

111750

B 157

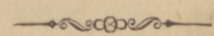
דברי ישעיה בן יעקב טוגענדהאלד

נערכו ונמסרו לדפוס

ע"י

יצחק יעקב ווייסבערג

קיוב, בירח מר חשון ה' תרנ"ו.

קראקא

בדפוס של יוסף פישער (גראָדגאססע 62).

K R A K A U

Druck von Josef Fischer. — Verlag von Eisig Gräber Jaruslau,

1 8 9 6.

דבר אל הקוראים

המכתבים והשירים הבאים במחברת זו היו מונחים למשמרת ת"י יורשי המחבר זמן מאה שנה בכת"י. וכעת נשא לבס אותם להוציאם לאור בעבור תת בהם יד ושם להמחבר בספרותנו, וענין רב לקוראינו.

והנה לדבר הזה שלחו אלי קובץ כתבי-ידו ויתנו את הברירה בידי לרחק ולקרוב כאשר יתן אלהים אל לבי, ואקחהו ואעבר עליו ואברר ואבחר מתוכו את הראוי לפ"ד, לבוא בקהל לנו ואקריבהו בזה אשכר להקוראים הנכבדים. והיו הדברים האלה לחומר לכותבי זכרונות ימים-מקדם, ולראות עד כמה שונה סגנון מליצי הדור ההוא מסגנון מליצי דורנו. ומה היה מצב שפ"ע בימים ההם. כי המחבר היה אחד מגדולי החכמים בדורותיו כנראה מעדותו של רש"י ז"ל המעתיקה להלן בזה ע"ש וכאשר ראיתי באחד ממכתביו שכתב לתמו לאחד מאוהביו כי אנשי עדתו בחרו בו „לראש גבאי צדקה גדולה“, בימים ההם! וזאת תורת האדם המעלה, (ומפאת יקרת ערך המכתב ההוא אעתיקה נא בזה אפס קצהו הנוגע לענינו וז"ל שם: „מכתב על מות הרב משה מדעסווי איש האלהים ותפארת צבי ישראל; לאהוב נפשי התורני המשכיל מוהר"ר שמואל זנוויל לובלינער, אך טוב ושלום!

זה ימים לא כבירים אשר הודעתוך כי אנשי זאלאשיץ עטרוני בכבוד וימנו אותי לראש גבאי צדקה גדולה, ולא יחשבו אותי כי הם יודעים דרכי דרכי יושר ואמת וינסו אותי זה עשר פעמים, וראו כי אנכי באמונה עושה מעשה הצדקה, והנה נא כאשר קבלתי מכתבך ביום ו' העבר לאחר חצות היום, מעשה אצבעותיך עצבוני ויעשוני לאיש נדהם, עת באו אלי דבריך דברי תמרורים בשורה מרה, כי עלה המות בחלון המאיר לארץ אשכנז ולדרים עליה, ובפקודת כל האדם נפקד חכם דורנו צבי תפארת ישראל, והנה נא בעת קראי מכתבך ישבתי בתוך מעגל אנשי נדוד המבקשים לחם ונתתי לכאו"א כתב רשום אל מי מבני עירנו יפנו לאכל לחם משנה ביום השבת, הנה הרטט אשר אחזני וחזות קשה אשר חזה ישעיה החליפו על פני דמוינים נוגים דמיתי ראות החכמה בתוך הבאים לדפוק על דלתותי ופניה זועפים אז דברתי בהזון לאמר: וכו' וכו' (מכאן ואילך באה מליצה שירית ארוכה שאין מקומה בזה).

ואחרי כל אלה מובן מאליו כי לא הרהבתי בנפשי לשלוח יד במלאכת המנוח לשנות ע"מ לתקן אף דבר אחד מדבריו לא בסגנונו בלבד כיא גם בישר הכתיבה, כיא במקום שענינו מוכיח עליו שהוא פרי פליטת הקולמס וזו השארתי הדברים בצביונם כשהיו. —

המסדר והמלביהר"פ.

*
* * *

העתקה מדברי החכם רש"י אשר זכרתי לעיל מש"ר בהמאסף, בפרחי צדק" מחברת שגיה [ש"ל על ידו וע"י א"ל הורוויטץ בשנת 1844 בוולנא] על אדות דברי ישעיה וז"ל: (אחרי הצעת דברים כנהוג)... "והנה הרב החכם היקר ר' ישעיה טוגענדהאלד ז"ל הוא היה בן גילם של כל החכמים בעלי ה"המאספים" ותלמודי הרמב"ם. ומכתביו היקרים אשר תחת יד כבוד בנו החכם המפאר המבקר ספרי בני ישראל הרב ר' זאב טוגענדהאלד נושאים עליהם את חותם העת ההיא ואת תכונותיה, והמה באמת ראי נאמן לאחינו יושבי ארץ ליטא ופולין העומדים להתחזק במעוזי ההשכלה, לראות את תהלוכות התפתחותה והתגלותה מראשית צאתה לאור עולם, בהיות כי מצב השכלתנו ויפה הוא המצב אשר עמדו עליו אחינו בני אשכנז לעת ההיא, והחפץ היקר לראות בדומה לנו הוא טמון בסתרי לב מחשב. ע"כ בחרתי לתת יד ושם פה למכתבי הרב הזה למען יראו המשכילים וישפטו ויתנו יד להוציא את המכתבים היקרים לאור — ולכבוד יחשב לנו כי יתהלך רוח החכם המנוח עמנו וממקום גן עדנו ישגיה עלינו. המתעוררים ללכת בדרכי הגדולים, בני זמנו ודורו, ויברך מעשי ידינו. המו"ל ש. י. פיין. ע"כ. —

כ"ז נדפס שם "בבשרת ספרים חדשים" ע"ד "דברי ישעיה" אשר כנראה החלו המו"ל להוציאם שם אחד אחד וזה החילם להדפיס שם מאמר: "וצדיק באמונתו יהיה" הוא "דרוש על גבולי המחקר (מועתק מדברי המשורר האללער) ואחריו שלשה מכתמים. אפס כי רק הדברים ההם נדפסו ולא יספו כי עמד המאסף ההוא מלצאת עוד כנהוג בישראל...

תולדות ר' ישעיה טוגענדהאלד *

ר' אהרן הרב הראש בעיר יארעסלאוו, בגליציה המדינה, — אשר חי בימי עלומיו בפראנקפורט ע"נ מיין בערך שנת 1730; יעקב ב"ר אהרן (שם משפחתו היה יעקבי יאראסלאווסקי) נולד בשנת 1725 ונפטר בעיר ברעסלאוו בשנת 1799; ישעיה ב"ר יעקב טוגענדהאלד בעיר דזיאלאשיץ, נולד בשנת 1755 (ה' תקט"ו) ונפטר בשנת 1820 (ה' תקצ"א) יעקב בנו היה צינזור בעיר ווארשא 1792—1794; זאב (וואלף) בנו צינזור בעיר ווילנא (1796—1864).

(* מפי המסורה נודע לבני המשפחה (כמו שהודיעני במכתב נכד ר' ישעיה A. W. Tugendhold כי בשם המשפחה טוגענדהאלד נקרא בעצם וראשונה ר' ישעיה ב"ר יעקב. וזה הדבר: אבי ר' ישעיה ר' יעקבי יאראסלאווסקי היה אחד מראשי קהלת ישראל בכרעסלוי. והיה בדאגו נעתידות בניו מיראתו פן יתחנכו ע"פ תורת ר' משה בן מנחם ז"ל אשר האירה אז גם לעיר ברעסלוי ולדרים עליה גמר אמר להציל לכה"פ את בנו בכורו האהוב את ר' ישעיה ממחלת העת ההוא אשר פשטה בגבולו ולהרהיקתו משם, וישלחתו למדינת פולין, אל עיר הסמוכה לקראקאו הנספחה אח"כ למלכות אוסטריה, אחרי אשר נקרעה מלכות פולין לקרעים. בימים ההם יצא דבר מלכות אוסטריה להקרא כל היהודים יושבי ארצה בשמות למשפחותם, ובעת ההוא קרה מקרה כי הציל ר' ישעיה נפש נוצרי אחד אשר טבע בימי מצולה וחבלי מות אפפוהו ולולא ר' ישעיה אשר החיש לעזרתו כיד אהבת אדם הטובה עליו כי אז ירד שאולה; והיה כהודע הדבר הנה לממשלת אוסטריה (לפי המסורה מלך אז מלך באוסטריה יוסף השני) ויפקדהו המלך לטובה ויקרא שמו Tugendhold ע"ש מעשהו הטוב, ע"כ המסורה. כל ימי חייו של ר"ט היו ימי מלחמה אשר נלחם עם אחב"י בני פולין מורדי האור בעוד אשר נפשו מלאה לה זכרונות נעימים מימי עלומיו עת ראה באור חכמתו של הרמב"ם ז"ל; שלשת בניו הגדולים לא יכלו לשאף רוח המקום ההוא ויעזבוהו אחד אחד, מהם יעקב וזאב שמו פניהם אל עיר ברעסלוי, שם גמרו חק למודם בתלוציו של עליוזאבעטא, שם העיר אשר גר שם ר' ישעיה, דזיאלאשיץ (במחוז מיעחאו פלך ראדום און) פלך קעליץ הרחק 25 ווערסט מגבול ארץ רוסיא, או 25 ווערסט מעיר קראקאו מקום מגורו הקודם. עד כאן). —

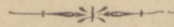
והנה עפ"י הדברים האלה יתבררו להקורא דברי המכתבים שיבאו בזה, ובלעדם יהיו שם דברים רבים סתומים וחתומים.

העורך והמלבהד"פ.

*
* * *

אמר המלכהד"פ: הדברים הבאים למטה בזה: הנם כתובים בידי
המנוח הרב החכם ר' ישעיה בן יעקב טוגענדהאלדז"ל, ע"ג
קובץ כתבי-ידו (פראזע ושירים ובאורים בכה"ק) שהגיה אחריו ליורשיו, והנם
בכתובים תחת ידם, ואשר רק חלק אחד מהם נדפס בזה:

וז"ל: „[מוכרת מעשה אצבעותי], את אשר העתקתי מלשונות העמים
„ללשונו הקדושה, ואת אשר יולד במחבואי לבבי (בימי עלומי כאשר נסיתי
הצג כף רגלי בשדה שירים לרגל מלאכת המליצה) אספתים אחד אחד על
„הספר בדיו והי' רב כמותם לאחדים בידי, אולם כאשר נגעה יד ד' בנו
„בחדש אלול [שנת] תקנ"ו ויצת אש בבתים שרוף ואין מציל והיו כל
„הספרים וכל המכתבים לבער מאכלת אש, אמרתי בדוי לבי להעלות על
„לוח מעט שריד אשר העליתים על זכרוני למען יעמדו ימים רבים לעיני
„יוצאי הלציו". עכ"ל. —

א) קול מורה וקול התור נשמע להעיר אזו בלמודים חברת תלמוד תורה.

„כאין חוון יפרע עם ושומר תורה אשרהו“.

למען לא ימושו מפינו ומפי זרענו דברי אלהים חיים ותורתו, המתקין סוד והתחזקו בכל דור ודור אנשי שם יראת ה' נוססה בקרבם, להויל כסף מכיסם זהב מאוצרותיהם פתחו ידם במלא הפנים לקנות רב לילדי אביונים להורות להם הדרך דרך המלך אשר ילכו למען לא יגדלון הנערים כעיר פרא לא למד דעת, דע את אלהי אביך, וכל עיר מושב אשר ישבו בו בני ישראל אין גם אחד בהם אשר לא יסדו יסוד מוסד נכון וקים כפזור רכושם והונם להחזיק ולנהל את הילדים המדוכאים האלה בבית הספר. —

גם בקהלתנו פה הישירו לכת מקדם קדמתא חברים מקשיבים לקול תורה והתחברו חברת ת"ת כאשר עיניכם מישרים תחזינה בפנקס החברא דברים נכוחים למבין ומתוקנים בתקנותיהם; אולם זה ימים כבירים אשר רפו ידי עושי מלאכה מלאכת הקודש, שבתה מדהבה, שבתו אורחות המחזיקים והמשגיחים בצרכי דבר גדול כזה וכדי בזיון. ולעג הרבה לסביבותינו הרפה לשכנינו בשמעם קול תורה קוראה. ברחובות תתן קולה מר צורח לאמר: „מדוע זה תעצמו עיניכם מראות רוע לבב האומללים האלה אשר ידי אביהם „אינה משגת להחזיקם בבית מורה, נפ"ם ריקה מכל טוב, ופה אין להם „לשפוך לבבם לפני אל מחוללם, מליץ אין בינותם יודע פשר דבר שיה ותפלה לאל מעוום, למען יכמרו רחמיו בתחנתם כרחם אב על בניה, מדוע „זה שכחוני ימים מספר „ואני זאת בריתי אתכם ברית החיים והשלום, „התיישירו לכת, התשכילו עשות לשמור ברית המול לכם כל זכר ערלת „בשר, וערלת לבבכם לא תסירו, אות היא בבשרם וגם בשם יהודי יכונה. „ולשונם מדברת אשדודית, לשון כל יכון עמהם לשפוך תפלה לאל בוראם, „גם לבם כל עמם באמונת אמון עקרי דתינו האם קצרה ידכם מלהושיע. „האם תרופה אין אתכם למחלת נפש אהה !

להרפות לנו היו אזנינו אטומים עד כה לתוכחת מוסר השכל כזאת. ועתה התועדו יחדיו אנשים יקירי רוח בני חברת מלביש ערומים: אשר עוררה אהבתם וחמלת לבבם על עני ואביון, כי יראו ערום וכסוהו, ומגו ככשים יתחממו לא הסו על הונם פורו במלא ידיהם להלביש מערומיהם מחלצות, אמנם כעת יחס לבבם בשרם עליהם יכאב נפשם עליהם תאבל בראות כי גויתם מלובשה, ונפשם ערום ועריה, אין ביניהם יודע מה מדבר עבודה ותפלה, לכן נשא לבם אותם למלאכת עבורת הקודש לחזק בדק בית הספר, אש דת הבעיר תבערה בקרבם והעיר רוחם לשא עול נערי אביוני עירנו וללמדם להועיל להנכם על ידי הורים על פי דרכי אמונתנו.

זהנה נא כל איש לבב יבין לאשורו כי כבוד וכבוד מנחה לשאת לבדם
ישרתת משא שכר רב, כי כפלים לתושיה תעשינה ידיהם האחת לשמור
גופי האומללים האלה, מצינים ופחים, ושנית לרוות נפשם לחמי תורה
ולהשקימו מים נאמנים מי אמינה.

לכן נא אחי זרעי אדברה נא שלום לשלומי אמוני ישראל כי נאות
לנו ולכל הירא דבר די לתמוך ימין צדקו, וזרוע רכושינו תושיע לנו לסערם
במסת נדבת לבב מדי חודש בחדשו ולקדמם אלף תודות על רב טוב גמולם
גומלים נפשות בני אבונים :

אשריהם ואשרי תומכיהם : אורך ימים יוסיף החונן על ימיהם :

עושר וכבוד מנת חלקיהם : כנר מצוה ותורה אור יהל צדקותיהם

כאור נוגה יזרח ישרת דרכיהם : וכשמש מרפא בכנפיה רפאות תהי לנפש
מתויקיהם

שומרי תורה לא ידעו דבר רע כל ימי הייהם : דברי הכותב והמתנדב לבו
לתמכם

ולהיות מסעד ליושר אורחותיהם

י ש ע י'

ב) קול מעיר תושבי ק"ק זאלשיץ לפקח על קצירי ומריעי'

„אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו ד”.

לכו חזו וראו מפעלות תרדמת הבלי הזמן, ותולדות לב נחוש אשר
שם שמות בעירנו נפשות המדוכאים לא אחד ולא שנים הנעדרים בימים לא
כבירים, אביוני לחם כאלה אשר בבריאותם כל עמל ידיהם לפיהם, ובעת
נחלה עבר על נפשם, אין ידם משגת מאומה, חסרו כל אין אוכל להשיב
נפשם העולפה, אין צרי לחבוש שבר מכתם, ואין מעצור להמלט מרדת
שחת, ובעון בצעינו וחשקת העולם אשר נתן בלבנו ידינו כחה לאמץ ברכים
כושלות, רפו להחזיק עני בפלך, גם לבבינו שמן מלהשכיל אל דלים חלושי
כה האלה ולהציל נפשם מבור תחתיות, והנם ספו תמו מן בלהות הזמן
בהתעייף עינינו בהם ואינם, נכרתו מחלד מחלקם בחיים בעצלות מעט
תושייתנו, נספו בלי משפט מות אך בחוסר רחומים.

אחינו יושבי קהלתנו, הזאת חלק יעקב עם בחר לו יה לסגולתו,
היעשו כזאת מישרי לכת? בעצלתים ימך המך עד כי ישפל ויפול לארץ באין
מקים, אתם אנשי אמנה, נקיצה מתרדמת מות הזה, נריעה מלחמה נגד
רוח בוצע כסף אשר עבר עלינו, טרם יגע בארבע פנות בתינו ויהרסו חיו.
מדוע זה לא נשים על לבנו מקום המשפט אשר יבואו שמה נכאי לבב
האלה בנפשותם, והיה כי יצעקו לדורש דמים וישמע והיה בנו חטא חיו
מדוע לא יתוקן המעוות הזה אשר רבים חללים הפיל, אל תקשיחו לבבכם
על המתים שכבר מתו, כי חיים המה עודנה אנשים מדוכאים כאלה בחיי
צער ותמרורים, שוכבים למעצבה צועקים למושיע ואין העטופים בזלעפות

רעב ואין שוכר שבר דעבונם, מושלכים על ערש דוים באין כסית בקרה אין מחסה למו מזרם ומצינת שלג ואין איש אשר ישים עינו להומלה עליהם: אהה! מדוע זה תשקרו לניני יעקב לנכדי אברהם גדול הדרת שמש וצבי תפארת מדותם המשובחים בשם הכוכבים וגמולי חסד רחמנים, הלא המה אות ברית בינינו ובין צור ישענו, מדוע זה נוסף סרה חיו בעת צרה ומצוקה הזאת אשר פקד ד' עלינו מכרום שוט מלחמה לנסות אותנו, שלח ידו ממרומים לנגוע בנו. ליסרה את לבנו בחיל זרים שבט אפו היא חיל צרפת למען הנחית קשת רוחינו, להתיך גיד ברזל ערפנו ולשום ללב בשר לבנו, לכן אחי למען לא ימורו פעולותינו אל היקינו, נשובה נלכה נא יחדיו לצדקה נקרבה, לחמול דלים ולהושיע עניי עירנו, נקים מעפר דל תחת גאון שבעת לחם, לחבוש מחץ מכתם וגהה מזרם ולהעלות ארוכה לתחלואיהם, ולהקל צרת נפשם לבקר אותם בעת חליים, בדברי תנחומים משעשים נפש נענה ותנחומותינו ידשנו ויחלצו עצמותיהם, והחי יתן אל לבו בראותו אך כל הבל כל אדם.

מדוע זה נראה בעינים רמות. עין תלעג, איך נהדם ונתן מזבח ד' כי שמוע צעקת ענוים מזבח טוב: וזה ימים אחדים אשר יחידו סגולה נדיבי קהלתינו אשר המה מקדמת דנא בעסק מצות חסד של אמת אנשי תקדישא התנדבו א"ע להיות משען ומשענה משען לחם מרפא ומשען מים שיקווי לעצמות נגוע ומוכה, ולא יכלו עמוד במצבת צדקתם, ימעגלותם נעו בתום דרכם, על דבר אשר לא קדמו אותם הנדיבים והשועים במסת ידיהם, לא היה להם יסוד מוסד, ואדני הכסף ירפפו פנו לימין ולשמאל בחברתם ואין לכסף מוצא: וכעת נאספו עדרי יעקב אחד אחד אנשי שם אשר עורנה אינם בכתובים בח"ק הנ"ל והסכימו לעמוד מביאים כסף הכוסף נפש יקרה, למען יקנו במחיר זהב חית נפש עני, לקנות צרי ומרפא ולהשביע בצחצחות נפש רעבה והנהלאה, ועל כל אלה לא יאבו בכופר פדיון רכושם מלט משאת נפשם מיגיעת בשר, אך מלבד הכסף המובא גם בנפשותם ייטיבו לילך ולבקר כל נופל למשכב חיו כקצין כדל להפוך משכבו בחליו ולסעדהו על ערש דוי, ונדבו לתן בכל שבוע דבר קצוב למען יעמוד צדקם ימים רבים אולם מעט הכמות המה עם שרידי' והחרדים לדבר ד' ואין הקומץ משביע וכו'. לכן אחינו בני זאלאשיץ מי לד' אלינו, נבואה נחברה יחדיו בואו ונחי' ונרפא את הצולע והנדה, נלכה נא יחדיו בדרכי אלהינו המרחם, נדבקה באורחותיו להשפיע משפעת טובו גם את העני חושו ובואו כי הוא דבר שהנפש תלויה בו לא תקפיצו את ידכם, דבר נדבת כל שבוע ושבוע הלא מצער היא ותחי נפשות אחיכם.

וצדקה תהיה לנו במסת נדבת אנשי אמונים: בואת יכופר עון בית יעקב, ד' ינחמנו מיגונים: עצמה ירבה לאין אונים: ישלח דברו וירפא חלאים נאמנים: ומתה ד' דמעה מעל כל פנים: חרב לא תעבור בארצנו: אך טוב ושלום. ירעפו שמי ראשינו: דברי הכותב ומביע תחנונים, בעד אביונים.

ג) זה השער לפנקס בחבר' גומלי הסד

„מלוה ד' הונן דל וגמולו ישלם לו“.

אשרי משכיל אל דל בתשומת יד, ומחונן עניים בצרור כספו, אשריו, הונן ומלוה למען החיות נפש נענה ונפשות ביתו ולבעבור לא יבואו לבוז ולקלון, לשוטט בחוצות ולפרוש כפיהם, אם הכסף תלוה את העני עמך לא ידאג לבבך בתתו לו. ואל תאמר מתי שלם ישלם אם אין לו, כי מלוה ד' אתה ולו הכסף והזהב, עושר וכבוד אתו הוין עתק — וגמולו אשר העני יגמל אותך, בהשתפך את נפשו ויתפלל בערך תמיד כל היום יברכנהו ברכה לראש משביר, ישלם לך ד' בידו הטובה לאיש הונן ומלוה וימצאך עשר ידות עושר רב כיד המלך :

אחינו תושבו זלאשיין, הלא ידעתם גם שמעתם, כי נמצאים בקהלינו אנשים מדוכאים אשר כבודם ראשית הונם, כלימה כסתה פניהם לדפוק על פתחי נדיבים, ויבחרו מות מלפשוט יד, שימו נא על לבבכם איך בשרם עליהם יכאב ונפשם עליהם תאבל אם עולליהם שואלים לחם ופורש אין להם, איך אמולה לבם אם שוככת חיקם ברמעות עיניה מתרפקת על דודה להשיב נפשה העולפה מרעבון ולעת מרפא והנה בעתה כי הלחם אזל מכליהם ושכר רעבון בתיהם אפס והוא מכאוב לב מר צורה „טוב לי מותי מהיו“ ברוב שרעפי תוגיון גם בלילה לא ינוח ותדר שנתו מעינוי, רעיוני נוגים סליקו על משכבו בחשבו מחשבות מחשכות, ויאמר ברבו אהה : ד' חנני שכל לקנות ולמכור ולהחיות את הנדכאים. האלה. גם ברוב רחמיו כל חלי וכל מכה רא יכאיבני הנותן ליעף כח נתן לי כח לשאת סבל משא עיפתה לשוב בארץ ולבקש אוכל לילדי הרבים, וידי ריקה מכל אין מאומה אתי לאחוז ולסחור את הארץ על המהיה ועל הכלכלה, בחשבו זאת לבו הלל בקרבך, ולפני לחמו אנהתו תבא :

אתם נדיבי עם זכרו זאת והתאששו הקיצו מתרדמת אהבת בצע, העלו על רוחכם מה אמולה לב נדכא הזה. מה תתיפח נפשו, כי אף אם יש לו עבוס אשר ישה בו, פניו יחורו לילך אל הגדולים ואל נגידים ידבר ולשחר פניהם להלות לו ביראתו כי העשיר יענה עזות והנגיד יגער בו, ויבוש מדרכיו בהדיוחו בלך ושוב, היטיב חרה לנדכא הזה, יותר מעני יודע להלוך נגד החיים מבית לבית להושיט יד לכל הפותח יד.

את כל זה ראתה עין יראים ושלמים צעירי ימים בחורי חמד דקהלתינו ויפג לבם מתמרורות ומשבר רוח הילילו כי עגמה נפשם לאביון, ובחמלת לבותם רוח צדקה נססה בקרבם לעזור איש את אחיו האביון הרימו קול כשופר לאמר בואו ונוסדה יחדיו לאמץ ברנים כושלות ולסמוך נפלים לבל יפול בארץ באין מקים לא נשים דמים בבריתנו כי יפול הנפול, בהוסדם יחדיו כאשר השבו לעשות כן עשו התאזרו חיל והריקו כסף משקם והתאחדו בחבורה לאמר כים אחד יהיה לכולנו אשר ממנו נהיה בעל משה ידו אשר ישה ברעהו מך ואביון והעבט בעביטנו די מחסורו בל תשיך אותו ולא

יהיה לנו ולהם לבוז לקחת הערבון מידו והתנדבו לתת מסת ידם בכל שבוע — גדולים פולש. למען יעמוד צדקם ימים רבים.

אולם המתנדבים בעם עודנה אנשי מספר המה, ורצון הסדרם גדלה מרכושם אשר רכשו, ואין לאל ידם להושיע כאוות נפשם המתנדבה.

לכן אחינו ב"י תושבי קהלתנו נקומה ונבואה יחדיו לצדקה נקרבה איש כפי ברכת ביתן תכוסו לתמוך ימין צדקת חברת גומלי חסד האלה, ואתם נגידי עם אשר בתיכם מלא ברכת ד', אל תקשו לבבכם ואל תקפץ ידכם מלהיות משען ומסעד אחיכם זורעי צדקה, זכרו כי ד' נתן ענין לאסוף ולכנוס ולתת לטוב לפני אלהים, תהזיקו ידי עושי חסד, האמרו לדבק טוב הוא יתדבקו בחברת ג"ה להקדיש כספיקם בכסף המובא אוצר בית ד' :

או יפתח ד' את אוצרי הטוב לכם : לברך את כל מעשה ידכם והלויתם גוים רבים זהב וכסףיכם : ואתם לא תלוו כי ברכת ד' תעשיר אתכם כארוז בלבנון ישגא קרניכם : וינוכו בשיבה דשן ורענן ימי דבאיכם ובצדק נועם ד' יחזו עיניכם : תקות לב המעתיר בעדכם, ישעי' ידירכם.

ד) שיר הנוכת הבית

לידיד התורני הנניד מו"ה בער הירש נ"י.

ראו עיני הליכותיכם הליכות עיר מצער תושבי גבולינו
מכבדים עשירי עם כאשר יבנה בית הדש לשבת בקהלינו
ומנת כוסם ביין בצדה שכר הומה המשיב חכמים אהור
וישכחו אוהרת דברי פי חכם מכל אדם אל לרוזנים אי שכר
ויובילו שי כלים מכלים שונים בכלי יקר אשכר יקריבו
שול ישולו כי מתן כזה אך לאובד, אשר פגעני הזמן אותו ידאיבו
לכן מנעתי נתיבותיהם אמרתי לא אשווה ליושב הארץ ולמדה בו
אבחרה דרכי מילדותי. למנהגיהם מגמת פני מועדות
כמוהם זאת היא מנחתי : לכבד את איש בריתי : בדברי נכבדות
קה נא את ברכתי נובעת ממקור מחבואי לב נמלא ידידות,

הבונה בשמים מעלותיו ואגודתו על ארץ יסדה
הוא יבנה לך בית נאמן מפואר מכל כלי חמדה
צלה תצלה על דבר אמת וענות צדק נכון ונשא יהיה הבית
באהליך לא ישמע קול נהי אך תרועת שובע שמחות ימלא את הבית
לשמך ולזכרך לתאוות עינים יעמוד ימים רבים ורסיסי לא יכו את הבית
תחיה חיים ארוכים חיים כאושרים עם אשת נעוריך נות בית
בניך כשתילי זהים סביב נחת שולחניך מלא מילדי בית
מומור שיר הנוכת הבית מאת אהובך
ישעי'.

ה) לאחיו התורני הגביר מו"ה אליה' פינקעלשטיין בהבנתו בית חדש

אמרתי אני בלבי על דברת בני אדם: לשלוח מנות לרעהו לאיש אשר יבנה
לו בית

בקערות כסף מגדנים ישיבו
ובכוסות מצוהבים אשכר יקריבו

והוא לא יראה ביון כי יתאדם: אך יתן בכוס עינו לפאר בו את הבית
את דברו פי מלך ישמרו וישו און למשלו: באמרו לפני גדולים ינחנו מתן
אדם ירחיב לו

במזמות זו חשבתי מה אשלה לאיש לפי מהללו: כי המלך גם הוא ילין
ברב חכמתו ושכלו
נותן לעשיר אך למחסור כבודו וגדלו: לכן אמרתי את ברכתי אבקר היכלו

המגביהי לשבת המשפילי לראות הן אל כביר

יריק ברכה עד בלי די לראש משביר Liferant

ירחיב ד' את גבולו וגדול יהיה כבוד הבית

בית צדיק חוסן רב לדכאי רוח ירויון מדשן בית

השוכן את דכא ישלה מלאכיו וישמרו את הבית

לא יאונה אליך רעה ונגע לא יראה בבית

יחיה חיים ארוכים עם אשת נעוריו עקרת רבית

יראה זרע ברוכי ד' מגפן פורו ברכתי בית

ויהיו ידיו אמונה למען לא בשפלות ידים יחלוף הבית

ביום טובה היה בטוב, ולא יגבה לבך כי גם צפור מצאה בית

מומיר שיר חנוכת הבית מאח מחו וידידו
ישעי.

ו) לראשי מנהיגי ק"ק ברלין על אודות האשה מ' חייה בריל"ס העוזבה מבעלה.

עתרת שלום ואמת שמי שמים יריקו: כל טוב ארץ ומגד הרים אוצרותם
יפיקו יחדיו יהו מותאמים במנהיגי ק"ק ברלין יתדבקו: נות ביתם
יפקודו ואל יהי בס בדק: יצליחו צלח על דבר אמת וענות צדק היה...
הנקובים בשמותם שם כאחד הגדולים: בחכמתם על יפעתם בשער בת רבים
מהוללים: התורנים הנריבים הגבירים: ינחלו טוב לדור דורים:

לא יבושו ולא יכלמו מבקשי פני רצון, אף אם לשונם כבדה לדבר
צחות, הכושיע דכאי רוח לא בזה ולא שקץ ענות ענו ושפל קול תחנה,
לכן גם למתהלכים באורחותיו, סולו מסילות חנוני יערב קול ענות חלושה,
וישו און לתחנונים בעד אשה קשת רוח מ' חייה עוזבה מבעלה מ' געמצל
אדלער, ושני ילדיה עמה:

בעלה הנ"ל בתרמית לבנו החביא במחבואיו שערורית זממו, וכל ימי שבתו עמה. וידיה שלטת ברכושו התראה לה בפני אהבה, קול מדנים לא השמיע עד אשר גנב לבבה, וברוב פיתויו לסחור ארץ פריסיין יר"ה להוליך לברעסלויא פראדקטיו גבוליני למען כלכל הוא ובניה בזה השיג מאווי נפשו נפש לא יקרה, בזה הושב כל הכסף לאמתחתו כי אשתו הנ"ל בלב בטוח האמינה לדברי חלקות, ותתן גם לאישה כל רכושה, גם הורד עדיה מעליה בחמאות פיו לתקנם ולייפם ע"י עושי מלאכה בכסף ובוהב בק"ק ברעסלויא.

הצליחו טרמה ותוך וגם עשו פרי כחש כי כאשר בא לברעסלויא ומכר כל הסחורות כן לא שב לביתו הרחיק נדוד לק"ק פיעטרקאיו ומשמה לק"ק ברלין, ומלבד אשר הציג אותה ערומה ולא השאיר להם מחיה, הרבה לפשוע בעבטו עבט, וטרם אשר שם לדרך פעמיו הטח לבב אשתו אחרי בצעו, והלכה עמו לדפוק על דלתי בתי נאמני רוח, תמימי דעת וליוה מהם סך.. על שטר התום בחתימת ידי אשתו, וכעת הנושה בא לקחת נשיו, הנוגשים אצים, השכם בבוקר ומאתרי בנשף, יגודו על נפש נענה במרר תלונתם, ובידיה אין כל להשקיש ולמלא משאלותם. וישבה ובכתה את אביה הזקן ואת אמה הנעצבת, כסתה בושה פניה כי כף רגלה לא נסתה הצג בדרכי עקלתון, נתגדלה בניעורי בית אביה איש ישר לכת איש אמון, והנה זה שנתים ימים אשר תתעגן ואשר יצאה מבית בעלה הנם אין כסף בלתי שני ילדיה האומללים, אשר כעת הושלך יהכם על אביה הזקן, כי אישה איש אכזרי עוכר שארו שארה כסותה ועונתה, אבד ושבר משענתה משען לחם, בעברו על כל תאחר לשלם נשיו.

בזאת הגשנו להודיע ליקרת כבודכם את האיש ושיחו: וזאת תורת האשה הרחוויה מבעלה. להתיעץ עצות מרחוק אמנות אמון לבבינו, החדלנו, כי מי הוא אשר יערב לבו חרף נפשו להתיצב בעדת וקני שער בת רבים, ליועץ ליושבי שבת תחכמוני כמוכם, הלא כלם תכלם עצתי, נערים ישחקו בו. מי יסכל לערות כד מי גבא אל מקור נובע מים חיים ויתפאר לאמר כי בעזרתי ימתקו המים: אולם להתחנן ולהתנפל לפני הדרת כבודכם התאפק לא נוכל.

ואחרי אשר נודע כי אשה קשת רוח כמוה, אך שפתיה נעות וקולה לא ישמע, ויותר מזה אשה מגודלה בעיר מצער כמו זאלאשוין, אין בה כח לעמוד בהיכלי רוזנים כמוכם, ומלבד כל אלה מי יודע אם יספיק עלימו כח האשה וילדיה הרבים אורח ברגלם לא בא פן לא יפגעו במקום קהלתכם המפוארה.

לכן נדרשנו לבעל אחותה הרבני המופל' מו"ה דוד הלוי אשר לו יד בתורה ואורחות חיים, ויעתר לבקשת אחות אשתו ולבקשתינו לנסוע עמה ולהיות לה לפה ולמליץ:

אתם יקירי רוח! תפלתינו על חיקכם תשוב בעד האשה הנהלאה ואחות מרעה הרבני הנ"ל כי יבואו לראות פני הדרת כבודכם: מאור עיניכם

ישמחו לב עגומי, כי עיניהם תלויות בנאמני ארץ, במעוזכם ברכים כושלות
תאמצו, תרחמו את לא רוחמה, ותחזקו ידים רופפי: עצת איש חכם רפאות
לנשברי לב: גערת מושל צדיק מפיר ערמה, וישב עליו. אופן: זרעו לבניכם
צדקה כי יראו חתת איש מערים, וקצרו לפי חסד חונן גרים.

הן אנשי יקר כמוכם, איש ואיש שכרו אתו במעשה הצדקה, פעולתו
תבא לפניו בא בשכרו, בפעולות ידיו רב לו, אולם המביט משמים לארץ,
צדק בשמים נשקף הוא נקה לא ינקה, יקדמנו ברכות טוב ובפלים לתושיה
על גמולו יחננהו, באושר יעמרהו, מכל צוק ופגע יפלטוהו: יעלה מעלה
ובקרן צבי צדיק ירוממהו: אלה הם דברי מתחננים למלט נפש עולפה מאון
ועצרה: והעומדים על הפקודים פקודת רוחכם לשמור:
ישעי' וסיעתו מנהיגי.

ו) להרב אב"ד דק"ק פיעטרקאוו בעסק האשה מ' חייה הנ"ל.

ינוב בשיבה דשן ורענן: ישכון במשכנות במה ושאנן: כנשר יהודשו ימו
זקוניו: שנות חיים יוסיף די ימים על ימיו הרב המאה... המפורסם
בחכמתו: בקצווי ארץ תהלתו.

דמעת אשה עשוקה ועוובה מבעלה ועצבון רוחה על אבדן רכושה,
וחלול שמה, המה הרהיבו בנפשינו עוז לגשת אל הדרת כבודו. לחלות פניו
להאיר עיני העדה באור עצתו, נשא לבבינו אל תבונות כפיו להביר משפט,
אף כי שירינו כהה למשוך עם סופר כהיר כאשר אהב נפשו, שפתינו אין
אתנו בממתקי ומתמדי לשון מדברת גדולות לגדול כמוהו, אולם הזקת יד
יגון האשה העגונה הבלוי עלינו, שם מלים בפניו, ונקרבה בדברי תחנה
מוסדים על דבר אמת וענות צדק, תמוכים בנעימות ימין צדקו אשר הסכין
לעשות צדקה משפט ומישרים עד כה כן יעשה לאשה הנדכאה הזאת מ'
חייה ברילים איש זקן ושבע ימים, והיא אשת מ' געמצעל אדלער, כנשר
ישוש עלי אוכל כן גז היש ונעופה עזב אותה זה שנתים ימים.

איש נוכל הזה היה במחשך מעשיו, במרמה דבר עם שוכבת חיקו
להרבות הון ולעשות חיל להאחו במדינת פרייסין ולסחור בה בסחורי'
הנמצאים בגבולינו להובילם לברעסלויא ולהביא במחירם פאבריקען סחורו'
משמה, ויפת בסתר לב אשתו לכסוד לידו כל רכושה ואת מקור דמיה
הערה ערות עד היסוד בה לא השאיר אחריו ברכה, כי אם מארה אשר
ארותיה כל בעל משה ידו, עוד בזה לא ידעה נפשו שבעה אך הרבה
חלקות לצודר נפשה בחרמי דברי חלקקות ושאלה משכנתה ומגרת ביתה
סך.. אדומים: וגם בזה לא אמר הון, למסת נקיים ולעג ובחיד נעימות מלל
להרבות לה נדה ומתן בשוכו מברעסלויא חורד עדיה מעליה, ובלב בטוח
האמינת, לדבריו, ונתנה לידו גם חלי כתם מצווארה גם כלי כסף וזהב. —
שתיים רעות עשה עמה ושלשה הנה תשבענה נפשה מרורים הא' על אבדן
רכושה ואין אתה מה להחיות נפשה ונפש שני ילדיה, וזאת שנית כסות

דמעה את לחי' כי נפשו בחלה בה בלי הגיד כי בורה הוא, ותשאר היא ושני ילדיה לחרפת בית אביה, והשלישית היתה לבער שמה הטוב שם אמונים, כי בוש תבוש וגם תכלם מקול המולת נוגשים לקחת נשים: — כל איש ישר לכת, כל איש אשר רוח אמונה נוססה בקרבנו. יתודע מתגיון לב נכר אשר נפשו ערגה להיות צדיק חונן ונותן, ובמפגיעו יקפוץ ידו מלשלם גמול מיטיבים עמו, ונהפוך הוא להיות לווה רשע ולא ישלם, והנה כבוד אדומ"ר יבחן קשת רוח ותגיון נפש האשה הזאת עזובה ושכולה מבעל נעוריו יחד יכמרו רחומיו ויתן יד להיות לה למשען ומשענה — תחנוני אלה יבואו נא לאוזני הדרת כבודו לדרוש ולתור אחרי תעלומות מוצא כסף אשר הניח שמה בקהלתכם בשוכו מברעסלא, או בידי אמו. או בידי משפחת בעלה הנגיד מו"ה.. ויכוננו נא חסדיו להשיב הכסף לבעליו ליד האשה הנ"ל או לבא בכחה ה"ה הרבני המופלג מו"ה דוד הלוי, למען יוכלו השקט קול רעם קול הנושה אשר יגוש אותם. ולמען תנצל האשה ממשפט מרשיע, ושבה אמונתה כבראשונה לכלכל רעבון נפשה ונפש ילדיה הנדכאים.

שנית בהתוודע לכל מכירי גדולתו וגם לנו ח"מ נודע מתמול שלשום, כי יצא שמו בשערי ברלין הבירה לשם ולתהלה, וכי דברי מתק שפתיו יצליחו ויעשו פרי בתלמי אנשי לבב להטות את לבכם למסעד ומשענת האשה נכאת רוח הזאת, זאת היא הנסיכה לערוב את לבנו בשפיכת שיה לאמר יבואו נא משאלותינו וישו לבבו לחונן מוכיז ה"ה הרבני מהר"ד הנ"ל במכתב חרות דברי חן מנעימות נפשו רעקומענדאמציע לגבירי ק"ק ברלין למען תהיה לו לגאון צבי בעיני נדובי ק"ק הנ"ל: מעשה אצבעותיו יתמכהו ולפני גדולים ינחהו: ובוה יבא אל מחוז חפצו, לחבוש לב נשבר מיגונה, ולהעלות ארוכה לעגונה:

אמרנו נקדמנו פני אדומ"ר בתודה ובברכות, רחשת לבבינו נשפוך מול הדרת כבודו והנה החשינו אנחנו כלנו יחד, כי מי זה יצרוף אמרים צרופה אמרת אל, מי זה יפרש דבר ושכר כמס עין לא ראתה חלף עבודת צדקה כזו מי יביר לשון בהיר לדבר נכבדות מדובר באיש אשר יגמול חסדים כאלה, הדומיה היא תהלה, הדומי' מגדיל ערכת נפש המהוללה, כי הנפש המתנשא למעלה מעלה, לא תחכה שכר הפעולה, אך בעצמות מעשה הצדקה שכרו אתו כפולה, אלה הם דברי המעתירים בעד האשה הנעצבה: והמחכים רב טוב לתמוך אותה ברוח נדיבה.

ח) לבני מו"ה יעקב רוב עוז ושלום, בשלום תשוב אל אבך ומעוני:
תשוב תחייני: ומתהומו' היגון תעלני: כן ירומם החונן קרנך: ברוב
הצלחת זמנך:

בני הסכלת עשו לגנוב את לבבי בלי הגיד לי כי בורה אתה מאביך הזקן והנדכא, במצפונות ובמסתר מחוז חפצך אשר הסתרת נגד פני והתעלמת

ממני השקת לבתך, שתים רעות עשית עמדי, עשית מעשים אשר לא יעשו
 כי אם מבנים לא אמן בס וישקרו בחסדי ואהבת לב אביהם, שניה כי
 שמתני למטרת חיצו לשון בני עירנו ומשפחת בית הותנך חושבים כי ממני
 יצא דבר בליעל למעול מעל בהם ובבתם מפיצים מילים אשר יורידו כבודי
 ארצה שאנכי שלחתיך מעל פני, וחמת אפם בזעם שפוכה על פני יעבור ירד
 בחדרי לבבי ותוקד עד תחתית; נפשי העולפת הכליל נשוא לא תוכל אין בי
 כח להבליג על יגוני; כי נודע לך מתמול שלשום יד ד' אשר נגעה בי להפילני
 על ערש דוי בחולי ירקון עשרה שבועות ומאז ועד עתה כוחותי הולכים
 ודלים מיום ליום וכמעט קט אשר יתמרמר רוחי ישוב החולי לאיתנו ואנכי
 מושלך למעצבה באין מקום: — עוד שלישיה אשר זרעת זרעך על תלמי
 לב אחיך, והוא בדמיונות כוזבות האלה ככברה קלה משרכת דרכיה שואף
 רוח עושים ויגע בארבע פנות גופי יהרסהו ויפילהו לארץ ותאנתו מי ישיבנה?
 אמך מתה עלי היו כולנה ואם תרחקו נדוד ממני, מי זה ינחמני, מי ישיב
 ידיו על עיני? עת יתגבר שטף היגון ואנכי אטבע במצולותיו מי יעליני, מי
 יקימני אם אפול ארצה נפל שדוד מרוב שיחי וכעסי? — מה אמולה לבתך
 להתחפש בלבוש תרמית ובגדי נקם לתת פעמיך לק"ק זארעק ולשלוח שמה
 מלים המולים מול פני אשר כבר כתובים המה בחודש מנחם העבר,
 ברשתות השמוחים על פני האדמה בנתיבות מהלכך: — אמור נא בני! למה
 זה אצת מרועה נאמן כמוני? למה זה לא גלית און מדמיוני ומחבואי לבך
 לדבר עמדי פה אל פה כנאמן בית ולשמוע רחשת לבבי משובצה באהבה,
 הלא איבך לא עצבך מעודך עד היום הזה, אמור נא למה זה לא גלית
 בתוכחה מסותרה את אזני איבך אם אשתו הרעה לך בדבר מה? אך נקם
 בלבך שמרת ותאשם נפשך ותדאיב את איבך — אמרתי אגידה ואדברה
 להביר משפט לבך, כי אתה בעינים טוחות תתנכר את מעשיך
 ואת תכונת נפשך, והנה שמתו ידי למו פי כי ברוב שרעפי כעס
 ועצבון נתעלפו מורשי לבבי רעיוני יעזבוני, שמו מחסום לשפתי ויד ימיני
 כהה תכהה: אם אחרי הדלת והמוזהה הצגת רגלך לשמוע קול יללת אשת
 נעורך אשר כל היום וכל הלילה לחם לא אכלה ומים לא שתתה, כי אתה
 האכלת אותה לחם דמעה כלול בראש ולענה השקית אותה דמעות שלישי
 הלא ימס לבבך, הלא תכלם, הלא תזיל בת עיניך בכי רב בכי, כי אתה
 עשית כל זאת, מיץ עיניה מר יבכיון אתה הוצאת בידך נמצה, אהבה עזה
 אשר תוקד בקרבה ביד שלמת, תצייר לפניך בלחות בהלות, עשתה כוננים
 מעציבות משוח בששר רוח קנאה, אשר תדאיב נפשה בכבוד אבן מעמסה
 עד אשר תרבץ תחת משאו באין מקים חיו — אל תאטם אונך מדברי כי
 באמונה אנכי דובר, אגלה לך מורשי לבבי באמת ובתמים: עת חלף שינה
 מעיני ותנומה מעפעפי הלך לו, עת נחלה עבר על נפשי, וגם כעת אשר
 מכאובי הקיצו תרדמה, ותדר שנת מעיני אמרתי בלבי, הנה אנכי החלשתי
 „כחי דללו וחרבו זורבו נצמתו שמן עצמותי עד אשר לא אוכל לצאת ולבא
 בדרכי מומתין כאשר הסכנתו לעשות עד כה, הנני עליך אשליך יהבי משאת

הדרך לקנות ולמכור להשביר שבר ולכלכל את שיבתי להתאחד עמי, כחברה לתמוך ברכים כושלות ולחזק ידיים רפות תרתי בלבי לאמר מתי יבואו ימי השלום תחת השוב אשר גמלתיך גמול עולל ויונק, אחכה לעת הדורים עת ישתקו נהמות גלי ים ילדות ושחרות, ואתה תהיה לאיש יקר רוח יקר הולך בדרכי אמונה הלא אחריתי ישנא מאד ועתה בעונך בתי ונחלתי נטשת והפרת את עצתי הרסת מצבת למשען לי, תנחומות נפש אשר חכו שרשיו בלבי שרשת השלך למרמס ארץ מדמנה: — בני בני אל יקלו בעיניך מכאובי אשר אתה הכית חלל, אל תזלו בעיניך דמעת אשתך העשוקה מאהבתך, דמעות אשר ישטפו מאין הפוגות מעיני שוכבת חיוך הרכה וענוגה ואתה בעוכריך את מקורם הערת, מדוע נהפכת לאיש אחר, שנאה תחת אהבתך אשר אהבת אותה באהבת נפש: בני! בני! אל תשים מצחך נחושה ולבך ללב אבן, אל תאשים את נפשך באבדן מולדותיך כי יכבד עליו יד היגון עד המותה שוב נא למנוחתי ולזרועות אשתך המסולאים באהבה ותהיה לתנחומות נפש נענה נפש אביך הכותב בדמע ובכאב לב.

ט) לאה נפשי התורני חכם ונבון הנניד מהו ליב דאהם ולאחוזות מרעיו התורנים הגבירים הנני דורש שלומם וטובתם: הרופא לשבורי לב ומחבש לעצבותם: יוסיף ימים על ימיכם עולמים שנותם: יפרח כחבצלת השרון קרנותם: כשיבה דשנים ורעננים וכימי עולמים כן דבאותם:

יקירי ערך! אל תאמרו בלבבכם [בהרוף דברי אלה] כי נהפכתי לאיש אחר, מחשבתי מחשבות גבה עינים, ודרכי דרכי אנשי פולין, אשר יערבו את לבם, עם הרף נפשותם לגשת ולילך אל הגדולים מנהם בחכמה ודעת, ואשר עתותיהם מפולסים בפלם מלאכת ביתם, ועבודת כשרון המעשה להנהיג ערתם בשבט נועם במעגלי צדק, והטה ילידי מדינות פולין אבירי לב, לא יחוצו לזאת, אך שמים מצחם נחושה, לעמוד נגדם ולהעמיד עליהם עבודה נכריה: — הרימותי ידי! כי אנכי עודנה לא שכחתי אוקיר אנשי לבב כמובם, רוחכם הטובה עודנה מרחפת על פני, תתלהב אש אהבה ויראת הכבוד במחבואי, ותיקר נפשי איש למד דעת, רב תבונות והצנע לכת מפו אופיה, עודנה נפשי לא בחלה בדרכי בני אשכנז אשר רוחם נמוכה, ומעשה הצדקה גבהה עד שמי רום. יקיר רוח! חי אני כי טרם נשאתי את ידי לאחוז בקסת הסופר לפקדה למליץ בינותינו הלכתי אנה ואנה עד אפס מקום להניח מעצבוני ורגזי, ובחשבי מחשבות מחשכות ועשתנות שונות, זכרתי ימים מקדם עת דודים אשר רויתי את נפשי בשעשועי חברתה, הגיתי בכל פעליו, הזכירני, כי יחס לבבו כפעם בפעם אם עבר עלי ועל בית אבי פגעו הזמן להדאיבנו, אז מלא את כחו כגבור ישיש לרוץ ארח לעזרתה לנו, ותקטן בעיניו יגיעת בשר לגמור בעדינו כל טוב, והיה מעשה הצדקה גמולו, ופעולת חסדו שזרו אתו היתה: — כל זאת שסתי אל לבי, נוחם לנפשי דברי ישעיה.

השיב אמר לי „אל תשוב דך ונכלם ריקם: קול קורא באזני: קום נא ויפוזו ודועי
„ידך, צא נא ממצורות יגונך, ועמוד נא לפני, איש תמים פעלו הלא תראה כי מתק
„לשוננו רוח צה בשפתותיו, יטהיר חשכת עבי שחקים עברו על ראשך, או
אמרתי הנני הנני, אאמיץ את רוחי ואשמן שפתי להביע רחשת יגוני מול
פני גודל רחומיו” — — זה ימים עשרה אשר בני הגדול מהו יעקב גנב
את לבבי ונסע לק”ק זארעק לקנות רויכטאבאק והתחפש בלבוש תרמית
לעשות שמה מרכולת, ולקח צרור כספו בידו בלי הגיד לנו כי בורה הוא
לק”ק ברעסלוויא: וכאשר בא לזארעק הכין את דרכו לק”ק קעמפנא, ומשמה
לברעסלוויא, והודיע לי בכתב ומכתב כי ראות פניו לא אפלל, הרחיב אמרים
בלוות שפתים וחלקלקות לחסך עלי רוח תרדמה, ולהעצים את עיני מראות
תכלית טוב ביתי ותכלית טובו: — ועתה ידידי טרם החילותי להתנפל
ולהתחנן אצייר לפני עין בחינתך מעמדי ומצבת ביתי ועיני: זה ארבעה
שנים אשר פקד פקדני ד’ בשבט עברתו, עלה מות בחלוני, ולקח מחמד
עיני, אשת חקי גברת ביתי ומצבת רכושי, נודע שמה בשערי ברעסלא, כי
אשת חיל היתה, והי כאשר ראתה כי אזלת יד כוחותיה, ואפס עצור להיות
עוד אתנו בארצות החיים, התחתנה עם בת אחי אביה להיותה לאשה לבני
הנ”ל למען היות לי מסעד במקנה וקנין, ולאחר ימים עובה אותי ואת בניה
בהפרדה מחלדינו לשכב עם אבותיה, ומעת נלקחה ממני, את נפש בעלה
לקחה, כעס ומכאובות מלאו ימי, כי יד ימיני כהה תכהה, ומעת הזאת יזורבו
נצמתו כוחותי שמן עצמותי דללו וחרבו מיום ליום הלוך וחסור, גם שיבה
נזרקה בי, וזה כמשלוש חדשים אשר נפלתי על ערש דוי בחולי ירקון
השלכתי למעצבה ששה עשר שבועות עד אשר כלה שארי ועצמי עששו
מבלתי הותר לי חזקת יד לצאת ולבא בדרכי מיום כאשר הסכנתי לעשות
עד כה, ובוה אין לכסף מבוא, כי מקורו משחת, ובני הרכים עלו עלי לכלכל
ולנהל אותם: וכאשר מבלגית עלי יגוני נחמתי ואמרתי בלבי „הנה נתן ד’
„לי בן אשר יוף בגדלו וד’ נתן חנו בעיני שרים ואנשים, נתן לו כח לעשות
„חיל, הוא יהיה לי למשען ומשענה משען לחם, הוא יכלכל את שיבתי
„[אם יחון ד’ אותה לי למנה] הוא ידריך את אחיו הקטנים בדרך אמונה
והוא ישית ידיו על עיני בעת יפריד המות ביני ובינס’ וכעת עוב הנער את
אביו ומת כל תקותי, הרם מבצרי תנחומותי, פרץ גדר הצלחתי ושלום ביתי,
כי בעברו עוכר שארו זו אשתו, ויותר מזה בהמרותו את רוחי בעזבו עיר
מולדתו השאיר אחריו שורש פורה ראש ולענה בלב אחיו הקטן ממנו, ויפת
בסתר לבו לברוח גם הוא כמוהו, ולעזבני בידי אנשי נכר אשר לא יחמולו
על מכאוב לבבי, עינם תלעג לנפש נכאה וכן מותה כמוני, אך עקבי ישמורו
להפיל על לבושי ורכושי גורל — בעל תבונות! האם יסתר מעיני איש לבב
כמוך, איך יכאיב רעיון כזה בשר החי ואיך נפשו עליו תאבל בהעלותו על
לבו כי יבוזו זרים יגיעו, וחילו מנת נכרים יהיה. — לכן יכמרו נא רחומי
עלי, לדבר על לב בני הנמהר הזה לבל יעבטון אורחותיו את ימי שני
חיי המעטים והרעים, כי אנכי לא אוכל התאפק ולסבול יגון אשתו הרכה

והענוגה אשת חיל, בת עיניה לא תדום מר יכביון על בעל נעוריה אשר
הרחיק נדוד ממנה חרצובות אהבתה קשורים בקשר אמיץ בנפשו לא ינתקו,
לבה חלל בקרבה עת העלתה על זכרונה כי אישה הוא כעת בסוד משחקים
בני גילו בעיר רבת עם, בחברת בנות חנפי לשון אשר רבים חללים הפילו:—
ויותר מזה האשים את נפשי כי משפחת בית אביה זממם יפיקו שאנכי
הייתי בעוכריה, לשלוח בני מעל פני, חורקים שן יפטירו שפה ויניעו ראשם,
כל היום וכל הלילה לא יחשו תמיד המזכירים את שמי לשמצה בקומם
בשבתם ובלכתם עד כי אקוץ בחיי: אהי נפש יחוס על ידו. ועל אשת נעוריו,
לקח מועד ולדבר משפטים את בני להשיבהו אלי ואל זרעות אשתו המשכלת,
אל יקל בעיניו אבדן רכושו, ואל יקטן בלבו אבל אביו אשר בא כמהלך
וכאיש מגן לכרות חצי ימיו ולהורידהו הכורה תרם בא עתו: — נאמן רוח!
הנה נא נודע לי חזקת ידו ולשונו להשיב הצולע והנדה, אל ילוו מעיניו
תחנונותי עד אשר ימלא משאלות לב נענה: דמיתי בלבי להגיד ולהתעלם
פאר ושבה מעשה הצדקה, למען ירהב נפשו עוז לגמור חסדו עמדי ולהשלים
חפיצי נפשי, והנה שמתי מחסום לפי: כי היאות לשפוך משרת בוסר בתוך
יקב מלא יין בצרה להשליך סיג לכור זהב חרוץ, הנה שכרו אתו במעשה
הצדקה ופעולתו לפניו תבא לנגד עיניו עינים פקוחות בהחיותו נפש שבעה
כזו ומכאובות, ובהשיבו נפש אשת נעורים האמולה: המביט משמים לארץ
לא יחשה עד אשר יכוננך רום קרנו, וישים שמו לשם לתהלה ולתפארת
בארץ, ואנכי אקוד על אפי ואברכהו בלב נמלא אלף תודות, דברי המחכה
מתי יבואו ימי השלום להשיב גמול טובו.

י' לש"ב התורני מו"ה דוד:

המשיב לאבות לב בנים: יאשרהו בימים דשנים ורעננים.

לדוד אליך נפשי אשא, אליך אשים דברתי: אף כי ידעתי גם ידעתי
כי מורשי לבבך יקנאו ויתחרו בי לאמר לך, הסב פניך ממנו, לא תאבה
לא תשמע, ולא תחוס על מכתבו, מדוע זה ביום טובה מנעך מכבוד לבלתי
בא לשחר פניך, ועתה ביום רעה ראה, איך תשפלנה גכהות עיניו, ותחניפי
ארש בשפל קול תחנהי ידיו תצדק בדברך ותוכה בשפטיך, אולם חי אני
כי לא בגאווה ובגודל לבב טמנתי ידי בחקי, אם אמרתי על דברת בן אדם
כמוך אשר כבוד יצנפיהו מרדויות מכבידות טורה משאת תושבי קיץ ברעסלא
וגר אשר בקרבך להשגיח על כשרון מעשיהם ולנהל אותם על פי דת ישרת
מנהיגיהם, לא מצער היא המלאכה, ואיך יכולתי העיז פני לשלוח יד בעתות
מוכנות לעבודת הכשר ויתרון, ולבלע אותם בדברי שפתים להג הרבה
יגיעת בשר: אולם כעת אשר משוכת בני הגדול הכביד ידו עלי לברוח
מפני לברעסלי לעזוב אותי בעת נחלה עבר על נפשי ועת מצוקת לבבי,
כי כוחות גוייתי הולכים הלוך וחסור והוא אשר יוכל מלט משאת נפשי

למעדני ולתמכני, עזבני והלך בדרך בנים שובבים אשר לא ישימו עין על אבדן רכושם ועל אבדן מולדותם, לא יחמלו על אשת נעורים, כי גם אשתו עזובה מבעלה אשה טובת שכל וטוב רואי אשר כל היתה קשורה באהבתו והיא יושבת כעת במספד תמרורים: והוא עוצם עיניו מראות הרע הזה אשר הכין לפעמינו, אותם אזנו משמוע קול מהרפים כבודי, בחשבם, כי מאתי יצאה הרעה הגדולה הזאת לגרשהו מביתו זו אשתו, ולשלחו ריקם מפני נע ונד בארץ. לכן אמרתי ארדוף אותו ואשיגהו ואדבר משפטים אתו נגד זקני שער בת עמי, אבל מיום ברחו עזבני כחי, החלשתי, ראשי לחלי בכאב תמרור ולבי בל עמי, רגלי בנחושת המכאובים וידי השמאלית כח אין להגביה למעלה לראשי, והרופא הזהיר אותי בנפשי לבלתי שם לדרך פעמי אך לישב בבית השקט ולאכול ולשבוע מרורות, ובני לא יחמול עלי, והוא בעוכרי, כי הכעס והמכאובות אשר הכינו פעמיו לפני הטה כצפורן שמיר הלמו ומחצו את ראשי, נפלתי שרוד לפניהם ולפני קול יללת אשתו המעונגה אשר לא תתן פוגת יום וליל לבכות ולתנות את גורלה, זאת היא הנסובה אשר לחצני לאמץ זרועי ולכתוב לך ידידי לחלות פניך לאמר: הלא מד' כוננו מצעדך להעיר און לשמוע קול צעקת אנשים מעושקים ולהושיע אותם לבוף כאגמון גיד ברזל ערפם להשיבם מדרך עקלתון לאורה מישור, ומדוע זה מבשרך תתעלם ירך רב לך להושיע, להשיב בן לאביו, ולאשה הנעצבה בעל נעוריה: — לכן ידידי! יהי נא חסדך לנחמני כי תבחר מועד לדבר עם בני פה אל פה ולשום אל לבו תעתועי מהלכו וחלאת הזמן אשר הזמין עלי על ביתי ועל אשתו, למען יעזוב את שרעפי לב נמהר ודבק באשתו ובבית אביו: היערב למנוחתו להרבות עצבוני ויגון, ולהדאיב נפש אשת חיקו עד אשר תגעל נפשי אותו להדיחו מעל פני ימי עולם כבן סורר ולבכות עליו ועל מעשיו הנמהרים עד אשר ארד אבל שאולה; — מה לו לבקש תחבולות וחכמות ולבלות ימים לא מעטים למען השיג המחיה והכלכלה עיי הלימודיות, אם עד הנה לא הכין את לבבו לדברים כאלה, ומדוע זה יבגוד באשת חיקו המאושרה אשר יש לה יד לעשות חיל ולכלכל אותו בכבוד, והוא לא כן ידמה, אך לבחור דרך עקוב לבלות ימיו בתוהו בקרב נערים נכוננו למועדי רגל, כי איש קצר תבונה בהכרת הלבד ויושביה כמוהו נכון לבו בטוח להאמין לכל לשון הנף כל יראה עת תמוט רגלו מהר: בל יבין לרשת פרושה לרגלו לשמור מלכד, האם יחשוב להשכיל בין יום ובין לילה? הוילד חכם פעם אחת? אף אם נודע לו יקרת ערכת החכמה לא נודע לו תלאותיה להשיגה, עיניו לא יהוו עפעפיו לא יבתנו עין הדרך אשר היא יושבת בעינים להימין ולהשמאיל, והוא בלבבו יחשוב לרפוק על דלתי החכמה הסגורים לפתוח אותם כאין מעצר להתהלך בתדריה עד יבא לאחריה חיש מהר, והחכמה תגיה על פיהו מזון ומחיה יין עסיס נופת צוף בלי יגיעת בשר. — ידידי בעוזו דרכי כתבתי להתורני הנגיד החכם השלם מויה ליב דאחם ואתחנן לו להראות לי גודל טובו ואתה תעשה זאת למעני להמתיק סוד עמו להשיב הנדה, — אל יקלו בעיניך תחנוני אף אם דברי לעו מצער

המה להביע כל רגשת נפש, האמת אניד כי לבי נמלא, ומחשבותי יתגועשו, אבל ידי ירופפו מרוב תמרור ונפשי עמופה מלחפש אמרות נמרצות, עשה את אשר לאל ירך לעשות להשיב מנוחת נפש יודרך ישעיי.

(יא) לבני מהו יעקב.

בני לא רוח ד' דבר בי ולא מתנבא אנכי במהנה: נאמתי נאום במכתבי הראשון אשר כתכתי לך בזה הלשון (כמעט קט שצף קצף כי יעבור עלי הנני מושלך למעצבה) כאשר דברתי כן היה, כי מעת בשורה מרה כי בורח אתה המבשר השמיע לאזני, בעצם יום בשורה הגדילו עלי מכאובות ישתרגו עלו על ראשי: נדמיתי לאיש שומע גלי הים בזעפם כי ישמפיהו יעלו הרים ירדו בקעות, ומשתפכים בגיאות וחוקת יד המפולת יוליד סער, מצחי וחצי ראשי נודע ככמגרה וחריצי כרול המפתח ומשרד אדמת אכר, וכאשר ישתוקו גלי זעפם אז יחוגו ויגעו מורשי נדמה בעיני תבל ומלואה ככמהולת מהנים, עד כי נאלמתי אחשה מלדבר כי פתחי לבי סגרו: עודנה זה מסתער והנה בא כאב בידי השמאלית בתגבורת תקפו להדישה ולפרפרה, והיא לא תצלה למלאכה קלה אך נכון למועדי שבר, נטות לא אוכל אותה ממקומה הלבש מחלצות ולהפשיטם ובוה נלאיתי נשוא טרחת הדרך לסע לברעסלא וגם הדאקטער בריוטענוואלד הזהיר אותי לבל אשים לדרך פעמי, מי יחוש מאד לצרבת אשר יולד חיו מרוב התנועה וקרה בלילה בראשי, וחלי כזה מאנה הרפא: תחלואי אלה הפרו עצת לבבי לסע שמה לדבר עמך פאפ ולהשיבך על כנך, בני בני מירך היתה לי זאת למנה, מעשה יודך עצבוני שמוני במאסר היסורים, תאמין לי כי ככובד אבן מעמסה כן יכבד עלי לאחוז הנוצה בין קשרי אצבעותי ויכתוב, אל תאמר כאשר אומרים אנשי לבב נבוב, הסר כעסך מלבך ואל תרבה עצבוניך ליום מהר' ידוע תדע כי הדאגה הוא כמסוס נוסס, כעש יאכל בגד יארוכ במסתרים ויחרוק שן, וכאשר ימלא איש כחו להשמידהו או להחלישהו כן ירבה וכן יפרוץ פרץ על פני פרץ, וכי תאמר בלבבך בטה הלאיתך, בטה הלאיתי את אשתי? התיצב נא במקומי ושפוט אם אתה, אף כי עול ימים עודנה, אם אתה תשמע כל היום וכל הלילה קול נהי אשת נעורים, כאשר אנכי שומע מאשת בריתך, אשר ביום אכלוה היגון ורוח תמרורים במסתרים, ובלילה עת בואה החדרה היא מתגוללת על ערשה תשחה מטתה בדמעתה עד אשר הכיל לא תוכל התאפק יגונה אז הרימה קול תצעק בקול מרה באין מושיע, וכי תאמר בלבבך אשת כסילות הוטיה פתיות' הנני אציג לפניך מורשי לבבה: זמטיה ונכליה מתרבות אנשים חטאים בנות ובנים ילידי ברעסלי אשר קננה בתוך לבה (כבתוך לב כל איש ואשה בעיר מצער זאלאשיץ) תמונת כל עושי רשעה משוח בששר שחור מהשך תארה: איך הבוגדים האלה יצודו בהרמס על אנשים כמוך לצודדם ברשתם טרוף וסחוב באין מציל: שרעפי וסעיפי קנאות כאלה לא יתנו יד האמין באמונתך ובאהבתך נגדה שאתה תשתרר ותתחזק עליהם

למען הנצל מפה יוקשים — בי על כל אלה כרחפת נגד פניה תואר מעשי איש הנמהר געטצל אדלער, איך כנשר יעוף עוף קל מעל קנו, ואיך הודש ואיך הורם כל הרכוש וכל מנוח כף רגלי אשתו; וכאשר ראתה אשתך כי רחוק ממנה מנחם מפני צרתה בורחת אל בית אביה וישבה ובכתה את אביה ואת אמה רב בכי, כי המה יצדיקו דבריה ומרבים תאניה, כדרכי אמוני תעתועים מגודלים בהבליהם לאמר, כי משפחת בית אמה נכוננו למועדי רגל כאלה, להיות אלמנות חיות עגונות ועוזבות מבעליהן, ויתנו עידיהן בהאשה דאבבע ובת דודה בווייסליץ ובקשווננו וכאלה, והמה בוכים פתח אהליהם; והיה כי יחס לכבם יצמאו לנקום נקם והתקצף וקלל כבוו ובקלון כדרכי המקוננים. בצרת לבו אביו יקלל ואת אמו לא יברך כמאמר החכם, נער משולח מביש אמו! אמך! אשר ברוכה מנשים היתה, ואנכי כאיש לא שומע. לא תרגו בטני על חרפות שפתותם, לא אתקצף על חרון אפם, כי לבם יכאב ונפשם עליהם תאבל, ובקרבם יצפונ' רעות עלי ישורו בי, בחשבם שאנכי ידעתי כל מחוז חפצך, ושאשת אביך היה בעוכריך.

אהה בני אהה! הרסת גדר השלום ביני ובין אשתי הרסת ולא חמלת כי כולם ישורו עליה בעין נמכוה ונמאם והיא בטסתרים תבכה נפשה, והיה כי ימלאו ימי עניה ומרודיה, כסאסאה בשלחה תריב עמדי לאמר, כמה הלאיתך, ומה זה הרעות אתי כאחד השפחות: ואנכי בחלוי נכון להתקצף, ואז יגרשו מי קצפי רפש בוז וקלון ואהי לאיש חרפות ולשמצה בקמי, — נקמת נקמתך במלוא הפנים, לקחת נקם בגודל זרועך הותר מבני תמותה, אם יש בלבך עוד שריד מפורת חמלה אשר נטעו שורשו בלב כל ילדי אב ואם. נגד הורותם, תאמר די לנקמתך, תתאמץ לחזק בדקי לבך אשר הוכה מרוח קנאה עבר עליך תתחזק לשלוט בו ולכלוא את הרוח: — תשים על לבך כי גמולך בראשך ישוב ועל קדקדך חמתך ירד כי נעזב ומשולח אנכי ממך ואחיק הקטן ידיו אסורים בשחרות וילדות אין אתו רב תבונה לבחור אושר בדרכו, והנה אם אנכי אפול שדוד ממצוקת העת מי יעמוד בימין להקומני מי יציל מעט רכושי מידי זרים: — כובד המעצבה אמר הם מלדבר עוד, אל יפטירו שפתי מלים משחיתים מנוחת נפשי השפך ארצה עם מרירותי, בין תבין את אשר לפניך, נאמן רוח מכסה דבר קלון: ויותר בני הזהר לבל יפתוך שפת חלקות, כי הטה פתיחות חרבות ורמחים מזוהבים בחרוץ אופיר יתענג עין רואה ובפתע פתאום ירדו להדרי לבב, יפלוו כחץ שנון הכבוד בלי הרפא, אישים מחסום למו פי, כי ידי כבדה ולבי אין אתי, תקותי לתנחומות פיך אשר כהרה אשמע יחלמו ויחיו אמולת לב אביך.

(יג) לבני הנ"ל.

לבי נמלא על כל גדותיו יהמו יחמרו גיוו כורם מים כבירים לבן יסכר פה דובר לא אוכל לפרוט שיה לא אוכל לבעות הגיון מצפוני, רעיונות שונות אצום ונוגשים יחדיו בקול המולה עד אשר צללו שתי אזני זה יריב

ריב וזה יצדיק דין ורגו ושחק ואין נחת עליך ועל מעשיך: שים נא אוזןך אחרי הדלת והמוזה פתחי בת זאלאשיין וקראקע תשמע איך יחרקו שן יפטירו שפה יקרצו עין עלי ועל בני לשמע און פני יחווירו בושה יעטני בלי מצוא מענה: — עת תדר שנתי מעיני ומחשבות מהשכות יבהלוני אז נפשי השיבה אמרי' לי מצואך חטאתך: (שדי ענה בי מה שעויתי נגד כבוד הורוי) גם אנכי לא לקחתי מוסר לא שמתי אל לבי גודל תמרור וכאב לבם, בעת אשר הקשיתי עורף מאנתי לשמוע לקחם, «כעת באו ימי השלום, בפלם פשעך ישקלו בניך המרותך» ומדותם אתם את פעולתי אל חיקי: חי אני גברה יד המבוכה, מלבד כי שפעת ההצלחה עובני: מי עור כי אם ההצלחה מעט קט לכבתי באחת מעיניך, ותחניפי ארש בעד האשנב נשקפה בטוב טעם ודעת וטובת שכל ובמעט התעיף עיני בה ואננה הסבי עיניה מנגדו) עוד זאת באתני לשמוע הרפות ביוצאי חלצי, שמוע באין השב, טוב לחשות, אכופ כאגמון ראשי להכיל שבט אף מכת הפגעים בלי המרות עיני כבוד אבי שבשמים אשב דום כי נטל ערי אשים מחסום למו פי לבלתי אהיה כמתאוונים מלינים: — אף זאת אומר לך שים על לבך את אשר יהיה באחרית הימים חקור ודרוש עמקי מחבואי לבבך אם יישירו מעשיך אם אין? יודע אני כי לבך יגל מאד על הרשת אשר פרשת לאחריך הקטן כי הצלחת במכתבך כתבת לו: דברים נעלמים מעיני: כי כמהו כמוך אל תאמינו ברע אוהב נאמן כמוני: חלקקות מהמאות פוך נטעו שורש בתלמי לבו ועשו פרי, אולם נראה מה תעולל ואת אשר תקצור.

ראיתי במכתבך כי נגלה לפניך שביב מצער מתמרורות נפשי, איך נפשי עלי תאבל להשליך יהבו על אנשים זרים, איך בשרי עלי יכאב להעמים עליהם משאת בני, אמנם לא הצצת במחבואיו גודל הדאבון וכליון בשר, אשר יגדל וירב הליך וגדול מיום ליום, איך כסתה כלמה פני, יד ימיני כחה תכהה, ידי אשר הרגלתים לפתוח לאחי האביון, ועתה אפתח אותם לקבל טוב מנדיבי עם בהיותם משען לחם ליוצאי יריכי: די ישמרך בני מתוגיון כזה מר ממות: חי אני כי השלכתי הנוצה מאצבעותי לא אחת ולא שתים סחוב והשלך הרחק כמטחוי קשת מרוב נוגות הנני אשב בדד גלמוד כי אשתי נסעה לסלאמניק ואין איש אתי להוועץ עמו, ומכתב אחריך הקטן נגד עיני, מעולל עלילות ברשע עלי ועל אשתי, חרף נפשו לדבר דברים לא אמון בס, דברי שקר וכזב, שהיא מלובשה בגדי משרה חדשים לבקרים והוא ערום בלי לבוש, דברי שפתים אשר לא כנים המה, כי לא הכינותי לה כ"א מלבוש מעט ערך כסות בקרה לסע על יאהרמארקען, נער חסר לב לבו לשוכבים היה, האם לא יראה בעיניו שאנכי לא אוכל לצאת ולבא, אך היא מתאמצת בכל כחה ביום אכלה החורב וקרת בלילה ותדר שנתה מעיניה להמציא מרף — ערב את לבו לאמר לי במכתב, כי לא יחת מפני כל צינים ופחים אל ישביתו חפצי נפשו לסע או לילך ברגליו לברעסל, וכאשר שמע שרדתי נוטה לתן לו עזר ולהתחתן עם בת נדיב כתב לי אגרת אוגר כל חמתו, לבל יקים עצתי ולבלתי יעלה על לבבי רעיון כזה הרים ידו לנשיאו כי לא

ישא אשה הרים ידו כי לא ישובת מלכתוב לכל ערי סביבותינו למען הפיר
עצתי ולעומת זה דודתך שארנעלע ואנשים סוחרים מבני עירנו יכאיבו
אזני בקול תלונתם לאמר גם תנין חלצה שד ואנכי לא אנהמכס, וגם אשתי
ישבה ובכתה, כי עליה יעבור זעם הין שחוט לשונם ורב קללותם בדרך
במלון יפגשוה בושה כמדקרת הרב עוברי אורה יאהמארקן בעיר ובשדה אין
מנוח לה שים נא נפשך במקומי ואמור למי אוי למי אבוי, ומידך נגורו לי
מכאובות כאלה.

יותר מזה דברת בני אדם אשר יראתם על פניהם פוערים פה לאמר,
כי שמעו אמרי פיך וכי ראו מעשה אצבעותיך אשר כתבת לאחיד, והמה
אותות בדים, מלעיבים כמה חוקי דתינו, ואתה חכם בעיניך תחשוב כי יש
לך לב לדעת, עינים לראות מצפונות כאלה, תערוכות נסתרי מעין רואה
איך תחרף נפשך לשפוט עליהם, אמונת אמון חוקותיה דתיה ומשפטיה כעליל
לארץ מזוקק שבעתים ממחוקק ואשר בינת נבונים נסתרה גדולים חקרי
לב גם המה לא ירדו עודנה במצולות כאלה ואתה תתפאר בשגיונות כי
ידעת מה, על זה אמר הנביא מר צורח: „הוי חכמים בעיניהם“ החושבים
להיות מחוכמים מזה אשר עיניהם רואות: „ונגד פניהם נבונים“ אשר יאמינו
להתבונן תכלית בינה מדברים כאלה אשר נגד פניהם, ואשר חמשה הושיהם
יוכלו להשיג איתם, ומה שעיניהם לא יראו, ולבם לב אטום משכל לא יבין
לא יספרו בתכונות עליהם נאמר הוי! השמר לך בני והזהר מאד לבל תפול
במהמורה הספקות אל תשען על שכל עול ימים כמוך מחברת בני גילך,
כי אין לך רעה גדולה מספקות באמונה, המה עוברים שאר מכלים בשר
ורוח, איש כזה לא ימצא מנוח בחיתו, ובהפרדו לב רגז מנת חלקו, לב סוער
כזה, נדמה לאניה בלב ים אשר מלחיה קצרי יד, וחובלי בלויות תבליה
ינתקו כנעורת, וסערות תימן יסער בו, יחוג וינוע אותה פעם בתהומות ופעם
ברוח שמים השקט לא תוכל, איש כזה אף אם יצליחו דרכיו בענין דרכי
תבל עושה חיל מקנה כבד מאד טוב מטנו עני יודע הולך נגד החיים לדפוק
על פתחי עשירי עם, כי נפשו שוקמת אוכל פת חרבה ושלות נפש בה:
דע בני כי מנוחת נפש היא מבחר כל קנין, רום ההצלחה האנושית באברתה
נאבד כל טוב, ובהמצאה ימצא כל אושר, לכן מכל משמר נצור אותה ואל
תכהל רוחך באברון ומות דברי אביך אשר בטוב לך ייטיב גם לבו.

ג) לבני הגדול וגם לאחיו הקטן.

לא עליכם בני תגיון לבי: לא עליכם חמורי נפשי קוצר רוחי, לא לכם
קראו תמרורות מבניכם כאשר קראתי אנכי מכם: חי אני, כי ידי קצרה
מלהושיע הרימותי ידי לאל עליון, לא אביר לב, לא מצה נחושה קפצו את
ידי: גם לא הנחש השיאני: להשליך אתכם אחרי גוי (כאשר אתם
תחרישון) אך יד ד' אשר נגעה כי בתהפוכות הזמן וקורותיו, המה אסרו
שתי ידי בתרצובות, המה המסו את כחי ועוצם ידי מלהיות לכם למחסה

מה אדבר ולבי אין אתי וברוב שרעפי כן עולפה נפשי עד אשר נהיתי עצב
נבזה עין ואבן אשר פה להם ולא ידברו: כאיל תערוג נפשי. לשוב דאגה
ודלתי שפתי סוגרו ויסוגרת, ומכלי יכולת לחבוש לב נשבר נפונותי תחת
משא עיפתה, כי יוצאי ירכי הגדילו עלי עקב, — בני הגדול הפיץ מלים
המולים יהלמוני מחצו ראשי, אשר באמונתו שאם היתה אמו לא יכול
המוריש והמעשיר נגוע בי וברכושי, ומדוע זה כל האסון אשר הקרני הטיל
למעמסה על אשת אביו: השכח תשכח כי לכל עת זומן נסמן: במגלת ספר
קורות העתים יחוקקו מתי יבואו ימי הרעה: האם ישמח בהור בילדותו, או
אם ירבה לו עצבון, האם יזקין בארץ שורש פורה גילת לב, או אם נקף
פאורותיו בחצי ימיו והעלה נבול תבול בלי תפקודות? כתבת כי נעלם ממך
ראשית אבדן רכושי, גם ממני נעלמה היתה הנסיבה כל ימי שבתי עם
אמך: אולם אחרי מותה זיל מצאתי ראיתי הכל בכתב רשום, פזור הגדול
אשר הרבתה לאחיה, פזור גדול על הכשיטי גופה בלי ידיעתי הרחק מאד
ממצב רכושי, וכאלה רבות אשר נתנה חילי לזרים, ואם בא אבא כעת להיות
להם כנושה לקבוץ על יד מעט מרכושי, מרחיבים את פיהם בחרפות על
אמך כאמרם כי שלמו הכל לידה, והיא לא מחקה את חובם, גם הנעלם
ממך שריפת בתינו, האם לא יודע לך את אשר נגנב מאתי, ואת אשר
אמך הרבתה להוציא ולהזיל כסף על השבת הגנבה ולנקום נקמת אבדן
עדיה, הכל נמצא אתי בכתב רשום ולא בכתובת ידי אך בכתובת ידיה ויד
שאר בשרה, ומה לך לדבר בהרחבת שפתים ולקרוע סגור לבי אשר נגזר
לשנים עשר קרעים ימים ימימה: — בני בני לא כן יעשה מבן משכיל
מכבד זקנת אביו, אוי ואבוי לאב אשר יצרו צעדי אונו להיות למפלט לבניו,
גדול עונו מנשוא, לבלתי היותי שוכב עם אבותי ואשקוט מרם בא יום השך
יום הלקה אמך ממני, ישנתי אז ינוח לי ולא שמעתי קול נוגש בני, משבח
אני את המתים, כי רק המות נחמתי בעניי הוא ישקיט כל עצבוני, בקנאתי
אותם אמרתי המתים לא יחסרו עפר והחיים לא די לכל עפרות תבל אשים
ידי למו פי כי ברוב שיחתי ירב כעסי ויגדלון תמרורות לבכם, ואנכי לא
הפצתי באלה: — לבני הבחור וואלף, בעת שמת לדרך פעמיך בלי הגיד
ובזית ברכת אביך, עליתי לחדר משכבך ומצאתי פתח פתוח, וכל הכלים
שמלות וספרים נפוצו מזה אחד ומזה אחד אספתים והיו לאחדים בידי וראיתי
כי לא ימצא חצי מכסת הספרים אשר העליתי שמה: ספרי יקירי ערך כמו
כוזרי, אברבנאל על נ"ר וכדומה, אם הליות אותם לאנשים אחים תכתוב
שמם ותשלח לי כתב רשום שמות הספרים ושמות האנשים, למען אוכל
לשאול מאתם משאת ידך, כי טוב לי למכרם ולהלבישך מחלצות מלראות
אותם בידי עושקים.

אם תראה כי הרעקומענדאטציאנען נכתבו על סגנון אחד בלי השנות
הרעיונות אל תתמה על החפץ, כי חי אני בחיים מאושרים, שכתבתי זאת
בחצי הלילה נדדה שנת עיני וגם ביום לא ינית לבי לאסוף רעיונות שונות
כאשר הסכנתי לעשות כי אנכי מרוב תוגיון אין בי מחשב בהיר כיא מחשבות

מהשכות כלולים מתרדמת שות, גם אור עיני אין אתי ובשבוע העברה נדרתי מביתי לסע בשוקים בדמיוני לאסוף חיל מעט, ובגידת הזמן לא כן ידמה כי לא כנסתי ההוצאות אשר הוצאתי: ביום ו' העבר קודם הכנסת שבת שבתי לביתי ובשבת קודש לקחתי מועד לקרוא מכתבכם עשיתי שבת חול, כי חול תחול מרגועת נפשי ובמוצאי שבת לא ישנתי למען השיבותי אתכם דבר ולמען לא תאמינו כי געלה נפשי אתכם כאשר אתם געלתם אותי אשתי שתי אשר היא לצנינים בעיניכם תפקוד שלומכם ותקבל את אשר הכינה לך דהיינו ד' כתנות פשתן: ב' מצעות: ג' טיכלך: ב' בתי שוקיים: א האנדטוך: א וועסטל: א שטרימפף גם הטילליפ: והספרים אשר מצאתי בתכריך שק צרור ותחכה תשובתך אם קבלת הכל כנ"ל את אשר יחסר לך עוד תכתוב לה ותשלח המותר המאנטעל ובתי שוקיים מכנגד אשר נתת להחייט חי' ווארשער בעצלות ידיו לא כלה מלאכתו ותקבלם בזה השבוע ע"י האשה ולאטמע.

י' חזון ישעי' בן יעקב אשר הזה על דור עקש ופתלתל, דור פורע מוסר והזהיר ממנו בנו יעקב בעת עזב את בית אביו ויסע מזה להתגורר בקריה ברעסלא ללמוד שם לשונות עמים וחכמות תפארת ומרפא בכנפיהם:

לבני הבחור וואלף.

העתק מהמכתב אשר כתבתי לאחיך מה' יעקב בעת עזב את בית אביו נסע מזה להתגורר בברעסלא וללמוד שם, והזהרתי אותו מדור עקש ופתלתול דור פורע מוסר: הדברים האלה יהיו גם לנגד עיניך למען לא תפול ברשתם:

אבות אכלו בוסר ושני בנים תקחינה (בעת פרידתך מאביך ומאשתך ראיתי כי הרבה ירב עצבונך ותחשכנה עיני מראות רוע פניך, כמוני כמוך אתה לא יכלת עמוד בשאת פנים לדבר עמדי פה אל פה ואנכי הייתי כאיש סתום עין כבד פה וכבד לשון, לא יכולתי מצוא מלים לשלחך ולברכך ברכות הורים, רגלי כבדו מני עוני ללותך, ובמלוא כחם הובילוני עד חמעלאוו ושמה התעטף נפשי עמדתי מרעיד, כי הבליג עלי יגון מורשי לבבי בתהפוכות, לא ידעתי מאוס ברע ובחור כטוב, במה תאחזידי, ומה יעזוב לבי, יצרו צעדי אוני, איזה דרך צר אבחר: אם אמרתי: שבה פה עמדי לחסות אותך תחת כנפי' והנה המה כעת קצר אכר מרוטת נוצה, ואיך אחוסף עליך ביום סועה, עוכרי ועוכריך יסכבוני כדבורים כזאבי ערב יארוכו לנפשך יצודו על מצעדיך, הה: לבי יהמה יתגועשו רעיוני כגלי הים בהעלות על לבי יום צרה, יום ראותך ממושטה עת העמידך בסקאלמיהו ערום ועריה כיום יצאת מבטן אמך, השר הלטיש עיניו, יתפרדו כל עצמותיך, נמשלת בכהמות נדמה אשר יובלו למכור לטבת, ואשר בידים תחפש אם שמנה היא אם רזה, כן יהפוכו ידיהם כך כל היום רופאי אליל האלה, חי אני, כי בהקיץ אף בחלומי עת

נפלתו על המשכב ואישן כי החלשתי. יעירוני ויעוררוני תבנית בלחות בלחות כאלה ואז לבי חלל בקרבי, הכיל לא אוכל מחשב מלט נפשו, ככלוב מלא עוף כן נמלאתי אך מספד תכרורים ורבת תוגה נפשי ריקה מטועצות תנחומות, ובהאריך התוגה נהייתי נדהם וישכחו כל ההרגשות למאום ולבחר (איש כזה טוב ממנו בהמות שדה אשר לפי דרכם ידעו לאחוז בטועיל ולהתרחק מנוק) עד אשר גם היגון במלואו כחו לא ישלוט עלי ביד שררת, כאיש אין איל בו וכאשר יצא לבו לא ירגיש התגונן: אהה! מצב כזה, חרפה היא לנו בני תבונה בדמות צלם אלהים — אם אמרת מלט נפשך בארץ נכריה הרחק נדוד מכית אביך, ומידי צורריך גם זו רעה חולה לאיש אשר לא נסתה כף רגלו הצג בארץ לא עבר בה, את אשר טפחתי ורביתי בעיר מצער, נער עול ימים בין אחים יפריא, מה מאד תזלי לשרוך דרכו ולשנות טעמו, כי הוא בבר לבבו לא ידע מרמה יאמין לכל לשון הונף, וכתום לבבו יכרות ברית עם אנשי תהפוכות, וכמעט נטויו רגלו ויפול ברשת איש לשון בל יקום.

ראה נא בני! הכר לי מאד לגלות ערות בני אדם לעיניך כי לא טוב לנפש הנער (אשר לבו עודנה כדונג הנמס, ואשר בו יוחקו כל תבנית פתוחי חותם חתום תורה וחתום צרור פשע) להציג לפניך שערורית בזוי מוסר ואכזרי נפש. אולם ביום רעה כאשר מתירא אנכי לכל ימעדו קרסולך, טובה היא להעריך לפני עין בחינתך תמונת כל עושי רע לבעבור תדע הזהר מהם ולמען לא יעבטון אורחתך.

כרובם כן חטאו מאהבת בוצע בצע, אלהי כסף אלוהיהם, ישורו יצודו עלי רך שנים בחלקלקות למשוך אותו בעבותות חנף ברשתם, ולנהלהו בדרך אוותה נפשם החוטאת, דרך עקש ופתלתול ברכסים כאלה אשר עול ימים לאשורו לא יבין עקלקלות מסילותם, למען יעשוקו את מעט הונו בתרמית ולמען יחיו את תאוותם בחיל זרים, והאיש פותה הזה מלבד אברן רכושו גם העת היקר מכל תעוף בקל המרוץ בלי השיב, ובהטו אוזנו למשחתם יוריד את כבודו לעפר ותפארתו תפארת בחורים הודש ארצה באין מציל.

עוד רעה אחרת, בני בלי שם, אשר אש הקנאה הבעיר תבערה בלבותם אם יראו בחור בילדותו יאחז דרך ישישים חכמה, מתהלך בלימודיו באורחות משפט שכל ויפלא מעגלותיו במאוני תבונה, או יפיה בהם רוח קנאה לחלל שמו, לבלתי יתנשא בעיני אנשי מדע יקירי רוח, וכדוב שכול וכנמר שוקד כן לא ישבותו מהשביית הנער ממלאכתו מלאכת הקודש. ויפריעו אותו במזמתם לכל יחשוב מחשבת חכמה, טורפים באפם טרף חוקי למודיו, למען עשותו נופל כאחד מהם, ויבואו גם הם בערמה, לבלתי יכיר איש את רעתם, וקרבות ידידות יחפצון מחמאות פיהם רכו משמן לאמר „ראה ידירי מחמד לבבי, ראה נא איך פניך נפלו רעים ודלים, מדוע זה לא תשים עיניך „היות בריא אולם היפלא מעיניך כי בעת אשר הגוף נחלה ונלאה גם נפש „לא טוב להשיג אורחות תבונה, לא טוב אתה עושה להלאות את ראשך „והם ולילה בתקירת לב, נבול תבול נם אתה גם חכמתך הלא לכל עת

„וזמן, עת ללמוד ועת לשאוף רוח צה ריח השדה, קום נא אחי! איעצך „וטוב לך, נתהלכה ברחובות נצא השדה למען השיב נפשך העולפה, ולמען „החיות לבך הלל בקרבך“ בני בני! נבל כזה יוקיר נקם מפני, כי זהב לא יחשוב להזיל כסף מכסו כסף מלא בעד מטעמים לחיך ימתקו ובמחיר יין מתהלך במישרים יום יום עד אשר ירגילו הנער הזה לאכל חלב זבחימו ולשתות יין נסיכס, והפתי הזה יאמין פה חנף בתרדמת לבנו תתענג בדשן נפשו לאמר „תרתי למשוך בין בשרי ולהשביעני מטעמים „חנם אין כסף“ בני זכור תזכור כי רוע מנהגך אשר הסכנת לעשות יגברו יד עליך, נפש שוקקה לתפנוקות ומותר מגדים, לא תאמר הון לארוחת ירק, ובעת אשר יעזובך אנשי עוכריך, הבול תחבול משכבך מתחתיד להשביע תשוקת רעבון זולל וסובא ותהיה לחרפות כי מלבד אשר נפשך ריקה מכל מדע, לבך לשובבים יהיה בחברת שותי שכר, ואז ימחאו כף המה אשר רמוך, וכתקוע שופר בקול כן יעבירו קול חרפות במחנה גלגות קלונך, להוריד כבודך ארצה ולחלל שמך בעיני מכבדך ואתה תאבד.

יותר בני הזהר מאנשי בליעל שוכחי אלוה בוראינו ויוצרנו, בנים משחיתים, חכמים בעיניהם להרע לנפשם באמרים „מי ארון לנו? מי רואנו ומי יודענו, המעמיקים מד' לסתור עצה במזמות שוממות להכחיש ולהעציב עין משגיח אל כל יושבי ארץ ובוהן לבותם, בני! הרימותי ידי כי טוב מהם בני שהין, אשר לא יטריפו טרף רק במצוקת רעבונם אז אכזרי המה, והבנים הארורים האלה בלי אמון את נפשותם לא ירחמי, עוכרים שארם אכזרי, את אביהם ואת אמותם יקללו בקללת רואיהם ושומעיהם, כי עינם עין תלעג לכל אוהב צדק, יחרקו שן ויעקמו שפתים לכל שפה דובר אמת ומישרים אך תאוות מתעיבות עריגתם, ומצה נחושה לבלתי ענוש יענש כסלם, השמר ממעגלותם, בסודם אל תבא נפשך כי רוח שפתותיהם רוח כביר יהרוס פנת אמונת אמון ראש פתנים בבלעם ארס תמותה תחת לשונם.

יקירי אל תקשיח את לבך ואל תרהב עוו בנפשך לאמר להם ולהמונם „לכו נא ונוכחה“ אפרוש פרש עתותיכם על פניכם „חלילה לך מהיות שופט על נבליהם, אל תחרף נפשך למות, כי העתק אשר יצא מפייהם מר ממות, חודר בחדרי נפש להעמיקה לשאול בל תעלה, לכן מנע רגליך מנתיבתם, זכור ואל תשכך בוראך המביט משמים לארץ ממכון שבתו משגיח אל כל יושביה, ומכל משמר נצור לשונך.

זכור ואל תשכה גורל אהבת אשת נעוריך, אל תסיר מלבך התקשרות מעדנות אשר נפשיכם קשורים בהרצובות אהבת נעורים, זכור חית נפש תורך, כי חיתה באמונת אהבתך רותקה אל תבגוד בה התאמין והתחזק, היה לאיש חיל, אל תתן לנשים חילך, אל תאמין כי לשוא נתעה האיש מאשתו, כי ישוב אליה עוד מעט קט, חי אני! מהמורי כאלה רבים חללים הפירו (עיני היו לי לעדה) איך נפלו אנשים נמהרים כאלה בשוחה עמוקה במיט היון מדאיבות נפש וכליון בשר מנוגעים מכל חלי ומכה, פורשים ידיהם לבקש המות ממטמונים, והוא בחזקת ידו ובלב אבן יהדפם לימי שני חי

רעים ומצירים והיו דראון לכל בשר וכל רואיהם ינוסו לנפשם הרחק מאד מערש דום, — נגד עיניך תהיה תמיד תמונת אשתך איך תתיפח תפרש כפיה בעת עזבת אותה, שים נא דמעותיה בנאד זכרונך, אגלי בכיתה אשר שפכה על פניך כמים נוזלים, ונגרים ארצה בכפר חמעלאוו בעת הרחקת נדוד ממנה, מפנינים תספרם ויהיו על לבך תמיד אל ימחו מזכרונך, — רב לי אהובי בני לדבר עוד משערורית אשר זכרתי, אך לבי יכאב עלי מאד פלצות נוראית יבעתוני וברוב מכאוב סוגרו דלתי שפתי (זכור נא בנות מדין בתזנותם הצמידו עם סגולת ד' לבעל פעור, רוח זנונים הפך רוח חכמה לרוח עושים ומגפת ד' השמידם) ידי קצרה מלכתוב מפורש שכל מחלאת עושי רע אשר הצנתי לפניך עד הלום.

עוד ענין רע לענות בנים זרים ולהונות גרים ראיתי: אנשי לצון, לא מרוע לב, אך בכזב דמיונם יחכסו להרע לעמיתם בלעני שפה, ויתפארו שכל הדה עת יפערו פיהם בלי חוק להתלוצץ ולהונות גרים, האוילים האלה בדרך פשעם יהשבו תבונה להרחיב פה ולקרוץ עין מביש בן חכם ולמלאות פיהם שחוק עליו בתלונתם על לשון איש נכר ארץ, וכל מלבושו יגאלו, ובהתותם דרכי ומנהגי אנשים אשר אינם מגודלים במקום מושבותם ישתבחו רחבת לבנם ומרוסת שכלם לפני מרוכסי איש אנשים מלעיבים כמוהם (כאשר גם אתה הסכנת עשות בחברת בני גילך אם ראיתם איש עובר אורח מעיר אחרת) בני אם אונך ישמעו לזות שפתי פתאים האלה, אל תהיה גבהל להשיב מרחפות בחרפות, אם יכעיסוך אנשי חסרי לב כאלה הסר כעס מלבך, זכור תזכור כי גר אתה, שא חרפתך בחיקך, עד אשר תטע נטע נעמנים, תעשה פרי תבונה עלים לתרופה ובאורך דליותיו יבואו אנשי מדע לחסות בצלך, אז, אף כי לא תגביה קולך לגעור בכסילים ולצים הנלל, המה ייבושו מישרת דרכך, יכסה קלון פניהם, ויסוגי אהור מרוח בינתך, בעת ההוא אתה תהיה אזרח רענן, והמה כגרים בארץ לא להם.

הנה כתבתי לך שלישים במועצות אשר תהדל מעשות, וממה תצור לבך, אולם לשית עצות בנפשיך את אשר תבחר ובמה תדבק נפשך (כאשר שאלת ממני) אל תבקש ממני כעת הדימותי ידי לאל מגיני כי חמת המציק השקני והרווני כוס תרעלה שתיתי מציתי את קובעת כוס חמת הזמן עד אשר יחוגו וינועו שרעפי כגבר עברו יין, ויראתי פן אעלה בידו חוה, דום לדי והתחולל לו, הבי כמעט רגע הרגיע תחת צל חסדו עד יעבור זעם, עד ישקוטו סערות לבבי אז אמתיק סוד עם מביני מדע ואתיעץ עם מורשי לבבי ואכתוב לך את אשר יעצתי ואת אשר לאל ידי לעשות לקרוא דרור לאסיר התקוה ולהשיבך לביתך זו אשתך ולזרועות אביך אשר חפץ שלומך וטובך.

H. Groses A: w: S: (טו)

מכתב תודה להאדון פראפעסאר.

כנור ונבל מבוקעים ומצוררים, אף אם מיתריו כוננו כל תופש בו לא יצלה במלאכה, המנצה לשוא ימלא כחוליהיב נגן, להעיר און להשמיע נעימית בלמודים, קולם לא יערב ומנגינתם נוגות: כמוהם כמוני זה כשני חדשים אשר פקדני ד' בשבט נגעו בני אדם בחולי ירקון נפלתי למשכב עשרה שבועים אז כלה שארי עצמי עששו, ואף כי שקמתי הותיר לי פוגת ידים רפות ברכים כושלות, ראשי כבד להכיל מחשב בהיר, רעיונות זכות הרו והגו מלב נכר וכה אין ללדת אותם, עשתנותי נדו גם נעו, על כן דברי לעו: — לבי נמלא אלף תודות על רב טוב אשר גמל עם בני, ואשר נדבה רוחו לגמור חסד בעדו, איכנס נצורים המה על דל שפתי קולי בל ישמע, כי טוב לחשות מלדבר בלשון עלגים, לכן יכפר נא עון בטוי כבד פה יסלה לעון דומיה, ירצה לפניו משאת כפי מנחת תודה אף כי לא הוצק עליו שמן רוקח יביע, אם לא נתן עליו לבונה זכה זך לקחי — יקיר רוח! המנחה ההולכת לפני הגדולה תושיה, תסעדני עז, ויפוזו זרועי ידי לשפוך לפני הדרת כבודו נפשי בשאלתי, לבל ידה הנדה זה בני אשר מגודל בנעוריו בעיר מצער, וכבושת צעיר ימים כן הוביש פניו לגלות מצפוננו, יבוש יעקב ופניו יחווירו לבקש רצון חסדו בלבו ינוח עצבון ככבד אבן ונטל החול על הפרדו ממני ומאשת חקו הרכה והענוגה, כיונה תועה מארובותיה כן יפתח ויחת מקול עלה נדף, הסכות הידועים אשר הובילו רגליו למרחוק המה קול פחדים באזוני, איש כזה, יוקיר מענה רך מפנינים, דברי נועם מפז אופיר.

להורות נתן ד' בלבו חכמה ורעת, ובוה יבין כי ילידי פולין לא הסכינו לדעת פשר דרכי למודכם בפעם אחת, כי לא כדרכיכם דרכנו ולא כלשון למודכם לשונינו לכן יחוס על טך ערך ידיעת בני, ולא ילאה להבינהו דבר דבור על אופניו שתים ושלש, — גם ייטיב נא עמדי ויפקוד עליו להראות לו מכתב ידו על הספר בדיו העתקת שירים ומליצות אשר אספם אחת אחת והיו לאחדים בידו, ועפעפו יבחנו כי המכתב הוא נחמד לעינים, ואז יצווה עליו שלא יחליף ולא ימיר הכתב הרגיל בידו בכתב הנשתון אשר כותב כעת, כי נכהלתי מראות רוע תמונת האותיות זה שנים ושלש ולא הכרתי ידי יעקב, אף כי שהכותב במחוגה מתוארת ולשונו כבדה ורעיון שוגה נדמה לאשה יפה וסרת טעם, ואין שווה לבלות עת על הדרת המכתב, בכל זאת ישורו בו רובי רואי שמש, כאמרם טוב מראה עינים מהלך נפש.

יגמר נא חסדו בעדי ובעד בני להראות לו השגיאות אשר שגיתי במכתבי (אזהרה מדור עקש ופתלתל) ואל ידאג פן אהיה לבו בעיני יוצאי חלצו, חי אני כי מלבד רב חסד ותושיה אשר יגדיל תורה בלב בני, עוד תהיה לי המעוות המתקן על יד רב פעלים כמהו, לכבוד ולתפארת.

אמרת שפתי ישבחוהו: ואת תפארת יקר גדולת מעשה הצדקה ארומם בלשון מדברת גדולות, ורוח כביר אמרי פי, יתלהט רשפי אש אהבה אהבת

הרע ותבערת, החסד והנה החשיתי, מי מנחות נובעים מתחתית חגוי סלע, נוזלים עלי דשא, והולכים לאט לאט, כחום השמש לא ידעכו ממקומם, לא יקדורו מני קרח, ולכו ולא ייעפו, המה משיבים נפש עיפה, משיבים, מבחצות את צחא צמא, ומחפכים ארץ ציה לנאות דשא, וישתקו אמנם, נהרות רחבי ידים בשאון וגאון עוום, יזורכו נצמתו כי יעבור עלימו השלג, דללו וחרבו מחום היום משרב ושמש, לכן דומיה תהלה.

אך זאת, לא אחד תחת לשוני, לא אמנע מיקרת כבודו פרי הפצי נפשי לאמר, מי יתן נגוע בקצה מוטות כנפי רוב טובו, אשר המה לצל ולמחסה לילדים רכים עולי ימים למען הציל אותם מזרם סכלותם, ומשמף תאוות מתעיבות, מי יתן נגוע בס! מי יתן היות אהיה כמוהו, מה רב טוב, להיות לעינים למוכי סנורים מרימי אולת, מה יגדלון טובותיו להנחותם, הדרך ולכו בה, להאיר את נשף נפשם באור פני מלך ולעשותם לאנשי שם, לאחוזת אישים מועילים לטובת הכללי, מי יתן והיתה לאל ידי להשיב גמולו בראשו גמול טוב אשר יטיב את בני, אז אמלא את כחי לשרתהו ולמלאות פקודותיו אשר יפקיד על ידיו החפץ שלומו מכל טוב.

טו) לדיין גבוה דק"ק קראקע.

יגוב בשיבה דשן ורענן: לבקרים יחודשו ימי הרבני המופלג וכו' אשר לו שם ויד בתורה ובמצוה, הושן משפט דעת אפודתו ובתבונת כפיו ינחו עט סופר מהיר לאיש אשר אלה לו אקדם פניו בתודה, על דבר אשר עלה זכרוני לפניו לטוב ולחסד של אמת, להקים שם המת, לתמכני בעזר, ולתן לילדי הרכים אם ואומנת; אולם נודע בשערים גודל ערכת אשתיו זצ"ל: אשר בחכמתה הצבה עמודי ביתי שבעה, בצדקת דרכיה היתה אם לאביונים ובטוב שכלה לעשיר ושוע לעינים, לכן, אשר לא במהרה ינתקו חרצובות נעימות וקשרי מעדנות האלה מזכרוני, בצפורן שמיר חקוקים עודנה על לוח לבי גמולי טוב אשר גמלתני, עודנה מאנה נפשי הנחם על הפרדה, וכל חזון ישעיו הוא חזות קשה כמרירי יום, בזה ישתרגו עלי סרעפי להציב גבולות, לשום רסן לתאוה אשר יבקש נפרד מאשתו לבל יבהל רוחי להאמין בראשונה אשר יצא מדלתי פה פי השדכנים, נדרתי שלבי אל ימהר למלא מקום אלמוני, כי נפשי השיבה אמרי' לי לאמר, אטום אונך לקול מלחשים חוברי חבר, עד אשר תתור תדרוש ותחקור אחרי תעלומותיהם, בין תבין תבינה לאהריתם, וכאשר שמעתי קולה קול מועצות, גמרתיו אומר, לאסור אסר ידי בנחושתי הדומיה, לשמור דלתי שפתי מכת מזווגי זיווגים, כי המה יוצאים דחופים ומבוהלים כפתשגן מכתבם ובהלקקות לשונם, מהרו לנוד לי ולנחמני בעוד דמעת לחיי זרויפו כמטר על גו יגווז ממני תוגיון נפשי במחטאות פיהם, עודנה גלי היגון לא ישתוק, יחתרו המלאכים באגרות להציבני ליבשה יבושת דמעה מעל פני, אולם המה שגו ברואה כי אנכי יודע ערכם, המה לא יערכו המחיר והתמורה, רק יתנו עיניהם בשכירה.

אמנם כאשר אותיותיו האירו עיני, מעשה ידיו כתובים באצבע איש כערכו, אשר לא לו נתכנו עלילות מחליקי לשון מרחיבי פה אך בדבר שפתים ולבם בל עמסם, לא באלה חלקו, אבל שפתיו אך ברור מללו, והאמת תכון ידיו, אמת מארש תצמיח ישועה לדאבון נפשי, נחמתי על הדומיה, ואפוז זרועי להשיב דבר, תן שפתותיו פתתני לשמוע עט סופר מהיר, להאזין שפת אמת ואפת לאמר: — יכפר נא עון בטוי שפתים ולהג הרבה, אשר בו יושבת ממלאכתו מלאכת עבודת הקודש, אבל מה אעשה אף אני, אם הענין יקר, גדולה העצה ורב פליליה הזקת ידם שמו מלים כמו פי, הציקתני ועצור מלים לא אוכל, כי לא דבר ריק הוא להמיר ולהחליף מצב איש, ולהדכיקו אל אשה גרושה מאישה, ונעלמה מעין רואה, עוד בה עשיריה, ולא ידע בין ימינו לשמאלו, אם האשה גרושה מאישה, או אישה גרושה מאשה זה היא אשר עד כה הכביד עלי יד להשיבהו דבר נכון וקיים. אשא לשמים ידיו, כי לא עלו על לבי סעיפי שמץ שקר בדברותיו, הרימותי ידיו לשיאי, כי ינעם לנפשי מאד להמתיק סוד עם איש יקר רוח וחרד על דבר אמת וענות צדק כמוהו, אף עצמות הענין ומולדותיו כמשא כבד יכבדו ממני.

א) אף כי שרביתי וגדלתי במדינת אשכנז, הסכנתי מנעורי בהוקת נעוריהם אשר ברית כורתים לעיניהם להתבונן רק על הבתולה, ויעלימו עיניהם מראות במולדתה ומכורותיה, בכל זאת עזבתי מנהגיהם, על דבר זה שבתו פה שנתים עשרים במדינת פולין, נסיתי כף רגלי לכת בארחותם, והנני כאחד מהם לשאול על מולדתה, להביט אל צור הצבה, ואל מקבת בור נוקרה, — שנית מלבד שחפץ לבי וכל מגמת פני המה להחיות נפשי מערימת היגון ולחבש עצבותי ולהקל עולי עול המחיה והכלכלה בעור אשה טובת טעם, יותר מזה המה משאלותי שהיא גם היא תהיה כגן רווה בחברתי שהיא גם היא תתעלם בחבל נפל בגורלה, ואז בהשכלת ועדן נפשה ישמח לבי גם אני, טובות רוב שמחות כאלה לא יסחרו במחיר כסף וזהב, אך בתכונת הנפשות, אם נתכנו לנעימת החכור, ואם, ישתוו במשאלות לבכם דרושים לכל הפציהם, אחודות ואחוות כאשר ידבק האזור למתני איש, לא יסבו בלכתן בפגעי התבל ותמורותיה, הן באורחות מעלות ההצלחה, והן בדרך עוצב חיו, אז מאושרים המה האיש והאשה, מאושרים רב אושר ממשיגו וממוצאי שלל רב: — עוד אחת, אשר למטיבים עמדי ולהאיש אשר נפשו אוותה לקשרני בעבותות האהבה מזכורת יהיה תמיד לנגד עיניו דבר המכתב חרות פה כי דבר הזה הוא שורש פורה הצלחת עניני ומנוחת נפשי: והוא: שהאשה אשר בקשה נפשה להיות לי לעזר למשען ומשענה לא יספיק לי טוב תואר ויקרת ערך מולדותיה לבר (כי לרוב היפך הוא: ראיתי גודל לכב ונטויות גרון על יפי מראיתן, ושכורת היחש להתיחש ולהתפאר בגודל ערכת מולדותיהן, גאוה כזאת מפיל תרדמת עצלות בהשגת ענין בתיחם) ואנכי מאוויי נפשי המה שמבלעדי יד חרוצים במלאכת בית (ההכרהי בעיר קטנה) צריכה היא להתוודע ולהתרגל במסחר ומרכולת

להבין בס, לעגב הקונים במתק שפתים, כי חורי ארץ פולין ושריה נאווה להם קול חנף תרמית שפת אשה ענוגה מיושר דבר אמת איש לבב וזה משענת משען לחם — מלאכת בית בעיר קטנה האמורה לעיל) גם אל יקל בעיני גברת כי לא כעירכם עירנו אתם תושבו ביפה נוף עיר גדולה רבת עם לא תחסר כל בה כי שכניה השוכנים בהר ובשפלה מביאים לחם ומזון וכל משקה אשר ישתה האדם וטוב לו, ביום ובלילה את אכלם בעתו ושבירו, לעת אוכל אוכל בכסף תקנו, משתה במחיר יביאו בעת צמאה, אולם בעירנו עיר מצער היא, והיה כאשר יבינו את אשר יביאו יושבי הכפרים ממחרת השבת (כי בכל שבוע ושבוע יום הראשון הוא עת האסף הפרזים להביא טרף לעירנו) יהיה לנו לאכול לשבעה ימים שבעה. וזה נכון כל עניני צרכי הבית קומץ על יד אשת חיל לאגור כחפץ כפיה טרף לביתה, וגדלות ועצלות, עצלות לא תאכל לחם: — רביעית דברים הנוגעים בממון, אשר כתב שאביה רוצה לפזר סך הנדה משתאה אנכי על שם אביה הלא גרושה מאישה היא ומדוע לא גלתה מקור דמיה אשר לה מוהר התולות: — יקר רוח! אם נבואה יחדיו לדבר בין שפתים, אפרוש לפניו מכתבי שדכנים. מגלות עפות כתובים פנים ואחור ובעיניו יראה כי הצעיר מהם היה לאלף הפיץ קצב וכמהון כפלי כפלים מסך הנפרש במכתבו, בכל זאת אחלה פני הדרת כבודו שלא ישוב ימינו אחור מלהיות בעזרתי כי בעיני לא תקטן מצער מסת נדה מלב נבר, בדבר שאנכי יסדתי בטחוני לאמר, אם יפיק רצון ד' לגמלני טוב להמציאני מזור ותרופה למחלת לבכי כאשה טובת טעם וטובת שכל לא אשים כסלי ברכושה, כי מה יועיל הון ביום עברה חיו אם שלום בית נפקדה, ברכת ד' היא תעשיר וידי אמונים יד תרוצים הם המה אוצרו הטוב, ומקור הטוב אשר ייטיב לי במאד מאד הוא מעשי הצדקה ביוצאי הלצי מאשתי וציל, לפנות אליהם פנים פני רצון לנהלם ולהיישירם ולנחמם כאיש אשר אמו תנחמנו, זאת היא אשר תנעם לנפשי מפז אופיר — האמנתי כי אדבר כאשר דברתי אני עניתי כפי מחשבת רצון איש אמונים, בוך שכלו יעמיק עצה, ויגלה סוד את אשר טמון בחובי, ואת אשר לא הואלתי לבאר יבחן ויבחר ויראה כי צדקו דברי הכותב בעת עגמה נפשו.

מכתב אל אחד מהשדכנים אחרי מות אשתו ראשונה.

(י) לאה' נפשי הרבני המופלג חוקר ודורש מהו' אביגדור ראב"ד דק"ק ע"ח.

זה שבע פעמים גמרתי בלבי ואמרתי לשלם את אשר נדרתי לכבודו, ולשמור מוצא שפתי לבא במגלת ספר כתוב להרבני הנגיד המפורסם מהו' מיכאל סק"ק דאמבראווע, והנה החשיתי עד כה: אל יאמין ידידי כי עצלות ידים מנענו, או כי יקלו דבריו בעיני, חלילה מחשווא נגד הדרת זקנים זה שקנה חכמה, אולם הגיתי בלבי, כי מלבד אשר לא כדת לכתוב לאיש אשר

לא נודע לי מתמול שלשום בהכרת פניו, אך בשמו המהולל בשערים, הנה נא גם עודנה, כעת אחשבה לעשות את אשר הבטחתי, עמל ועצרה כתרוננו, פצו עלי פיהם ויענונו, הם מלדבר, אף כליותי יעצוני לשמור דלתי שפתי, כי שתים הנה מגורותי אשר בהוסדם עלי יגורו ויצפינו מלל מלים במחבואי בטוחות — האחד בא לגור אותי מפני יקרת האישי ושיחו, כי שמעתי אומרים עליו שמלכד אשר לו שם ויד בתורה עוד ברב תבונת כפיו ינחו עט סופר מהיר, וכעת אשר רעיוני נפזרים מרוב תונה לא אוכל הביר רעיון בהיר — שנית הכביר עלי ערכת עצמות הענין, ירחפו על פני בלי פוגות מזומות זו חשבו אנשים חכמים וידועים בשמותם, בענין התחברות ודבק באשה: הא"ז במכתביו משלי מוסר העיר רוחו לאמר, שחלדת האדם ועתותיו יוגבלו אך בהרמת קול פעמים ושלוש עם גבר, וזה כל האדם, הראשון אדם יולד נהנו קולם קול רנה ותורה המון חוגג. השני: אם יעזוב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו, יריעו בקול ששון קול חתן וקול כלה. השלישי: בעת קץ כל בשר בא להאסף אל אבותיו, קול מר צורה, קול בני זועקה: המחבר הנ"ל משך את ידו כמליצה בלשון אשכנזי באמרו: ויותר מהמה בני הזהר בקול השני כי בעת השמע הראשון, עיר פרא אדם יולד תבונה אין בו, אזניו יצלינה מקול ענות באין הבין קול דברים ולא יבדיל בין קול שמחה לקול תונה וכאשר קול השלישי יעבור במחנה אז אזניו אטומים משמוע לבו חלל בקרבו, אולם בעת השני יריע הלא אז מלין תבחן, לבו ער וודע למאוס ברע ולבחור בטוב ובאזניו ישמע קול מתנבא וחש עתידות למו, אם מצא טוב נועם לנפשו מסעד ומשען ליוצאי חלציו או ח"ו מר ממות קנה רצוץ אשר יבא בכפו ונקבה — חכם השני, אשר לחוף ימים שכן, השיב לצעור ימים אשר התיעץ עמו על אדות אשה אשר יאבה לקחת, דבר בו לאמר „האם יפלא ממך כי העולם ים זועף רב מצולה, ראה בני כי יבואו שני אחים יחד לשום לדרך עמקי ים פעמיהם הנה האחד אשר זה שבע פעמים קפ-רגלו נסתה עובר ארחות ימים, בהבינו רבת תשוקת השני לשום גם הוא בים דרכו, שואל אותו שאלות האלה: א) הדרשת את רב החובל אם יאבה למנות אותך באחות עוברי ארה. ב) בראותי כי בי ובחברתי חשקה נפשך הגידה נא לי, את אשר תאהב, אם בשמחות וגיל תובלנה שעפיך, או אם דרך עוצב בך. ג) האם לבך כשמיר מצתך נחושה נגד סופה וסערה וגלי הים כי יעבורו על ראשך האם לא ירך לבבך ותתעמף נפשך ועל כל אלה: ד) האם חקרת ותרת את מחבואי לבך אשר גועשים ועורגים כעת להתקשר עמדי האם כחפצך עתה כן תקום עד אחרית נסיעתינו, אם לא תבגוד בי ולא תשליכני אחרי גיורך, ולא תבחל אותי כל הימים אשר אנחנו נוסעים עד שובינו.

ידידי! אך נסיר מסות הנימוס מפנינו הנני מחכה לבר לבבו, שודדה על פשעי אשר אפשע באנשי בריתי, אנשי פולין, להתלוצץ ולהתות דברותם באמרי, כי ההתדמות החכמים הנ"ל אף על בחורי ובתולי מדינת אשכנז נשאו משלם, להאיר, ולהעיר רוח-בינתם, יען וביען בארצנו פה, לא ישברו עד

אשר יגדלון הנערים עד אשר יבואימי הבחרות, אך עודנה כאבם, יחטפו להם נשים מכל אשר בחרו להם אביהם, הנער נער חכמתו לא עמדה לראות את הנולד אזניו הכבד משמוע קול השני ענות הלוושה היא להעיר אותו מתרדמת האולת, והנערה אשר תיטיב בעיניה זוהר עדיה וקשוריה לבד. לא שמעה לקול מאהביה, כי לבכה שמן מפתיות נערותיה, טחו עיניה מראות את אשר יולד יום, אך תתן בכתם וחלי עיניה — הריסותי ידי כי לא חרפתי את נפשי לדבר הרפות כאלה נגד זקני עמי אם לא הצצתי במחרכי מכתב הרבני הנגיד מויה מיכאל אשר כתב בהגלות לבו להרבני המופלג מהו דוד סג"ל בנתי לרעו מרחוק בנתנו אמתלא לדבר אטימת אזני לקול מלחשים חוברי חבר כת השדכנים וראיתי כי כמוהו כמוני נשתווה יחד רעיונינו על אולת דרכי אנשי פולין בענין התחברות דרך גבר בעלמה — יאמין לי מעלת כבודו, כי מכירותי ומולדותי ומנהיגיהם באשכנו עודנה נוססים בקרבי אשר מיכאל בעצמו ישתאה על המראה ויניע ראש עלי אם דבקתי דבק עם הילדה הזאת צעירת ימים, והנה נא בדבר אשר תמכתי בטחוני על ישרת דרכו אולי יקרה ד' לפניו דבר מוכשר עבורי אמרתי להראות לו מצפוני לבי ולבעות לפניו עשתנותי, אבל אנכי קעת כלוא ברתוק מזאכת ביתי ובמסחר לכלכל את יוצאי יריכי ילדים רכים עלות עלי היו כולנה, כי המה מאמם רוששו לכן קצרה ידי לכתוב אך יקבל העתקה אשר השיבותי לאחד מגדולי עדתינו אשר גם הוא כמוהו חשקה נפשו להמשיכני בעבותות אהבה שם יראה נגמת פני וכל חפצי לבי ובלב תבונה יביר משפט ידידו ישעיה.

יה' לב' אחותי המשכיל המושלם מהו' אברהם מוהר בבית הרבני הגביר מהו' פייביש פלעם.

יפרח כהבצלת הודך. יעשו פרי נטעי למודיך, אלהים יחנך בני בעיני ממתקי סודך, מכובדות (?) לנפשך ולמרבה מאורך.

מי זה בא מזאלאשיץ סועה כרב כחו מדבר בזעקה דבר רתת בשורה מרה, להראבי לבך בשמועה רעה חוות קשה כי עלה מות בחלוני ולקח מחמד עיני ותמס כעס חמודי במות אשתי וצ"ל, ואתה פגעת שש בדרכך לשמהני באשה חדשה, ולא באת ראשונה לנוד לי ולנחמני, להציק שמן דברי תנחומות בלב קרוע כמוני אחי! דמית היות אהיה כמוך שבין לילה הוה, ובין לילה אבד התגיון נשכח המת מלב, האם לא ידעת האם לא שמעת? שם המת, כי היא אשתי אשר מתה עלי עלתה על כל בנות חיל בחכמתה בנתה ביתי, בביתתה הצבה עמודי הצלחתי שבעה, בצדקת דרכיה היתה משיבת נפש עגומים, וברוב טעמה לעשיר ושוע לעינים, נעימות אורחותיה קשרו חרצובות אהבה בנפשותינו בל ינתקו, אך הסות, אשר לא ישוב מפני כל, הפרידה בורוע עוזה ובמצחו נחושה, ואיך אנחם, איככה אוכל

למחות מזכרוני, את אשר כצפורן שמיר חקוק על לוח לבי, התחשוב כי מעיל פולין לא יעטה לבב רך וענוג? וכי תיטיב ראשה בעדי אשכנזי ייטיב גם לבה? שאל נא אחיך! שאל נא אותי ויגדך. שתים הנה מכורותי ומולדותי עיר מולדתי מערי אשכנז, גדלתי ורביתי ביניהם, שעשועי יונק במעדניהם שמחתי בחור בילדותיהם, וזה עשרים שנה תקעתי אהלי בזולין, אחוז בחבלי עבותות מנהגם, וראיתי הבנתי, כי כסות הבגדים לא ייטיבון הלב, ולא יוקיר אנוש מפי מופז חשב אפורתו, — אחרי הודעי נחמתי על מעשיך, ועל דומית מנחם אשר קויתי מפה מליץ כמודך, ואמרתיו הילדות והשחרות מעבירים רעה ומסירים כעס, רוח שובע שמחות מישישי חכמה מפיץ ענני השך, וישתוקו גלי הים מועפו, אז קראתי מכתבך בשובה ונחת — בנתי לרעי רעיונות שונות. אשר דבריך הולידו והצמיחו בתלמי לבבי והפלאת פלואה על תהפוכות ותמורות הנפשות, הלא נודע לך מתמול שלשום, כי כל איש ידוע מכאובות, זאת נחמתו בעניו, כי ישמע או כי יראה בעיניו בעני עמו, או ירווח לו והחווים לו חזון שלום, הנה קפדה בנפשו, ותענוגות בנו אדם אשכולות מרורות למו, ואנכי לא כן עמדו, בשמחתי על מכתב שלומך לא יתערב צר, מה אמולה לבי על התגוין אשר נגעה בי יד ד' כן נתת שמחה בכשורה טובה כי טוב לך עתה מאז, וכי באת אל המנוחה, ואל הנחלה אשר עבר על נפשיך, מצאת מזור ותרופה, הוספת שמחה להודיעני, כי שבתך ומשענתך בבית איש יודע פשר דבר חכמה ולמד דעת, ולמען הראות אותות אהבתו נגדך במשאת יקר ערך יכבדך. בחזון למועד: (דיא גאלדינע רעי פארטיהר אוהרע וועלכע ער דיר צום געשענקע געמאכט) משובצת זהב, וקול התור נשמע, כי גז חיש ונעופה ימינו עלי הארץ — אחי! אם יש לך העתקה מכתובת ידך אשר שלחת לי או אם זכור הזכור עידנה את אשר כתבת, ותשוח על נפשיך, במה הסיבות את לב הנגיד התורני מהו פיבש ולא אשתו הנגידה הפלוא אהבתם אליך (רב לי אחי להגות בזה אולם ידו כהה רעיוני נפוצו אנה ואנה, נפזרו לפי שאל אשר ירד בה הדרי ועלוי בה) אל ילוו הנסיבות מעיניך, התאפק לא אוכל להזכירך, כי מאת ד' היתה הנסיבה לרוממך, אל יקל בעיניך הסבה, ואז יתרומם ויתנשא המסובב, תגדל בעיניך אהבתם, ואל יקטן בעיניך גם שנאתם גם קנאתם בעת המר תמיר אהבה לשנאה בתמורת נפשך מטיב לרע חיו מכל משמר נצור יקרת ערכך אשר ניקרת בעיניהם דרוש שלומם וטובתם ואהבתם מכל חפץ — מעטי דברך בתוכחת מגלה אהבה, לבל ינתקו הרצובות קרבות עצמינו וכשרינו, לבל ישום שאיות שרידי בית יעקב, אהל כל יצען, ובל יסעו יתדותיו הנותרים, מה נמתקו דבריך, בהטף מלים עסיס יטופו ברצת (?) בעצמותי, הרימותי ידי לידידותינו, כי אמלא את כחי לחזק בדקם הכן, עבותות אהבה בל ינטשו כל חבלי לא ינתקו, אך בעבותות חדשים אקשרם בקשר אמיץ לא יפרד. — ספר י"ב דרשות להר"ן אשר שאלת מאתי לזיתי לידידי הרבני החכם מהו אבלי והוא שם לדרך פעמיו כשישוב לביתו לא אמנע טוב משלוח לך גם הי"ב דרשות מהרי" מיניץ אשר גם המה מסולאים מוסר

השכל והקור דבר משולבות ברתוק המליצה — ועל דבר אשר באת בסוד חוברי חבר מזווגי זיווגים, אמרתי למען תשעשע נפשך בעת הרווחה ממלאכת יום, אשלחה לך פה העתקה אשר השיבותי גם אני לאיש אחד מגדולי עדתינו אשר גם הוא כמוך שת לבו להמשיכני בעבודות אהבה שם תראה מחוו חפצי נפש ידיך ואח אמן ישעיה.

מכתב רוזף ודוכר שלום בין הרב הנ"ל ובין הרבני המופלג ראש ב"ד מוה"ר דוד. אחרי דברי ריבות.

י"ט) להרב דק"ק זאלאשיץ.

יבא כנהר שלום וכמים רבים, יוכלו לכבות אש מדנים ומריבים לה"ה הרב וכו' הוא ישא הוד וישב ומשל על כסאו כסאות למשפט עם אחוות מרעיו: ועצת שלום תהיה בין שניהם ומי יפירנה ברצות ד' דרכי איש גם אויביו ישלים אתו:

אמרתי אלכה לי אל הגדול בתורה ובחכמה, אדברה בו דברי שלום ואמת אקדם פניו בבקשתי ותחנתי לפניו תבא, להשקיט רוח קנאה, נקם אל ילבוש, וכאשר הסכין דרכו עד כה להשביט חרון ולהסיר כעס מלבו בן יעשה גם כעת למעני, פני זעם לא יראה, לפני רצון ינוסס עלי ועל דברי תחנונים האלה — הנה האמת אגיד ולא אכחד, כי רציתי למשוך קסת סופר בחיצי המליצה, ולירות אותם ללבב איש ללב כמוהו, להמשיל משלים משלי קדמוני קדמון העולם ולשמור דרך פקודיו, להשוות דרכו נסתרה עם דרכי איש תמים דעים הולך באורחותיו. איש מדביק כאזור רחומיו וחנוניו. — אמרתי לדמות העולם ומלאו בגדלו, עם תבנית בני אדם בקטנותם ורוטמותם: רוח צח על שפיים מקררים להבי שמש אשר תכו על ראש איש עיף, עם רוח יקר איש תבונה: רוח זלעפות, עם רוח כביר אמרי פה איש מדון, מי מנוחות ההולכים לאט משיבים נפש צמאה, עם פה דברי חכם דברי חן מביעים תנחומות, מים גאים ככירים שוטפים ומתנשאים בגליהם, עם רוח גבוה דוברי עתק, גודל לבב נרגן מפסיד אחוה אולם ידעתי את ערכי, הבינותי ערך השומע מול ערכת פה המדבר, והנה החשיתי: למען לא אהיה לתרפות בעיני הרואים ולמען לא יתנני בתוך עדת אנשי גאווה, והנה אבא בקול דברים, קול ענות ענות לב, האמת יתמוך ימינו וחסדו יסעדני, אבא בחפצי לב אשר קרבות יחפצון ויעלו לפניו לניהוח זבח שלמים קרבני ואקריב לפניו אמוני שלומי לאמר:

ביום אתמול כי עבר זעם בא אלי הרבני המופלג מוה' ד' סג"ל ברוח נשברה רוח נכאה על פני החליף כי איש כמוהו אשר לו יד בתורה ובחכמה איך יוכל לקצוף לנצח, אף אם תכונת לבבו ומזגי יסודותיו בלול מאש ופחם לגחלים ילוהטו מהר, כמעט קט ידועכו, כי מימי התורה ורוח החכמה יכבו כולהם יחד, ובתבונות כפיו יסור משוכת הדק, למען לא ימצא קוצים ונאכל קודש.

הרבני מהר"ד הנ"ל בא אלי בפעם בפעם כאתמול כן היום, לא היתה הרווחה לו, והצר לו מאד ולבו והמה על להט החרץ המתהפכת במחנה איש מהור, יחד נכמרו ניתומיו, ישוב יתנחם על כי פער פיהו, נפשו עליו תאבל, על אשר נלהב להשיב בעת הזעם מאד עליו יהמו קרביו, כי הפיץ קצף על פני זקן, תחת הדרת כבודו, ובשרו עליו יכאב על אשר נתן יד לתגבורת הכעס אשר גבר עליו, בזרוע עוזו במצתו נחושה בא החרון עליו פתאום, הלטיש עיניו כעררך מלחמה הפעיר פיהו בלי דעת שם מלים מולים כמו פיו ולא נתן השב רוחו מבינתו אליו (כי זה כל האדם אם החרון יתחרה בו יאבד לב השכל והתקצף וקלל במלכו מלכי רבנן ככל העומדים נגדו) וכעת נפשו אליו תשוב, נפש דוד צרורה וקשורה לאיש חסידיו, רגליו הכינו פעמיו לבא ולהתיצב לפני הדרת כבודו ולהתודות על הטאתו אשר הטא וכמושב זקנים עירנו יחלה כליחה על עון ביטוי שפתים, גם הכין לכבו להשוות דרכיו אל הפצו ומאווי נפשו נפש רב ערך: עשתנות יהיר אל יתעהו למרות עיני כבודו וכל אשר יבחר נפשו יקרב דוד לעשות: אם יסכים כבודו שיהי' בתוך אחוזת מרעיו יושבי מדין יערב לו מאד, ואם לא ירצה לפניו ישים יד למו פה, גם בעבודה ובתפלה אם יקריבו וימנה אותו בתוך המנויים תגיל נפשו גילת רנן, ובהמנעו ממנו התחברותו והתאהדות בתפלה יצר לו ולא ימרה, בצע כסף לא ישמע עוד, והיה כאשר יכונן כסאו כסאות למשפט אם בזאלאשיץ לבדנה, אם גם בק"ק זארנאוועז גם שניהם ישווה לו ויוכשר בעיניו — כל אלה דברי מודה ועוזב מוסרים על אדני אמונתינו, דברי חן תחת לזות שפתים, ענות לב תחת גאות לבב, רוח נמוכה תחת רום עינים, דברי נחת מפי הרבני מהר"ד צללו שתי אזני לא אחת ולא שתיים זו הכל מפיו דבר אמת וענות צדק והכרת פניו ענתה בו כי בנפשו השיב אמריו ממקור אמת יביעו וירדו עד חדרי לבבי — אהבת דבר הפץ היקר מכל הון, ואשר לא יסולה לו זהב אופיר, הפץ אשר הוא מכלל כל טוב וכל ברכה, אהבת השלום, אשר עינינו לו תלויות הבלוג עלי בהזקת יד, אַבְדּ ושבֵר מוסדותי אשר יסדתי בנפשי, לבלתי התערב בתוך עדתכם, ולבלתי ארים שפל קולי להתות מנהגיכם, ועמדתי מרעיד, בעמדי ואשמע קול קורא אלי מטהבואי לבבי קום ישעי' אזור חלציך בעבותות אהבה, אומץ ועוזו הידידות יפוזו וזועיק פתח פיך וקרא לשלום.

ובזה עתה באתי לחלות פני מורה דרכי, להורות לנו דרך המלך דרכי סליחה, תיקר נא נפש ידיו ומכבדו, להתפאר למתי נבואה יחדיו לקשור קשר אמיץ לשלום, ישמח נפש ענומים העורגים לשמוע מתק שפתיו לאמר סלחתי, יורה גמולי חלף טוב ברע, כי הוא יכבוש כעס יגביר שכל על נקם והמר יטירנו טוב ברע והיה הוא ותמורתו קודש: ירצה תחנונו ויערב שיה מכבדו.

ישעיה.

ב) מכתב להרב המאה"ג ה"ה אלחנן למלא מקום הרב אשר עזב עיר מושבו.

ינוב בשיבה דשן ורענן, במשכנות שלום בטח ושאנן. ישכון ה"ה הרב המאה"ג וכו' מוה' אלחנן, הליכות קודש הליכותיו. ואורחות חיים אורחותיו.

בהתאסף ראשי עם כל עם ולשון יחד שבטי ישראל בארץ לא להם ואין מחזיק ואין מנהל אותם, בהר לו יה איש ככד פה וככד לשון להיות מליץ בינותם ולהביאם תחת כנפיו את כל זה שמתני אל לבי ובוה ירהב נפשי לגשת להדרת כבודו, אף אם לשון עלגים לשוני כבדה לדבר צחות ולהתקרב אל הקודש פנימה. — הסכמתי בלבי לשום החים במו פי לשמור דל שפתי מלהג הרבה, יגיעת בשר מהור, ולמען לא ירעו ולא ישחיתו דברי שפתי את עתותיו המוכנים לעבודה ולתפלה, אשלוט ברוח אמרי פי, ואבחר מלים לא כביר לאמר, אחר אשר נודע ליקר רוחי, כי הרב המגיד דפה עזב אותנו אנוס על פי הדבור . . . ובחר מקום תחנונו בק"ק זארנאוועזע וזה ימים שבעה אשר נסע מזה, הורקנו מכל חמדה, ונפשינו ערגה לתמורת קודש, לכן אבא בחילה לחלות פני מורה בשם החתומים למטה, לשאול מענה מפי צדיק, אם יש את נפשו להכין כסאות למשפט ולהורות בקהלתינו, להיות לנו לעינים מורה דרך המלך אשר נלך בה. — יערב לפניו שיה העורגים לתשובתו הרמה, לפענה לנו מצפוני משאלות לבבו, וירוה צמאון נפש כמה' לאור החיים דברי הכותב בעתירת שלום ואמת בפקודת כל החתומים הנ"ל מטה מכברו בנפש ומאודו. ישעה.

בא) לק"ק לייפניק להבחו' יהונתן מפה אשר בא שמה ללמוד אצל הרב המאה"ג החריף אב"ד דק"ק הנ"ל.

אלהים יחנך בני. היטיבך, נחך בדרך המלך, הביאך בית וועד שבת תחכמוני בצל תורה וצל חכמה אל ילוזו מעיניך חובותיך בהשבת רב טוב גמולך, עומת רב חסדא אל תשכח מלהביא לוי קרבן תודה יום יום שמוע מובה טוב שמוע והסכת לקול מוריך: אל תבהל את רוחך, לשקול החסד אשר חננך בפלס שכלך וראות עיניך, כי עול ימים אתה ועיניך לנוכח יביטו ומרחיק לא יראו לא יתורו להבחין ולהשכיל רום מצב וגודל ערכת האיש בעל כנפים אשר באת לחסות בצלו, יפעת אש דת מבריק בברק חכמות מאירות עינים, מזהיר בוהר שביכי ידיעות דרכי תמים דעים, וידיעות חכמי תבל כמוסים מעיני אלף בני גולו, שמור פי המלך מלכי רבנו, כאזור תדבק בדרכיו, תשנם מתניך במצותיו לבל יעבטון אורחותיך ובל ימעדו אשוריך עת יקלו פקודותיו ותורותיו בלבך עת יקטן בעיניך גודל מכסת מסת חסדו, ונהמת באחרייתך באין עוזר, עת יאורו עיניך להעריך ערכת האבידה אשר אבדת על דבר עצלות ידך ואוטם בינתך נפשך תאבל אז באין מנחם חלילה,

הרימותי ידי כי לא ערבתי את לבי לגשת להוד כבוד רבך המאויג החריף לכתוב ולשחר את פניך [ו] בערך, גם לא נשאתי את ידי מלכתוב לך אף כי שנדרשתי מאביך מאין הפוגות, בכל זאת לא נשלחתי אצבע לכתוב, אם לא שמתו אל לבי, זכרתי ימים מקדם ימי היותך בבית אביך הגיתי בכל פעליך וייטיבו בעיני אורחותיך, בהתחברך עם אנשי לבב בעלי מוסר השכל, עזבת אלוף נעורינו בנים שובבים בסוד מהתלות לא ישבת או נפשי השיבה אמרי לי לא תקפוץ את ירך מלהחזיק בתומתו ולסעדהו בדברי לבב דברי תוכחה מגלה אהבה מסותרה — לא אבלע עתותיך המוכנים לתורה בלהג הרבה אך זאת אשנה ואשלש כפלים לתושיה נפשך להזכירך ולאמר לך מכל משמר נצור החסד אשר נפל בגורלך, מכל הון אהוב תורת מלמדך להועיל והוא יהיזיק אותך במעוון עון תורה ועוון אהבת הטוב והישר כאשר הסכין לחון גרים. וכל מיטיב לכת הוא יישר צעדך יסקל אורחותיך העקלקלות וייטיב לך, עד עולם דברי מזהירך. ישעיה.

כב) למח' הר"א אב"ד דק"ק ווישניצע.

אבי יתומים ירב עצמה לאין אונים. ירביץ על מים נאמנים, וישכון במשכנות שאננים את כבוד מח' הרבני המסולג הנניד מח' צבי הירש נ"י.

סהדי במרומים, כי בכל עת אשר תאחו ידי עט סופר לכתוב בענין ההתקשרות בינו ובין אח אשתי הבחור שלמה כ"ץ, נפזרו רעיוני משוטטים אנה ואנה למצוא מקום מנוח לשבת דום שקט ושאנן, או מסלול אשר ירחיבו צעדי בלי למעור, ואין גם אחד בהם, לבחור ולהאחו בו, כי בעיני בשר אשר אנכי רואה נעדרה האמת. — יכפר נא עון ביטו שפתים, אם ערבתי את לבי לאמר, כי שביבו תמיית יכהו עין ימיני עלשת ערמימות כסה פני ואור עיני גם הם אין אתי להשקיף במחבואי לבבו ולהביר משפט הנער הזה. פעם איננו אתו כתמול שלשום. ולפי הנראה על פני תהום דברי פיו וכשרון המעשים נפשו בחלה בו. ופעם נפשי השיב אמרי לי כי הלכתי בדרך תועה חכמתי לא עמדה לי לבא עד אחרית מצפוני, ויוכל היות שמה מקום הצדק, וכל עניניו אך טוב המה לחנך הנער על פי דרכו אל ירע לבבו עלי ואל ישתומם על המראה הנבוכה הזאת. כי משל קדמוני אומר, אם יכווה איש רגלו על מים צורבים, אז נושף ברוח שפתיו על מים קרים וזה ירוע לו כי נעכרתי אנכי מאד באחיו הגדול ממנו שמה במקום תחנותו, ובקרוביו הודש כבודי לארץ מטה. והאיש אשר יסדתי אדני האמונה עליו. הצבתי עמודי הבנין לבנות בית להיותם על בטחון דבריו, והוא לא נופל ממנו גם הוא איש אמונים גם לו שם ויד בתורה ובעבודה, ובכל זאת המיר כבוד שמו — אמרתי אגידה ואדברה והנה החשיתי לא אעיר רוח תמרורים אשר יעבור עלי בעת אזכיר האיש ושיחו. באתי עד הלום בדברי

אלה ובמזכרת תולדת יום אה המיועד לו למען יהיה לי כסות עינים על כל העתק אשר יצא מפי, כי בעצבון רוח ובנפש מרה הריתי תגיון ויולרו בנים אונים כאלה. לבי מאד יהמה אם נשקפתי בחלון העתידות מה תהיה באחרונה. אם היתום הזה אשר אין לו אב ואם אין מנהל אשוריו בדרך מסלול ואין מחזיק בידו אם ימעדו קרסוליו לפול, הבריות בו יפקודות אותי לשמצה בקמיהם, ויקלו כבודי באמרם הזה אבי יתמי חותנו זצ"ל אשר נכשל פעם ראשונה בדרכי אמונתו, וכעת שנה באולתי להכשל פעם שנית, ואיך אשא להתפתות אל כל התנאים החדשים אשר התנה לתן את היתום ואת כל רכושו בירי זרים בלי חפוש ראשונה אחרי דרכי מחשבות המקושרים האלה. — אהוי מחוי מה עול מצא בי ובמעשי עם היתום הראשון המיועד למחותי האם הלכתי בדרכי אנשי בצע האם עשקתיהו האם עברתי על כל תאחר לשלם המגיע למועד המיועד, או העיני אנשים נקרתי כנהוג האפטרופסים אשר יכצאו חשבונות רבים להעדיף ההוצאות ולהחסיר תלקו אשר נפל בגורל היתום, הלא לא יקרתי בעיני כסף להזיל מכסי הוצאות הנסיעה לקהלתכם, גם נדה ומתן לא חשבתי פזרתי מהוני ולא בצעתי למען לא יחסר לו מאומה מחלק ירושתו כאשר יעידון ויגידון קרוביו ומיודעיו, ומדוע זה היות אהיה בעיניו לאיש לא אמין בו — בנטותו מדרך מכתב הרות ומפורש בתנאים אשר עשתה אשתי שני השליך אבן מרגמה בתוך ערוגת ירדיתנו למען לא יצמח בה שורש פורה גילת לב. בהתנות תנאים חדשים מתנגדים לראשונים, הציב גבולות מקבילות לולאות ספקות והפר מנוחת נפשי בהעמיקי עצה מתוך דברי עקוב שנפשו בחלה בנו ומי הוא האיש שתום עין הרואה הנולד אשר יסכים עם עצתו ליתן כספו של יתום בירי אנשים זרים אשר לא נידע לנו במהותם ואיכותם, ואשר לבי יפוג על מעשיהם. — אל יבהל את רוחו לשאול מדוע זה עשיתי כזאת עם היתום הראשון ורוחי לא תתפעם, הלא מענה בפי לאמר כי חותנו חובב היה אותו כמוהו כמוני. לא ראיתי שמץ באהבתו כל הימים אשר התיעד עמו, אך לאחר זמן נישואין נולדו פרודים נעלמים ממני, אולם מרים המה ולא במהרה יומחקו מלוח לבי חרושים הנה בעט ברזל ועופרת על זכרוני תמיד. וזה הוא קול מעיר לבי הישנה, קול קורא בגרון לשמור דרכי מדרכי אולת אדם ובפרט כעת במנהגו, נהפכתי לאיש נבוך בין כי החליף מזכורת מונים מונים. ראשונה עת היתה אשתי בתוך קהל קרוביו נפשו חשקה לדבוק בנו, ואנכי לא אצתי לרועה אחריו, אך הוא הרבה שלוחים דחופים ומכוהלים לגמור היעוד ויותר מזה כי לקח היתום החת צל כנפי השגחתו; לימים חלף נפש ורוח אחרת היתה עמו וישלחהו לזאלאשיין בעת הצר לנו מאד, עת ננעה יר ד' בנו ויצת אש בבתינו, במצוקת העת אשר גם ילידי ברכי לא יכולתי לשום עין, העמים עוד על שכמי השקפת מעשה הנער הזה. יאמין לי כי בעת הזאת התמרמר רוחי מאד על מעשה איש כמוהו אשר יראתו על פניו יחלוף. ומאז שלחו, קלא פסיק, עברו ימים באין קול ענות לא הביש במבטו לנדות היתום הנדכא הזה, ולא פניו יחוורו לחשות מדבר

טוב עד רע בכתב ומכתב. כי על כל אלה, בעת אמרתי לקרא לשלום לו ושלחתי המליץ בינותינו היה הרבני מהו נחמן מקהלתכם, הנה הרבה להזריר ברית האחוזה, על פי רעיונים שונים מעת לעת חדשים מקרוב באו בקרב לבו ובחדרו בטנו הפיץ קצף וכמות עשתנות לא קרבו זה אל זה כל היום וכל הלילה עד כלות ארבעה ימים, וגם את אשר הוסד אז במושב זקני עירנו השבית כעת בשבוע העברה ברוח שפתיו נגד התורני מהו חינאל פילטצר מקהלתנו כאמרו שלא בהסכמת לב התנה התנאים האלה עם המורשה אך למען כשל רצון נפש התורני מהו נחמן הניל ולפטור אותו לכן אל ישתומם על משפט לבי אשר שפמתי לאמר, כי הוא יבחר לשון ערומים למען הלאות אותנו, ולמען התנבר אמתת אשיותיו. יפיק רצון מרצון אחר ישנה עשתונות בעשתונות, ובוה הביא חץ הספקות בכליותי, מכליגיתי עלי טבעי מנוער דבלתי השען עוד על אסונת איש ואיש והנה נא גמרתי בלבי שלא ארים יד לנגוע בקצה עצמות המעשה להקור אחרי תעלומיה, לשקול בפלס דרכי הבוחן לבבות גודל, וקטנות השערורית בעת בוה פני יתום. כי לדי לבדו יתכנו עלילות כאלה הוא אבי יתומים, לפניו נגלו כל תעלומי לב, והנה נא כעת אך זאת בחרתי לאמר אם באמת ובתמים ובלב נבר ידבר עמי לגלות צפוני לבו להסיר מסות התרמית אך האמת מארש תצמח בכל צביונו להתיר המקושרות או לאסרם בעבותות חדשים עבותות אהבה, הנה גם אנכי כמוהו אלך כהסכנתי לילך או כרלוין. — אל תירא איש המודות כי תכסך בושה, אל תחת, הן הנה עיניך תחזינה מישרים רב פעולתו בלשון עברי ועוצם ידו בכללי דקדוק הלשון, רב כחו בלשון אשכנזי ולאמיין ואריטימצטיק, והיה מעשה הצדקה לך לשם לתהלה ולתפארת. — ד' המביט משמים לארץ צדק בשמים נשקף הוא יצילך מכל אסון, אך אתה תעמוד לימין יוצאי הלציד עד עולם. אלה הם משאלות נפש נענה נפש אח אמך.

H. G. Schnitzlr. (ג)

רוב עוז ושלום.

ההצלחה דרך נשים לה, בימי עלומי בעת קרן אור פני, היא גם היא אמרה לי אחי הוא ותאחז יד ימיני לנהלני על מי רויה להרביצני בנאות דשא כר נרחב, וכעת אשר זקנתי עורי רגע ונמאס ושער הפך לבן השליכה אותי אחרי גיווה, הרחיקה נדור ממני ללכת אחרי הבחורים, נטל עלי ככובד אבן מעמסה משאת עכירת הזמן עד אשר ידי קצרה מלהושיע לבני הנחמדים אשר כקמן כגודל ביקרת נפשם שאפו רוח בינה להגדיל תורה ולהאדיר למודי הטוב, ואין לאל ידי להתזיקם ביד מורה המלמד לאדם דעת. אהוב נפשי אל תבחל בי כי באתי פעם שנית לחלות פניך לתמוך בימין צדקו את בני השני הבחור וואלף מוכיז כאשר הסכין לעשות עם הראשון, האמת אגיד ולא אכחד כי רב טובו ואותות אהבתו אשר הראה לבני יעקב, המה

הרהיבוני המה נתנו לי עוז לבקש חסדו בעד מוכיז אשר מצעדיו כוננו בדרכי החכמה ובמסילות יושר לכת. מי יתן והיתה יד ד' אתו בחמלתו על הנער הזה, ובמשען חסדו יהיה לאיש המשמה אלהים ואנשים ואו יקריב לפניו אלף תודות כל ימי חייו, ולא יטחה מזכרונו גמול הטוב אשר גמל אותו ואנכי כל ימי היותי, וגם בעת אישן וארדם במשכב אבותי אשפוך נפשי ורוחי לאל המתיחה וממית, שיחייהו ויאושר בארץ ברוב שמחות ורוממות קרן אלה הם משאלות ירדו. אם יגדל טובו להמתיק סוד עם מוכיז יראה כי יש לו עוז ותעצומות בלשונינו הקדושה לא כדרכי אנשי פולין אך כאחד מבהורי חמד ק"ק ברלין כי ירו ערוכה בכל דקדוק הלשון מראשית עד אחרית לא נעלם ממנו גם לשון לאטיין ואשכנזי.

בד) לבני המושלם וואלף.

חרפה שברה לבי ואנושה נפשי כאב נעכר היה לי מדבר שפתים ופעולות אדם שארית חמות אחיך הגדול נגדי עת באו שופטי ארצנו לעשות אינווענטאריום מירושת אמך זצ"ל, ומלבד אחיך גם דודך ר' שלמה כ"ץ אשר נתמנה לאפוטרופוס השני על רכוש הנ"ל גם הוא בא להתנפל ולהתגולל עלי, ועמד לפני השופט שקר ענה בי לאמר כי בלי ידיעתו נמכר הכפה והפלאטין בדבר שבעת המכירה היה עול ימים אשר לא ידע בין ימינו לשמאלו, לכן לפי משפט הירושה יש לו עוד חלק ונחלה בכפה הנ"ל ובבית (בין תבין את אשר לפניך פוטר מים ראשית מדון) ראשית מדון אחיך פוטר מי מריבת משפחת אמך. — עוד רעה אחרת יום נחלה וכאב אנוש אשר הפיל את אשתי על ערש דוה מיום שני של חג הסוכות עד היום הזה, נצו גם נעו את ראשי עשו את לבי סתרהר, ולא זכרתי הכין לך האדרת שער אשר שלחת לאשתי ע"י אח אמך ר' אברהם כ"ץ חי אני כי לא מרוע לב נגדך קפצתי את ידי מלשלוח לך הכן אך הסכות אשר עברו עלי כמביא למעלה סבבוני כדבורים, ונשכה הכל מזכרוני, גם אפיסת הכסף, כי כאשר יבא הנושה לקחת נשיו לא ישאיר לי מאומה להחיות את נפשי, ואת נפש ולדי הקטנים, כי כל כלי כסף ותכשיטין אשר הבאתי מברעסלא ואשר ירשתי מאבי זצ"ל כולם צרור וחתום על משפט הירושה מאמכם, ואין ידי שלטת בהם לתתנם בעבט ולהלוות עליהם כסף עובר, ויותר מזה אמרתי בלבי למה זה אפור כסף מכסי ללא הועיל כי אתה לא שלחת מדת אורך ורוחב, אולי שמנת עבית ותיף בגדלך, ויקצר לך המצע מהשתרע לכן הבינתי את הדבר לשלוח לך נאנקים, גם פוטער גם פארב ליינעוואנד על לייספען ושמה תראה שיהיה הכל כמתכונת, — בני! מה אמולה לבי לכתוב לך את אשר כתבתי ממצוקת לבבי, אולם התאפק לא אוכל, אולי יקל לי וירווח לבי, כמאמר החכם, דאגה בלב איש ישיחנה. ומי לי עוד בארץ לשפוך כמים לבי לפניו, אם לא לפני יוצאי חלצי אף כי שאחייך הגדול הגיד אמנות אסון והקשיח בני ללא לי, טוב לשבת דום. לא אדבר עוד אחשה! פן יתעצב

לבך על עצבוני, ומה ייטיב לי כי הרבה ארכה עצבוניך, היה אתה בטיב, שמח בחור בילדותיך וייטיב לך באחריתך — לא אוכל לכסות מאוהבי מפורש דבר על מאמר החכם הנ"ל. קראתי בספר ונשכח מזכרוני שם המבאר באמרו שמה, לבך יהיה לב שמח בחלקך אם תהיה בהנהגותיך ובעסקיך בבחינת הבחרות אף שאתה עורנה בימי הילדות, שלא תשחית עתותיך בהכלי תענועים כאשר הסכינו הילדים להבהיל זמנם, אם תהיה זאת לך למנה תהיה לך בטיב שייטיב לך באחריתך בדבר שאתה תעלה ממעלה למעלה על סולם החכמה, אם בימי עלומיך באור פני החכמה תלך לא יצר צורך בימי בחורותיך להעפיל ולעלות, אף כי בימי זקונים עת תופר האביונה, בלי ספק תגיע אל ראש הסולם. די ישמך מכל רע וממדחפות הוא יהיה לך למשען וחסדו יסעדך. אם תכתוב לי בלשון אשכנזי, אל תשחית את לשינך במליצות מופלאות נשגבות ורעיונות שוממות מן המיטאלאגיע כאשר כתבת לי כי כעת השכילו עשות כל בעלי אסופות, וכל בעלי מליצה, להשליך אחרי גיוס דמיונות כוזבות כאלה, ולא בין כוכבים ישימו קנם, גם לא יעשו כונים למלאכת השמים וצבאיהם אך יסולו במסלות ארחות תבל ויושבי בה, ברואי מטה ממתים מתנד חלקם להמשול משלום ולהעיר רעיונות ולבות בני אדם על פי דברת בני אדם ותהלוכות חיתו ארץ ושיח השרה אשר עינינו רואות ולבנו יבחן טבעיהם וסגולותיהם, — אם יתאספו יושבי מדין פעם שלישית לבא לזאלאשיץ, למכיר עדי חלי כתם וכלי כסף שלי, ויבררו הדבר את אשר יגיע על חלקך, אשלח לידך את אשר יפול בגורלך, ועד העת הזאת ישפיק לך הבל נחלתך, כי אנכי הרימותי ידי לאל עליון כי אין ידי משגת לשלוח לך כעת כסף מכיס כי אנכי עורנה לא שלמתי את נשיי בעד סחורות אשר לקחתי, בשבילך ובשביל אחיך, גם תיטיב עמדי להעלות על זכרוניך ולכתוב הכל. על סדר נכון את אשר קבלת ואת אשר תקבל ממני ומאשתי ע"י אנשים סוחרים מזאלאשיץ לברעסלא למען אוכל לחשוב השכונות עמהם.

כה) לבני הנ"ל רוב עוז ושלום.

אל יפלא בעיניך כי יהיו דברי מעטים, ולא כאשר הרגלתי לכתוב אליך, אשא אל שמים ידי, כי נפשי לא בחלה בך, אך נגע צרעת כי תהיה באדם כמוני, אשר לא נסתה מנעוריו כף ידו ורגלו להוסר ביסורים כאלה, רגע עורו וימסו כוחותיו, מיום פרידתך פרחת הצרעת בידי הימנית ופשה תפשה מיום ליום. עד אשר לבי אמולה, וידי תרפינה לכן לא אוכל לכתוב כאוות נפשי לשפוך לפניך כל לבבי, — אך אחת עצור מלים דא אוכל לאמר לך בנפש מבקשות אושיריך בדרך בינה שתראה ללמוד דבר חכמה אשר תוכל כלכל אותך, במכתבך הרחבת זמן למורך מאד מאד, ואלהים יודע אם רוב מכאובי וכעסי יתנו לי חיים כאלה, ואף אם אחיה אם אוכל להיות לך למשען, הרופא דאקטער לעווי, וגיסו דוד בערעלס למדו חכמת

הרפואה בימים לא כבירים ועתה גם שניהם יחיו חיים מאושרים נותנים טרף לביתם במלוא ידם, לכן עצתי היא שהלשונות או ידיעות כאלה אשר אינם נוגעים בחכמת הרפואה (אשר יהיה לך למטרת חפצך) מזה הנח ידך, וינעם לנפשך כי תשמע קול אביך.

כו) לבני הנ"ל.

מכתבך גם שניהם קבלתי בשני ימים א' ביום ד' העבר והשני ביום ה'. בקראי הראשון פלצות בעתוני, אשתומם על המראה מראות פניך זועפים מעצבך ומרגוץ, אשר שרעפי מחשבות ידועכו שביבי אש הבחרות, כי כתבת מפורש שברית כרת עם מות, להוליכך בדרך כל הארץ ויורדי קבר השלמו אתך לשכון שאנן כמשכנתם, ואשתומם על המראה מראה ונגעלה הזה פועל איש רך שנים, אשר יש לאל ידו להחיות את נפשו כרוב ידיעתו, הלא זה יתוודע לי כי אתה במצב הידיעה אשר מאה כמוך לא ידמו לך, ומי ישווה לך בברעסלא בקהל ילידיהם בערכך בערך שנותיך ואף גם אם ימצא אחד במשפחה ושנים בעיר אשר יעלה עליך מעלה מעלה, תשקול נא בפלס ידיעתך מנהגייהם, תבקש חשבון שנות למודיהם, ורב כמות בוניו מלמדים להועיל, וכיות משפורתם, ואתה ישבת בדד בעלית קיר קטנה ונדדת שינה מעיניך ובשנים מעטים למדת רבות כאלה, בני בני חי אני כי גרה אחת אשר איש יודע ירוויח על ידי למודיו והכרת שכלו, ירבה לשקול ממאה כסף עובר לסוחר אשר יאחו בארץ ויסחר בה, אל תרבה עוד יגונך ועצבונך שמה בחור בילדותיך, היה בטוב כי חכמה קנית והחכמה תהיה את בעליה ברוב כבוד ואושר — במכתב השני יצקתי שמן רפאות לשרי ושיקוי לעצמותי, בהודיעך רב תשבחות הוריק בכתב הרות בל' אשכנו אשר יעידון עליך כי לא איש נבער מדעת אתה וכי לבך נכון לקנות רב תחבולות, ואשר לבם נכון ובטוח בתמידות עיונך שתהיה לאיש חיל רב פעלים, — אולם בעת קרוא חקרי לבך, והרחבת פיך בענין האמונות, הרעשת את לבי פצמת את נפשי עמדתי מרעיד, רעה על אבדן נפשיך, מה לך לירד בעמקי מצולות כאלה אשר רבים הטבעו בה באין מציל, ואשר ברוב יגיעתם ושקידת שכלם לא העלו אבני שוהם וכדולח, כי אם אבני נגף לרגלם, מה לך להעמיק עצה עצות מרחוק מרחיקים אמונת אמוני שלומי בני ישראל, ותפרע כל עצתי ייצה שלום ואמת, מה לך לבלע עתותיך במעמקות ובלחם העצבים, אשר לא ישביעו רעבונך, לא ישקיטו צמאונך ולא תכסה בהם ערותך הלא תקעת כפיך בכפי שלא תלמד דברים אחרים כי אם לשון חכמים מרפא רפאות לתחלואי ננעי בני אדם, אשר בה תוכל כלכל אותך ואת אנשי ביתך. הנעלם ממך כי שב זמני לאחור בצל הכסף סר ממני, וכי ידו אין משגת לתן לך נדה ומתן ולהשאיר אחרי רב ברכה, ואם יכלו מיך ימי נעוררך בחקירות הדתות והאמונות מתי תעשה לביתך ? אם נסתה כף רגליך הציג במה יורות כאלה, תדע כי פיהם פוערים רחבה מני ים, וכי כל

לשון אשר תקום אתם למשפט תרשיע העוה נלאה ולא נבוא לתכלית דבר עמוק עמוק מי ימצאנה, אהוב נפשו לא ארהיב דברים ורעיוני לא יעפילו לעלות בחלקות מרוממות הרים בין שיני סלעים אשר ישום כל עין רואה גבהם, כי לא הרגלתי את מדעי בדברים כאלה, ויראתי לבל ימעדו קרסולי אם יש בידך ההעתקה אשר העתקתי רעיוני האל לער על האמונות הכוזבות ועל שוא עמל החוקרים תראה בעינים פקוחות כי לחנם ולשקר כל עמל וכל כשרון בענין האמונות והדתות וכי הוא ענין רע נתן בלב אדם לענות בו — לכן בני שמע מוסר אביך ותחי נפשך, המאמין לא יחקור, השלך יהבך על ד' אלהי אביך ואבות אבותיך והוא יחזיק אותך במעונו בל תמוט עולם ועד, הוא יחוננך דעה והשכל להרהיב בינתך בלימודי רפאים לתחלואי אנשים תעמיק עצה לשקול גדל שכרו, כמאמר הזיל כל המקיים נפש אחת וכי' ובוה תמצא מחית די מחסורך ובוה תשעשה נפש אביך הנדכא.

(י) לבני המושלם זאב וואלף ד' יחיהו ויאשרהו.

קבלתי מכתבך ע"י ר' גרשון דמן 24 יענער ומדבריו ראיתך יושב ביגיעת בשר ונפש עגומה, כתרודך מלאכת אחרים להשוב חשבונות מקנה וקנן איך עשו פרי, ואתה יגיע כפיך לא תאכל — רעיונות נוגות יסובבו אותכה כדבורים המצירים ומציקים כל איש שולה יד לרדות יערת דבשם, ומרוב התגיון אבדת תקותך, כי חוסמת דברך המה "לא אותיל עוד אנכי על זה להיות אדון בביתי די!" — מרת נפשך שברה לבני, כי פניתי לימינו ולשמאלי ואין מנוס לבן יקירי בבית אביו, כי עזרתה לי רחקה ממני, במרר רוחי לבי יהמה כמוך "עד מתי אשמע תגיון, עד מתי אשיב עצבון" מה אמולה נפש אב אם נוחם יסתר מעיניו אולם אהובי בני, אל תחת, מה זה רוחך סרה? עודנה טוב לך, אשר לא תשמע קול נוגש מאשה וילדיה, אל תרע עיניך בגורלך, בני הלא גם עשירי עם אשר יעשו מרכולת רב יאהזו בארץ מלאה חליפות ודתות שונים כארצינו, גם המה עבדים לעבדים, גם המה רגום ועצבם מתמורות החקים לא יתנו תנומה לעפעפיחס, וברוב נכסיהם כן ירבה וכן יפרוץ דאגתם מחרדת האינשפעקט-ציאנען המרובים אל תאדיב את נפשך כי תצפה על שולחן אחרים, מי הוא מגבירי עם אשר לא יצפה על שלחן אחרים, הלא המה בכליון עינים יביטו מתי יבא הקונה ולא יאמר רע, רע, עינם יביטו ישורו על שכנו הקרוב אליו כאשר נקרה לפניו למכור מסחרתו זעיר שם, או לבו יהמה יחמרו מעויו על המוכר השני כעל איש אשר יקום על רעהו לגזול רכושו: מלבד האכר אשר יפתח וישרד אדמתו, והיה בתכוואת ואסף יגיע כפו לאוצרו ועמל ידיו לפיהו, מלבדו לא ראיתי אחד אשר אינו אוכל משולחן אחרים, לכן בני אל תרגז בטנך, אל תתן יד להעצב שיקונן בלבך וישובות משוש רוח איש בחר וטוב, התמורות וחליפות בעולם ומיר רע בטוב וטוב ברע, לכן אל תגזור משפט החלשי לצמיתות עבדותך, תוחיל להליפות וצבא

לצבוא בתוך ביתך, ואז שמור פתחי פיך לכל תאמר גם אתה כמוהם כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה אלה הם משאלות נפש החפץ לראות מהרה מעשה אצבעותיך בלב שמח שמח בחלקך וברעיונות פורחים גול תחדה את פני אביך.

כה) ד' מלכנו ומגינינו. הוא יגן אותנו. גנון והצל עדתינו, מחרפת מחרפינו. למען נוכל עבוד ד' מחוקקינו, ככל נפשינו ומאודינו, ולשמור פקודי זקנינו; יפרח הוד קרנינו והדרת כבוד הראשים מנהיגי קהל עדת ישראל דק"ק קראקא, הרבנים והגבירים, לנצח ינחלו טוב ולדור דורים ובראשם הרב המאה"ג. יקר רוח איש מדע בעל תבונות יודע לשון ינוב בשיבה דשן ורענן. ישכון מרומים בטח ושאנן.

מקול מחרף מערכות ישראל ודתיהם, נשבר כל לב עששו מכעס עינים מראות מכתבי עמל כתב שטנה ממחבר אשר שמו פלאי ושם חבורו (ספאסוב נא זידאו) אשר התעולל עלילות ברשע להשימנו בעדת בוצעי בצע מעשקות, הנשבעים לשקר, פורעי מוסר מלכם וחוקיו, נשיא עם מאוררים, איש מדון הזה חרף נפשו לשית עצות מנאצות בלבב שרי מלכנו יר"ה, ויועץ לקחת רכושנו ולתתו באוצר המלך ואותנו לגרש מן הארץ למקום שאיה ושממה במדינת סיבעריע דאבון נפש כזה הגדיל תמרורי עלי בני המושלם מיה' יעקב, בקראו הגדופים האלה הם לבו בקרבו, ובהגינו המועצות רצוצות מהמחבר הנ"ל בערה אש נקם בחובו, ויפוזו זרועי ידיו, להפיר מחשבת רשע ויצא לעומתו במכתב חרות במתק לשון פלניא ודעת ברור מלל, להודיע לעמים ע"פ מכתבי קורות העתים (גאזעטען) כי לא יעשה נבלה כזאת בישראל. ובהעתקתו דברי ישנים מדברי חז"ל הראה לפני מושלי ארצינו יר"ה כי דובר שקרים וכיוצא דבה הוא המחבר ספאסוב הנ"ל. דובר תהפוכות מחוקי מחוקקינו, ולא יראה ולא ימצא ערות דבר כזה בדתינו, אך כולם המה דברי יושר ואמת לטובת הכללי המזהירים אותנו לבלתי נגוע בקצה רכוש וחיל ילדי אדם בדרך עקש ופתלתול, מצויים לבל הלל את שם אלהינו במוצא שפתינו בשבועת ביטוי שפתי שוא או שקר, מפקידים אותנו לילך בדרך המלך וחוקותיו, לכל ימרה איש את פי דתי שלום בין איש לרעהו דתי עם מדינה ומדינה אשר אנחנו יושבים תחת צל חסדם, ויהפוך את הקללה לברכה בהראותו כי נצטוונו לברך את מלכנו מלך כל הארץ אשר האציל מיפעת כבודו למלכי מטה (כאשר יסרו זקני שער בת עמו) בעת מלך ביפיו תחזינה עינינו גם מדי שבת בשבתו עת יתוועדו בני ישראל בבית מועד לרנה ולתפלה תקנו תפלה מיוחדת על רוסמות קרן הוד מלכות מגנינו יר"ה, בני שוי' לא אמר די לראיות נאמנים האלה, כי גם אור כגבור חלציו להכות ברוח פיו את לחיי המגדף בהראותו כי מועצותיו משביתים ומפורים את חוקי חיים וחסד מושלי ארצינו יר"ה הנקראים בשם

(קונשטיטוציאנס געזעטצע) הניסדים בעת שבה ארץ פולין לידי מולדותיה בהווסדם יחד רוזניה וחוריה לכרות ברית שלום לכל אומה ולשון החוסים תחת צל כנפיהם ולהיות להם למגן מכל מעיק ומכל בעלי זרוע וגם אנהנו ב"י נכללים בברית הנ"ל.

כל זה הראה בני הנ"ל ברב כחו בלשון פלניא, בספרו אשר יצא לאור בווארשווא הבירה בשם ירובעל (ע"ד אשר יריב עם אדונים קשה אשר בעלוננו) הוקיר כבוד ישראל מפו כסף לא השב, ופור כל רכושו אשר רכש שם בעמל ויגיעה, להדפיס ספר הנ"ל למען הראות כי רוח עושים מסך המהבר המלשין עלינו. הזיל כסף מלא מכסו למען הציל את אחיו מעוצר רעה ויגון ויסכר פה שופך בוז על נדיבי עם אלהי אברהם.

מאמר החכם מכל אדם ברוח קדושת משליו המליץ לאמר „מפרי פי איש ישבע טוב וגמול“ „ודי אדם ישוב לו“ דבריו אלה כוננו ידי לכתוב ליקרת כבודכם, ואת אשר עם לבבי אשיחה, כי כשר הדבר ונאותה לכבוד כל ראשי עם ישורון לסעד. את בני שי' במסת נדבת לבם לקנות הספר ירובעל הנ"ל, ולתמכהו בימינם, וזרוע תושיע לו למען השיג די מחסורו אשר יחסר לו ע"י הוצאות הדפוס.

עיניכם הרואות את המחברת אשר ערבתי את לבי לשלחהו להדרת כבודכם בזאת תבחנו כי נכון הדבר אשר כהבתי. ואף כי שהשער מהמחברת נמצא כתוב במפתח הספר בכתב מפורש בכל זאת מתן אדם גדול ירחיב לו איש לפי מהללו.

(ט) לבני יקירי המושלם מוה' זאב וואלף ד' יבנה לו בית לשבת כשבת אחים גם יחד ויתעלם באהבה בחברת אחים ורעים נאמנים. נמע נעמנים. לא השיבותי לך דבר על מכתבך מן פעברואר אשר קבלתי ע"י ר"ג דען 26 העבר אולם הי אני כי לא עשיתי למען השיב פניך, לא מרי, אך חטאת קסם און הפצר — (איך לייגע מיר דען אויסדרוק מן אשתי שתחי") הרימותי ידי! שגם אנכי לא אוכל לידע פשר דבר אבידה או גניבה גניבת מכתבך אשר כפעם בפעם שקראתי בס שנים או שלשה דלתות, והנה איננו, ואבקשהו בכל מחבואי ביתי ואמשש כל כלי אהלי ולא נמצא, ובעת לכתי ושובי אנה ואנה מפנה לפנה, או אשתי איננה מדברת על לבה רק הרימה כשופר קולה מר צורה „ער זוכט שאהן ווידער דש אויזט אהגע כשוף ניט מיט דיא בריעף“ אמת כי נכון הדבר כי מכתבך מן יאנואר, אשר עצבונך הרבה עצבון על עצבוננו נאבר ממני הפשתיהו ולא מצאתיו, כמוהו גם השני מן פעברואר לא היה אתי זה עשרה ימים ובעת אשר ר"ג נסע לואלאשיץ עודנה נעלם מעיני וזה ימים שלש מצאתיו מונה כמגלה עפה לפני כל עין רואה, אין זה כי אם ילידי ביתי יארובו יצפנו עליהם או למען ילמדו מהם לשון עט סופר מהיר, או להכעיסני: „דיינען פאן אינגיגער קינדליכען ליבע אויפקאמענדען וואונש דאס מיר גאטט אונאונטערבראָכען די עזע רוחע אונד

הייטערקייט געננע ערהערע דער אונאיינגעשרענקטע וואהלטעטער, אונד
 פֿערליייע אויך דיר זעלבע אים פֿאללען מאאס, בני אהובי איזט עם ניכט
 מיינע שולדיגקייט להשיב עצבונך, ולהשיב נפשך בתנחומות, הנני לבי, לב
 יודע מרת נפשו, אשר ביתי ריקה מכל משען ומשענה לאמר לכם בואו
 והשענו תחת צל קורתו ואכלו טוב, והיה כי יראו עיני מכתב עמל מיוצאי
 חלצי או נהפך שטחה לאבל דמטה לסער מתחולל ומתגולל עלי להפילני
 ארצה, ובחמלת לבי עליכם למען לא תציצו במחבואי מחשכי, הנני מעיר
 את לבי, הנני מאסף רעיוני הנפוצים על פני מים מי המרים, ואפוז זרועי
 ידי להריק שמן תנחומות בתוך פצעי לבבכם, הרחמן יגן בעדכם ולא
 יתן נגוע בכס פוגת לב כזה, פוגת לב איש אם אין ידו משגת למלאות
 חסרון אהובי נפשו אך בדבר שפתים: בהשתפך עלי נפשי לא יכזתי עצור
 מלים מוללים כאלה. גענוג. שובי נפשי למנוחכי. ליבור וואלף עם שמערצט
 מיך זעהר שלא אוכל לשית עצות בנפשך לבחור לך מסלה בין שני הדרכים
 האלה אשר הורית אותי. או דרך העולה לע"ם ווארשווא או מסלת שדה
 קאליש, הראשון יקרב אותך לבן אמך, אבער אָהנע אייסיזכט צו דיינעם
 פֿאַרסקאממען. והשני מיט איינעם געהאלט פון 200 ר"כ ביא איינען גע-
 װיססען העררן רעדליך אם כשמו כן הוא זאָ איזט דער נאהמע וויא אויך
 „דער געהאלט שעהן, אבער ביא גאטט איך ווייס ביו דאטא נאָך ניכט וויא
 פיהל דיין יעצטיגער געהאלט בעטרעגט 2 טענס מיט וועלכער בעשוועהר-
 ליכקייט דיין לעהראטט דא בעלאדען איזט, אונד דארט זיין ווירד ואיך
 איעצך? דער שלום דיינעם בריפעס מיט פאלגענדע ווארטע פֿאָן דער היי-
 פאחאנדעריע ערצייגטע ווארטע, „מיין איינזאמעס לעבען צערנאגט מיר דיא
 געזונדהייט, אפט וואנדעלט מיך דער מארטער פֿאללע געדאנקען אן ווען
 „דוא אין קראנקהייט גערעהטעסט ניכט איינעס מיט ליידגען אויגענס ווירסט
 „דוא געוואהרען אונד מיר ווירד דאן זאָנדערבאהר אומס הערקן בני בני! אל
 תתן יד לעשתנות זועפים אשר יזעכו בחורותיך, הגיגתי עת נחלה יעבור
 על נפשך ואין איש אתך מי להפוך משכבך בחלי, אין איש אשר ישים עינו
 בך לחוטלה עליך, ובהגיגת יגון זה תתעלף נפשך: ברה בני! ברח מדאגות
 יגונות כאלה אשר אתה יוצרם ובוראם, כי המה מולידים חשרת עבי ליחה,
 קפאו שפך דמינו ואזדמינו בראשינו אם נשלכנו על ערש דוי איעצך! כאשר
 יבואו רעיונות כאלה לשחר פניך, תעט בהם, עוטך עטה אותם, שלחם לעושר
 גאה בעשרו מצחו נחושה ולבו לב אבן שמה יקוננו לדוד שנתו בהיוונות
 לילה שחור מחשך תארם, ואז מרוב כל יחסר כל, ואתה ד' ישמרך מכל
 רע ישמור את נפשך מרעיונות נוגות ובכשורת לב שאנן ושקט תחליץ עצמות
 אביך הזקן: — בני הזהר הסכת ושמע! בקרוא מכתבי אל תשפוט פוק
 פליליה לאמר „טוב לי לחשות מלדבר מדאגות לבבי בפני אבי להגיד לאדם
 כמותו שיחי, כי הוא יתוכח עמדי להרום עשתנותי, ויתעשת עלי בדברי
 שפתים ובחץ שחוט לשונות: אל תבהל את פיך לשפוט בחרות אפך: שמע
 בני מוסר אביך, אתה אל תלא להגיד לאביך כל התלאה אשר מצאתך חיו

כמאמר החכם דאגה בלב איש ישיחנה: לא אמר בלב אדם, רק אמר בלב איש: (מלה מורה על בן חיל אשר לו כח לעמוד נגד צוק וצרה ואמין לב לעזור את הנכשלים) בכל זאת ישיחנה: יספר לרעה כל עצבותיו ודאגותיו כי בזה יקל עול סובלו ואנכי אביך דבק מאה אפיר את עצבונך. כיד המליצה הטובה עלי, ואם הניא יניא אביך אותה יהיה לך אות על אהבתי לנגדך ולא אות מרי להמר רוחך — דיא בעדייטונג דעס ווארטעס אפיקומן קאפיהרע איך אויש איינען געוויסען ספר יכונה בשם מעשי ד' אשר חבר אדם גדול בדורו, ובחלק הנקרא מעשה מצרים פירוש על הגדה זה לשונו על מאמר שאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן. „שתי המלות האלו המה מלשון יון כשהם רוצים לומר איש לרעהו תטעים מה אומרים אפער וכן גיב בלשון ערבי: ואפיקומן נקרא בלשון יון מה שאוכלים להעביר שמנונית הפה והיא מלה מורכבת משתי מלות שאפי בלשון יון רוצה לומר על וקומן רוצה לומר שומן והיה אומרו אפיקומן כאלו יאמר על שומן וכן אומרים אפיטרופוס שפירושו על אדם שאפי פירושו על וטרופוס פירושי אדם וכאשר היונים ירצו לומר למשרתים שיביאו להם פירות המעבירים שמנונית הפה אומרים תביאו אפיקומנא: גם אעתיק כך לשון התשבי על מלה הניל וזיל. אין מפטירין וכו' פירשו בו נוטריקין אפיקן מני מזונות, ותמיה אני איך לא ידעו שהוא לשון יון מטש אפיקומוס נקרא סעודה גדולה ומה שאוכלין אחר הסעודה נקרא אפיקומן ובדברי רז"ל נקרא קנות סעודה — בספר אשר השיבותי לא נמצאו איזה בלעטכן אשר התויתי עליו המלות השוות בלשון יון אשר מצאתי: אך בסוף הספר על לוח מצאתי ציונים ואלה שמותם, אלקוס. קטיגור. בסה. אגר. עוד נמצא תיבה בלשון עברית ולא אוכל לקרותה כי איננה נכתב בתואר כתב עברית וצינתה לך פה המלה בכתב יון — Οξον אשר נסמן בצדו.

ל) לבני הנ"ל.

בחדש העבר קבלתי מכתבך מן 3 יולי השיבותי משוש רוחי, כי אנכי נפעמתי על הדומיה לא ידעתי לשפוט שפוט הנסיבה אשר שמה ירך באסורים לא יכולתי העלות על זכרוני אם הולדתי עצבון לך במכתבי, או אם נפשך בחלה בהם אף שימתקו לחכך, כנהוג רובי ילידי אדם אשר נפשם קצה ברוב אכלם מטעמים או ברוב ראותם מחשקות ותקע נפשם מהם, אנכי לא כן זמותי, חי אני כי כפעם בפעם אשר יקרה לפני עובר אורח דרך פה לעיני ווארשווא או זאלאשיהן כן ירבה וכן יפרוץ חשקת לבבי לכתוב לבני המשכילים כי נודע לי מימים ימימה שלבכם כתלמי שדי תרומות מזרם נהרי ערן ירוטבו וכל זרע זרוע במ יך שרשו ויפרה פרה שושן נחמד למראה וטוב להשכיל, ומשאלות לבבי המה שגם אתם תדמויני לכתוב לי דברים חדשים פרי תבונתכם: — יעטצט צור זאכע דוא שרייבסט מיר ניכט אָב דוא מיינען בריף וועלכען איך דיר (אים אפריל דא דוא שאהן אין פראשקווא דרך בעפאנדעסט) איבער זאלאשיהן געשיקט האבע עמפאנגען האסט, גם

לא השבעת תשוקת נפשי להודיע לי שורש דבר במה היטבת מעמדך עתה מאז, מה בצע לעובד אדמתו אם לפי רב תבואות כן ירבו אוכליה: זא' לויטעט בייאנאהע דיין שרייבען, דוא מוסט דיך שטאטס מעסיג קליידען" ע: צ: אונ' פאלגליך געהט דאס איבער געוויכט מיינעס יעטציגן געהאלטס אויף וויר וואללען פערנרעהן איין ווערטכען דאריבער שפרעכען יעצט איילט ר'ג בעטרעף דער בעשוועהרדן מיט וועלכע דיין בערוף פערקניפט איזט, קאן דאס פאטער הערץ מיט קיינעם שטילל שווייגען איבערגעהען: הלא כתבתי לך שלישים במועצות שתשמה בגורלך: הרימותי לשמים ידי כי כעת עת צר ומצוק ליהודים בסביבותינו, כל לב יודע יתרבה מרת נפשו בראותי בני עירנו כל פנים קבצו פארור אך בצלם הולכים ונפשם תתעטף כל משען לחם הולך ודל וכל משאת מדהבה הולך וגדול: גענוג געזאגט: לא עצבתיך עד הנה, ולא אמרר רוחך בעתיד לצייר לך מעמדי ומעמד רוב בני עירנו — דען 28 העבר קבלתי מכתב מבני ואחיד הגדול, דער גוטע זאהן, איבער שיקט דאך יעדען מאנאט מיר אום זיינען יוגענד פריינדען עטוואש פאן זיינען אוישארבייטונגען אין דער דייטשען אונ' פאלנישען שפראכע: ער זאלל יעטצט עקסאמינירט ווערדען אונ' אין געגענווארט געלעהרטער מעננער זיינען שטיהל זיינע געדאנקען פראדוצירען: (אהבת עצמות מכל אומה תעור עין רואה, בלי ראות רחבת לבב אומה אחרת) דיא טאווארשיסטווע עדו-קאטציני וואללען דען פאן ירובעל קיינען גלויבען בייא מעסען שהמחבר הוא יהודי, לכן ינסו אותו במושב זקני חכמיהם: דיא אוישויכט איזט אויף איינע אבערלעהרער שטעללע מיט 2000 גולדען פאל. והוא יחכה ממני להביר דעתי אם יאחו דרך זה אם אין, ואנכי! תאמין לי בני, כי לא ידעתי מה אשיב לו וועגן מאן מיט דען וואהרען פארטהייל אונ' דאגעגען וווידרום דיא פיהלפעלטיגען אונבעקוועמליכקייטען דעס דינסטעס ניכט הינלענגליך בעקאנט איזט וויא קאן מאן אורטהיילען, והנני אחכה ממנו אויספיהרליכע בעשטימטע קאנדיטציאנען זיינעס אמטעס: — בני יקירי לאס דיך דיא מיהע ניכט פערדריסען אין דיינען ארטע נאכפראגען צו וואללען ווער מן הסותרים דשמה דיא זאלאשיהנר מערקטע בעציהעט, ותוכל אונטער דער אדרעסע דעס קאנט-ראלערס דעקלער דורך דיא מעלדונג דיינעס וואהלערגעהנס איינע ערגעט-צונגס פערשאפען. יקירי! למען החיות נפש נענה נפש אביך, אתה בני יקירי! תחפש ההצלחה בגורל יוטל בתוך האופן, ונער קטן ינהג בו, עול ימים בכסות עינים ונפש לא דעת מחלק הון רב בין עורים אשר יביטו לראות, וכאשר יעלה בידו גורל חרות על לוח במספר ערכת רב או מעט בלי ראות עינים וכלי מהלך נפש, כן יש מתעשר בלי יד חרוצים, ויש מתרושש, כי בתקות התקוה המחניפי כאיש תהפוכות הזיל אחרית מעט הונו עוד הפעם פעם פעמים, עם איזט פיהל פאן דיוער פוילען גליקס געטטין צו רעדען, איינע פאליטישע געלד גירדע האט זעלכע ערפונדען זיא האט אבער וויא אללעס אונ' יעדעס אויך איהרע גוטע זייטע: זיא איזט מיר אום זא מעהר וועהרט געווארדען, דא זיא מיר צייגט דאס מין מיך שעט-

צענדר זאהן וועלכר אויף קיינר אנדרן ארט זיינען פאטער אונ' געשוויסטער
בייא שטאנר לייסטען קאן, דורך דיועס גליקס ראד אונטערשטיצונג אנגע-
דיהען ווילל: דער קאקעטע געפעללט ליידער מיין גרויער בארט ניכט:
לאס מיינען נאהמען אויש: דער זעמט זיא פיהל מעהר אינס הארניש:
זיא הול דיגעט זעהר זעלטען דער טוגענד דיא לאזונג זייא פאן
נון אן פיר איינען עהרבאהר נאהטליידענדען: לא אחרף עוד את שמה
בהראותה לי יקרת ערך בני: דוא ביסט געפיהל פאלל ווייסט אלזא אהנע
ווארטע וואש דיר ווינשט דיין דיך ליבענדר פאטער.

(א) למנהיגי עדת ישורון דק"ק וואדיסל'.

הפלאתי פליאה דעת לא אוכל מה קול הסאון הזה מבעלי שכל וישרי
לכת כמוכם, למה רגשו נבונים ומשכילים יהגו ריק להתגולל ולהתנפל
עלינו, בדבר הפאראפיאור אשר נפלו בגורלינו לנתינת עקסטון שטייער
מבלי פעולות ידינו. לא שלחנו אצבע לכתוב, לא פצינו פה לבקש מתנות
כאלה אשר לא ישווה מחירם לזות שפתים, ונהפוך הוא כי זלים כסף מכליני
כסף אוצר יחד לא יאספו כידוע לכם אשר (?) אך קומץ על יד זעיר שם זעיר
שם. ואנחנו לא דברנו אל השלטון לחונן אותנו בזאת, ומכלי הגיד לו ומבלי
משים על לב באה פקודה להתודע ולהגלות אונינו שכל הפאראפיאור אשר
נפלו בחבל גורל נתינת בשר כשר והדלקת נר שבת גם המה לנתינת
עקסטון שטייער לנו יספרו, הנעלם מכס כי לא לנו הוא מטמון הזה כי
אם ביתה המלך הובא, ובוה הוא קנאת איש מרעהו אתמהא אמרתי לכו
נא ונוכחה יחדיו למשפט נקרבה, המגרעת אשר נתהוה לכם. הלא לכם
בעת יתר שאת בחבל נחלת כל הפאראפיאור אשר מקדמת דנא לעדתינו
נחשבו, וגם לכם נתן יד כבודה רבה לאסוף ולכנוס בכשרון ועמל יגיעת
נפש חיל זרים מפאראפיאור שלנו. ויותר מזה הלא קיך קשוינו וקבוצת
יושביה לכם נחשבו, אשר לפי עיני הבחינה לא ישווה לה כל הבני כפרים
חדשים מקרוב באו אלינו. — אחי! האם בכבודכם תתימרו, האם נגעה
בלבבכם רחב שבת קהלתכם, על כי עירנו עיר מצער, ועירכם רבת יושביה,
האם רוח המושל עלה עליכם? מה לכם תדכאו המועיל תשליכו משען
חזק ותאחזו בקנה רצון, זד יהיר. האם יסתר מכם כי בעת יאמר ליעקב
ולישראל מה פעל יפעלו מדבר קטן עד גדול, כלנו בני אב אחד אנחנו
סרים למשמעתו אין שלטון בימים האלה כאשר היה שהמנהיגים ינהלו כל
עדתם ברסן ורחים כאשר אוותה נפשם, וכעת זאת לא זאת אך במתג חוקי
המדינה ינהלנו לאט לרגל המלוכה, בלתם לא ירים איש את ידו ואת רגלו
וכל ישע וכל חפץ אמוני ראשי בני ישראל יכוננו למען לא יבא הנושה
לקחת רכב וריחיים ומשכבינו מתחתינו תאמינו לי כי כל איש דעה ונבון
לחש ישא ביום ההוא לאמר לא אהיה שר ושופט כי עלימו היו כולנה כל
עיפתה וכל תלונה, ברו לכם איש אשר יבקש חשבונות מתאימות ויעריך

מערכה מול מערכה מערכת חלק החדש אשר תאחזו בה כפי הפקודה החדשה מול פני הפאראפיאור אשר נתנו לו והיה בתבואות לכם חמש ידות, ולמה זה תריבו חנם אין כסף. תכון לכם שפת אמת. כי היא לעד קיימת; דורשיה לעולם לא יכשלו. קרבות יחפזון תאוות לבבינו, שלום יהיה באהלינו. ואך בזאת נאות לנו דברי ידידכם. ישעיה.

~~~~~
(ב) לבני אהובי מהר"י.

דיא צור מילדען ביאשמייער בעוועגענדע אנרעדען, אום וועלכע דוא מיך ערוזכסט, ווערען סיינר וועניגען איינויכטען געמעס אויף פאלגענדר ארט הינלענגליך: (a) דיא אויש דער הייליגען שריפט אנגעפיהרטען אינ-דיווידען וועלכע שפענדענד זאלכע געביידע ערקויפט אדער ערריכטעט קאנסט דוא מיט איינען דיכטערישען פינזעל בעטעהניגען אויך זעלבע חרא-נאלאגישע פלעטצע איינריימען: (b) דש טעמא קאן זיך איינען פסוק בעציהען. אלש. „בארה צדקה“ „חיים ודרך נתיבה אל מות“. אדער אום דיא פעהיטונג דעס דורך פערלעצליכקייט ענטווייהטען גאטטעס אקערס אין ערוועהנונג צו ברינגען. „יראת ד' מקור חיים לסור מוקשי מות“ דאן קומט. דער אנרוף פאלגענד! קול קורא להעיר און נדיבים כי בא עת הבנות חומה סביב בית מועד לכל חי בק"ק.

קדושים אשר בארץ היו ואדירי כל חפצינו במ, הן המה נשאו לבם והרבו נדבת רוחם להביא כסף זהב ונחשת במלוא ידים, זלים זהב מכסם לקנות שדה נחלה לאחוזת קבר למען תשובי הנפש למנוחתה, ולבעבור ההולכים בדרך כל הארץ ינוחו על משכבותם באין משבית. — מלכי ורוזני ארץ תפארת ברוב תשבחות ישובחו מתיהם אשר נקברו בקברות אבותיהם כאשר יראה עין קורא דברי הימים למלכי יהודה וישראל במ נמצא מפורש דבר נקבו בשמות מי ומי המה אשר כבודם בעפר ישכון בקברות הורותם. עלו תעלו על רוחכם ברכת דוד מלך ישראל עפי המלאכים אשר שלח לאנשי יבש גלעד והבטתו אשר נדב להם לעשות אתם גמול הטובה הגדולה הזאת אשר עשו עם שאול מלכם לקח בלילה את גויתו וגוית בניו ויקברו עצמותיהם תחת האשל בִּבְשָׁה — (היר קאנסט דוא אויך דיא עגיפטישע פיראמידען אנפיהרען וועלכע צום בעהוף דעס אונאוישלעשליכען געדעכטניסעס דער אבגעשידענען זעעלען מיט אונזעהל-בארען קאסטען ערבויעט ווארדען).

מלכי עמים ולאומותם הריקו בתי נכאתם זהב לא יחשובו לבנות להם במה קבר ברמה למען לא יסוף זכרם דור דור המה יבנו בנינו אדיר גבוהות ובצורות בשמים, לא תשבע עין לראות גבהות קומתם, רב תבונות תבניתם, כאשר עינינו תחזנה בשרה צוען מצרים בנויות ברמה ואשר יצא שמם באחת משבעה פליאות התבל. — הבישו אל צור חוצבתם אל אברהם אביכם השח ראשו לבני חת לקנות בכסף מלא מקום מנוחת נפש חמורו. — איש

תם הכביר מלים נחומים לבנוי שלא ירע לבכם עליו על דבר אשר קבר את אמם האהובה מכל הנשים בדרך אפרתה היא בית להם, ולא הוליכה לקברת אחוזת מולדותיו. — לכו הוּו איך השביע את בנו משנה למלך מצרים לקברו במערת שדה המכפלה אשר היה למקנה לאבותיו. — הנוכרים האלה לשם ולתהלה ולתפארת, גם אחריהם אשר יבואו אנשי חסד ואמת בנו מצבות, הציבו ציונים במקום שם קבר והחי יתן אל לבו וישאלו מה הציון הלו. וכל עמל ידיהם ופזור רכושם לבעבור לא נפזרו עצמינו לפי שאול אנה ואנה, ולמען לא יהיו פגריהם למאכל לעוף השמים ולחית הארץ, כי זה הוא קללת אלהים בתוכחות על עון יסרו אותם הנביא המוכיח בשער הוביש מבטם שלא יספרו ולא יקברו את מתיהם.

גם הלום נראה בדאבון נפש וכדי בזיון אם המקומות האלה, בית מועד לכל חי כבתי החצרים אשר אין להם חומה סביב עומדים גלוי לכל עובר אורח ויד כל פרא אדם בו להרום לנתוש ולנתוץ, גם הצאן והבקר ירעו שמה, ומשכבות החפשים האלה היו למרמס רגל השור והחמור, ויותר מזה שעוררית מתעיבות נפש כאשר יכרסמנה חזיר מיער יפתח וישדד אדמת ישיני עפר אוכלים שארם ואת עצמותיהם פצחו. — את כל זה ראתה עין ראשי בית אבות דק"ק את כל זה בחנו יריאים ושלמים מנהיגי ח"קריש' דק"ק הנ"ל, ראו במגינת לב וכליון עינים אל עזרתה כי אין ידם משגת לעזוב את החומה סביב קברות ממתים מחלד ואשר שוכבים למעצבה בבית הקבר' אשר קנו ראשים הנ"ל ברכת מדהבה זה... שנים לו ואין ידם שלמת לגדור גדר ולעמוד בפרץ כי כפי מסת יד ונדבת לב המתנדבים אשר הביאו למלאכה לא ימצא להם עוד עשיריה כפי מכסת שכר חרשים בעצים ובאבנים עד אשר תשלם המלאכה: לכן אחינו בת... זכרו זאת והתאושו, שימו על לבבכם כי זה כל האדם באשר הוא שם בית מלונו נפשו בטוב תלין אל יקל בעיניכם דבר גדול כזה יקר' דחיי ויקרא דשכבי: רוח בוצע כסף לא יעבור עליכם אך תחזקו ידים רפות במאודיכם, איש כפי ברכת ביתו תכוסו לתמוך ימין צדקת אנשים יקירי רוח גומלי חסד ואמת: — ואתם נגידי עם אשר בתיכם מלא ברכת ד' אל תקשו לבבכם ואל תקפוץ ידכם, מלהיות משען ומסעד למתעסקים האלה למען לא בעצלתים ובשפלות ידים ידלוף הבית בית מנוחת גויתינו, אמרו בלבבכם על משכבכם, כי ד' נתן ענין לאסוף ולכנוס ולתת לדבר טוב, ובפזור ידכם תושלם המלאכה: ויגיעי כח ימצאו שם מנוחה: ואתם והמשפילים לראות יפתח ד' את אוצרו הטוב לכם: לברך את כל מעשה ידכם: הוא יוסיף ימים על ימיכם וימי בניכם: יבלע המות לנצח ומחה דמעה מעל פניכם.

ג) יפרח כחכצלת הודו. יעשו פרי נמעי למודו, אלהים יחננהו בעיני לאומים. ייף בגודל חכמתו לעיני העמים, ה"ה הרבני איש מדע בעל תבונות, מוה' אברהם שטערן.

כבודו תתימרו בני עבר. יצא שמו בגוים בלאומים גדול ידיעתו, ובתבונתו כפיו ינחם לעמקי מחשבות, כוננות לחשוב השבונות באין אומר ואין דברים ובלי יד כותבת, אשר לא שמעו ולא ראו מחכמי בני קדם ימה נגבה וצפונה: כחו ועוצם ידו כלשוניו הקדושה ראיתי במכמני ידידי הרבני הנגיד מוה' אבלי בלומענטאהל, שמעתי שמעו ויראתי לשלוח אצבע במכתב להדרת כבודו, אולם בהעלותי על לבי מאמר מליצי בלאשכ"נ מן לעסינג נעים וזמירות באמרו, לך בני אל שבלי קמה וראה דרכיהן, לך לזכרון: כאשר ימלאו ראשיהן: כן ישחו לארץ גבהותיהן: אך השדופות והריקות יגביהו בנמית גרון: זאת הרהיב נפשי עוז ואמרת, לא יבוש ולא יכלם מבקש פני רצון אף אם לשונו כבדה לדבר צחות. המושיע דכאי רוח לא בזה ולא שקץ ענות עני, לא יאמים אונו משמוע שפל קול תחנה גם המתהלכים באורחותיו, אשר קרבת אלהים יחפצון, גם להם יערב קול ענות חלושה, ויטה און לבקשתי בעד בני המושלם מוה' יעקב טוגענדהאלד מוכ"ז: — ההצלחה דרך נשים לה, בימי עלומי כאשר פני צהלו עיני כעין הברולח ושערותי שחורות כעורב, החזיקה בי ותתמכני בימינה לנהלני בדרכי אושר וכאשר זקנתי ושער הפך ללבן השליכתני אחרי גיווה, הרחיקה נדוד ממני ללכת אחרי הבחורים: ותחת יד פתוחה לפרוס להם לרעבים, הנה בפנות ערפה תקפוץ את ידי מיוצאי חלצי, אין ידי משגת להיות להם משען לחם, זאת היא הנסיבה אשר הובילו רגלי בני הנ"ל למרחוק מבית אביו — איש לבב כמוהו יבין לאשורו גודל מעשה הצדקה בעשות חסד עם איש כמו בני ש"י: רגשת נפש מנעמת תשכיל הדרת גמול חסד לבל יבוש יעקב ופניו לא יחווירו: והנה נא בהשתפך עלי נפשי אמרתי אשפוך תחנתי לפני יקר רוח כמוהו, לקרב את בני הנ"ל ולתמכהו בימין צדקו ברעקאמענדאט-ציאן למען יוכל השיג מטה לחם בלי גרעון כבוד, ואשר יהב חכמתא לחכימין ינחיל כבוד לחכמים, ישכון במרומים, בטח ושאנן שנות עולמים, למשען ומסעד בניו ובני בנים, מחסה תחת צל כנפיו בנעימים. דברי המעתיר.

H. J. S. Halberstam.

ד) ד' האוהב צדקות ורצונו בתמימים ינחילו כבוד ועושר ואורך ימים: נות ביתו יפקוד ואל יהי בו בדיק: רכב וצלח על דבר אמת וענות צדק.

משורש פתוח אלי מים יצא חומר רטוב ונצר משרשיו יפרה ייף בגדלו ולא ימיש מעשות פרו משיב נפש עולפה, יאריכו דליותיו ירבו פאורותיו והיה עלהו לתרופה, תחת צאליו ישכנו עיפי כח, מחסה ממכת שרב

ושמש: כן האדם עץ השדה, כאמה ככתה, כאב כבנו, מחלצי איש אמונים יצא בן אמן בו, גבר חכם בעונו יוליד בן משכיל, ואיש דעת בתורה יגדיל בן שומר מצוה ותורת חסד על לשונו, — יקיר רוח! היטיב חרה לי, חרד אנכי לגשת לאיש נכבד אשר עיני לא ראו אותו מיום היותי עד היום הזה, ואיך אתערב להשביתו מטרדת עבודת הקודש, ממשאת הנהגת עדת ישורון, וממלאכת ביתו, חי אני, אשר לא הסכנתי לעשות כזאת מעודי, כי גם אנכי נתגדלתי בארץ אשכנז בעיר רבתי עם בברעם בבית אבי, אב בתורה ובחכמה, בית מלא ברכת ד', בבית אמי אם לבינה ממשפחת שלייה הקדוש, אשר שמי יכונה אחריו, למדתי מנעורי הוקיר איש רב ערך מפו ומפנינים אולם התאפק לא אוכל, הבליג עלי היגון, עלי לבי דוי, ובדוי לבי יתרהב בנפשי עוז, חשבתי בלבי מה בצע כי אדבר באזני דלתי העם, דל תבונה, אשר אזניהם אטומים לדברי נקוחות, מסירים און משמוע תורה, כי לא שמעו כזאת בבית הורם, אך זהב כסלם, ועפרות זהב יעורו עיניהם מלראות ולבותם מהשכיל ואמרתי אלכה לי אל הגדולים בני תורה בני אמונה, מגדולים בצל החכמה ובצל הכסף, המה ידעו דרך ד' מה הוא רחום מה הוא חנון, לפניהם אשיחה במר רוחי לאמר — ההצלחה דרך נשים לה השלכתני אחרי גיווה בימי בלותי עזבתני ללכת אחרי הבחורים, ותחת אשר הייתי משען לחם לחם מעדנים לבני, תחת אשר הייתה ידי פתוחה להחיות לב נדכאים, לפרום לרעב לחמי ולכסות מערומיהם, אצפה כעת ועיני מיחלות למסת נדבת לב בני הגדולים: אהה! המר לי שדי מאד, שלח אש ויצת ביתי בעיר זאלאשיץ והיה רכושי למאכולת, ואת אשר מוצל מאש גנבו אנשי בליעל, והשריד שללו אנשי צבא אשר צבאו בגבולינו, כה יעשה לי אלהים וכה יוסף אם אשקר: ואעידה עלי עדים נאמנים סוחרים ברעם ברין, וויהן, אשר ראו רב וגודל מרכולתי; ועתה אבוי! בני אשר היו מפונקים מנוער עזבו בית אביהם מחוסר משענה והלכו נדוד לבקש טרף הטרף לחם חוקם, ומברכת ד' עליהם יסעדו גם את אביהם הזקן ואת אחיהם הקטנים, — והנה זה בני הגדול טוה' יעקב מצא מנוח לכף רגלו בווארשווא, ומיגיע כפיו כלכל גם שיבתי עד הנה: וכעת מרה! חזות קשה הוגד לי כי אוהביו נהפכו לאויבים לו, וידריכו את לשונם קשתם עלילות דברים, שופכים בוז וקלון על פניו, מה אמולה לבי לשמוע אשר גם שנאתם גם קנאתם קנאת איש מרעהו שוכרים המה מטה לחמי — חשבתי דרכי ואמרתי אל מי אפנה לשפוך לבבי, אם לא לאיש יקיר רוח אוהב תורה, שוחר מוסר כמוהו; — יחוס נא על בני להצילו מרשתות הפרושות, מפה יקושים, על אדוני השלכתי יהבי כי לו יאתה לעשות צדקה בארץ, עיניו יראו כי מלשינו שקר נסכסם, עפעפיו יבחנו כי כמו רוח קדים עזה יעכיר טוהר השמים יוליך ענני הושך עבי ערפל ממעל לראשינו, כן רוח הקנאות מפיר אחוה ויגרה מדון ובדבר שנודע לי מתוך מכתבי בני הנזיל. כי הדרת כבוד היה לו למנה ושמעו הולך כאחד הגדולים וברוח שפתיו ימית עולה ובמתק לשונו ישבית ריב ומצה: לכן חליתי היא לעמוד לימין בני לחקור דבר אמת את מי הצדק ואת מי הרשע,

וגם אויביו ישלים אתו : ולצדקה יחשוב לו זאת הרם על רמים : די יתן לו רחמים : קרנו ירום בכבוד וישכון טרומים : להיות מחסה לאביון ולחיות נפש עגומים : יראה זרע מבורכה נאהבים ונעימים : אחלה פני אדוני אל יקלו בעיניו דברי איש קשה רוח ויטה און לשועת המעתיר, פערצייהען ויא געהערטר הערר האלבערשטאם, הרמת ידי לכתוב לזוגתו המשכלת והמהוללה, גודל תמרור לבי יתן יד לבקש דרך הצלה בהשתפכות נפשי כאשר יחמול איש את בנו — געשעצטע מאדאם I דעם מענשען הערץ איזט עלאסטיש יע מעהר עם צור ערדע געדרוקט ווירד, דעסטא שנעללקרעפטיגער שפרינגט עם אויפוערטס : דער היממעל בעוואהרע איהנען פיר זאלכע פראבע, וועהרטע מאדאם דריקענדע ליידען מאכען מוחט : פאן ברעסלויא אויש איזט מיר איהר רוהמפאללעם פעטערליכעם הויז בעקאנט, עדלע ערציהונג, געזא-מעלטע קענטניסע בירדען דאס הערץ, מאכען זעלבעם עמפפענגליך, לאסען קיינען טעהריכטען שטאלץ צור הערשונג קאממען, דיא קארן עהרע יע פיללער דער קאפף איזט יע טיפער בייגט זיך דער האלם נידערווערטס, מיין הערץ ליספעלט מיר אלזא צו דאס איך בייא איהנען געהער פינדע אונ' וואגע איינע ביטטע פיר מיינען זאהן יעקב טוגענדהאלד דיא מענשליכקייט פינדעט נאהר' ווענן איהר איין בעדרענגטער געגענשטאנד אנגעהט וועלכען דיא וואהל וואללענד פיר פערפאלגונג שימצען קאן — עדלע, עררעטטען זיא דיא עהרע איינעם ריהמליך אוי רעכטשאפען ערצאגענין פאטערס אין דער עהרענעררעטטונג זיינעם עבענפאלס בראפ ערצאגענין זאהנעס, עררעט-טען זיא איינען ליידענדען אים אלטער אונגליקליכען פאטער דער פאן זיינען עדלדענקענדען זאהן אונטער שטיצט ווירד : איך בויע מיינע צו פערזוכט אויף איהרעם וואהלוואללענדען הערצען, אויף דען איינדרוק איהרער בערעד-זאמקייט, עדלע דאס הערץ איזט צו פאלל זא שווייגט דער מונד : אין שטיללען ערפלעהט פאס הימלישן פאטער, זעגען אוי געדייהען אין אללען איהריגען אונטערנעהמונגען.

H. S. M. Gosner. (לה)

יהל קרנו כאור שמש זורח : ורב שלום עד בלי ירה.

דאגה ברב איש נגוע ומוכה מפגעי הזמן כמוני : כי באה עד נפש תתן עוז בו לבלתי יחרד מגודל הדרת כבוד האיש לעומתו ומגודל מלאכת ביתו, והיה כאשר ירבה מצוקת לבו כן ירב שיחו בתקותו כי יקרת רוח השומע ישים עינו לחומלה עליו : בזה באה נפשי בשאלתי, שיכפר שגגת ביטוי שפתי ויטה און לתחנוני אב כאשר יחמול את בנו, ואומר למי אוי למי אבוי למי לב נשבר לאיש מפונק מנוער מגודל בבית אב אב בתורה ובחכמה בבית מלא ברכת ד', ועתה בימי בלותי סר צל הכסף ותחת אשר ידו נתן פזר לאביונים, הנה עיניו יצפו למסת נדבת לב בניו וכהיום שמעתי תמרורים כי גם המשען

הזה רצון הקיר אשר יסמך עליו היה לרסיסים על ידי בעלי רובה קשת בחיצי שון שנונים, אמרתי ביגוני למי אפנה לשפוך שיח אם לא לאיש לומר דעת אשר לו יד בתורה איש אוהב מוסר כמוהו. לכן ערכת את לבי לשאת כפי ליקרת רוחו להתחנן בעד בני מוה' יעקב, להיות לו למגן להצילו מפח יקושים אשר יארובו יצפנו להפילו: יחון נא על שיבת אביו וישפות שלום, יחון נא על אחיו בית ישראל היושבים בערי מצער אומללים ונדכאים, כי מאד מאד אמולה לבנו לשמוע אשר בסוד מנהיגי עדת ישורון דעימ ווארשויא התיצב השטן ברוח מדנים וקנאת איש מרעהו מפירים אתוה ומשבית השלום, ותחת אשר יאות להחזיק אנשים יודעי לשון פלניא להמליץ בעדינו יפית המסמין ריב ומצה ויקומו מרוכסי איש לשפוך כבודם ולגרשם מהסתפח במעשה הטוב, מה יעשה דלת העם על מי ישענו, למי יפנו אחינו ב"י היושבים בערי הפרוות אשר מיום ליום הולכים הלוך וחסור, ועיניהם תלויות אך לכם נגודי עם אשר יש לכם כח לעמוד בהיכל המלך ולשא בעדם תפלה להקל עולם למען הצילם מתחלאי ומותי רעב, הנה הפחת אשר יאתני יאלצני לקרוא את כבודו לעזרה, כי נודע לי אשר לשונו תהלך בין יושבי על מדין, נודע לי כי שונאי נפש בני יסורו למשמעתו, לבל ילחצו את הגר אשר בקרבכם לבל יגואלו אותו בשאט נפש, מה מאד ירב משכורתו להכין לבכם לשלום ד' אלהים יחון את מעשיהו, מכל אסון יצילהו אך טוב ושלום יהיה חלקהו, משאלות לב נדכא המחכה חמתו.

לו) לב"א התורני המושלם מוה' יוסף מוהר: יחון ד' אותך ואת מעשיך: יוסף ד' לך שנותך: תשכיל ותצליח בדרכיך: ותהיה לכבוד ולתפארת משפחתך.

שמה לאיש במענה פי: ועצור מלים מחלת לב: זה כמשלוש חדשים אשר מדי חודש בחדשו אנכי כותב לבני מוה' יעקב ואשאלה ממנו שמחות לבו במענה פיך, והוא במר רוחו ובנפש נעצבת יענני כי עודנה לא ראה ולא שמע דבר מה. — שתיקתך וחשתך תשפוך לארץ כבודו, כי שורריו יחד יתלחשו עליו לאמר הנה גם שארו לא ישגיח על דבריו להשיב לו, אחי הנני כהיום בן ששים ושלוש הנני ישיש ובישישים אמונת לב בעדת חנף לא אבא, אך משפטים אדבר אותך ואערכה לעיניך עונך עון דומיה: הנה נודע לך מתמול שלשום יד ד' אשר נגעה בי בתכערה ויצת אש בזאלאשין בלע ולא חמל בלע רוב רכושי. נודע לך שערורית אנשי בליעל אשר שלחו יד בשריר הונני, ועל כל אלה בצע ד' אמרתו להדיקני ועלה מות בחלוני ותמת חמודי היא אשתי הראשונה: באשעלע: זציל עמה מתה וטבעה בארץ שארית פליטת מאודי: והנה נא בזקוני לא נותר לי שריר כיא איין טאבאקס פער-שליים וועלכער פאן 108 קאפיטאל 8 פרצאנט ברינגט ווא בני הניל פיר סיך דיא קויטציאן ערלעגט האט, חשוב נא אהובי האוכל כלכל במעט רווח

הזה את גייתי גיית אשתי השניה ושלשה ילדיה הרכים, האוכל לתת משאת המלך ומנת את שר העיר אשר יגדלון וירביון משנה לשנה ירב מדהבה : אמור נא אחי האם פרשתי ידי אליך האם דפקתי דלתך לסעדני ולחנני מהונך האם שאלתי ממך להשיב גמול . . . אך בקשתי ממך לכבד את בני נגד זקני עמינו ברעקאמאנדאטציע, ואתה החשית מטוב הוספת רווח את הצמאה, כי גם בני כתב לך דברי נכבדות ושלה לידך העתקה ממכתבו נגד מחרפי עדתינו מוסיפי נאצות על ישראל לחלל את השבת, ואתה טמנת את ירך עד העת הזאת לבלתי השב אותו דבר, ותשיב את פני ואת פני בני במוסר כלמות, כי עתה יבוש יעקב ופני יחווירו על אשר יקלו בעיניך דבריני, ולא הוקרת אותם לתת מענה : יקירי אחת אשאל ממך מדוע זה קטונתי בעיניך ? הן בכל לבי דרשתיך להשיבני דבר כמוני כמו בני שיי והנה תוחלתינו נכובה, היעשה כזאת מבן אחות ? גם בני נכר לא יכחשו לי אות ידירות, ולא ישיבו פני ריקם, ומדוע זה תכלים ותבזו דברי אח אמך, הלא נתגדלת בבית הורים אנשי שם נכבדי ארץ, בבית אביך זצ"ל איש אמון בו איש אוהב מוסר, כבית אביך הזקן זצ"ל נכבד ונשוא פנים, הלא לך לב מבין ונפש יודעת ולא נעלמה ממך כי קול מחרפי כבוד יוצאי חלצים, כמסוס נוסס מנפש עד בשר יכלה את אביהם ואת אמותם : תאמין לי כי בלילות עמל אשר מנו לי עת נדרה שנת עיני יתאככו, ויסתככו רעיוני יעשו כונים מעציבים, איך מקנאיו יפערו פה בבזו וקלון לאמר, ראו נא הלא גם בשרו יתעלם ממנו ואיך יחוס עינינו עליו ? : אנכי נפעמתי על הדומיה : לא ידעתי לשפוט שפוט הנסיבה, אשר שמה ירך באסורים, לא יכולתי להעלות על זכרוני במה הלאיתך, או במה מעשה ידי בני עצבוך והכעיסוך, הלא לא בקשתי ממך כ"א להיות לפה ולמליץ בינו ובין הנכבד הגביר רב ערך העררן האפראהט יאקאבס ואהן אשר אתה נשאת הן בעיני והוא נשען על ירך, לא רהוקה ממך דבר בקשתי, אך להסיר מבני לזות שפתים אשר הרחיבו כותבי שטנה, הלא נודע לי כי ילידי ארצך בני גילך מגודלים ברכות לבב וברוח נדיבה, ולמה זה רוחך סרה ממני ומבני, למה זה תתעלם מבשרך האם בשר פגול הוא ? : אל תשתאה על המראה אשר אנכי הרביתי דברים, חי אני כי הבלוי עלי היגון, איככה אוכל לראות מגנת לב בני ואחשה : הלא זה בני יעקב מי לי עוד בארץ כמוהו אשר יחון אותי ואשר יהיה למפלט לי משמצה בתוך עדתי מי ילבישני כסות בקרה מי יפרוס לחם לבני הצעירי : אהה אהה נפשי תתיפח ! אהה ! מה אמולה לב אב כמוני, אשר יחכה למסת נדבת בניו, חי אני כי כפעם בפעם אשר פתוח יפתח את ידו יקרע סגור לבי : אולם הוא ביקרת רוחו, בדברי מתק שפתיו מטיף שמן צרי מרפא לפצעי, דברי תנחומותיו מעלים ארוכה למחלת לבבי, ואיך אוכל לעצור רוחו, איך אוכל לחסום פי בלי דבר ? בלי חלות פניך לסעדהו באות ידירות, ולהצילוהו מקלון : לכן אל ירע לבבך עלי ועל תוכחתי הלא עצמך ובשרך הוא, חובב אתה להסיר כעס מלבו חובב אתה לתן יד למען הרבות כבודו כי מכבדיו וכבודך ובזויו יקלוך, ותראה להשיג תשובה מהרב הגאון

מהר"ם נ"י המפורסם בשער בת רבים במדינתנו ותהיה זאת לך לכבוד ולתפארת כי יראו גבירי ע"מ ווארשווא שלא הקלו דברי בני בעיני גדולי ערך בק"ק ברלין וכזה תחבוש משכרי לב בני ולב אביו הוא אח אמך אשר טחכה לראות מכתב שלומך : ישלם ד' פעלך ותהי משכורתך לבלתי תבא לידי נסיון כמוני אך תאריך ימים ובימינך עושר וכבוד, משאלות לב אח אמך.

לו) יודע לשון מדברת גדולות: רב מפעלות: בהוד המליצה כלולות: לצודד נפשות לתושיה כפולות: כדוד בשיר שיר המעלות ה"ה מה"ר דוד.

ידידי החרשתי ולא עניתי עד היום הזה, אל תדמה בנפשך כי הקלו דבריך אלה בלבי, ותקטן בעיני אהבת ידידות ידיד כמוך, ובעבור זאת שמתי ידי למו פי עד עתה, בעבור זאת השבתי את פניך, אל תאשים אותי בשערורית כאלה, הרחק מאד מאדם כמוני כמוך, אך באדם כעיר פרא יולד שמצה כזה, ולי מה יקרו רעיק, מה נעמו מליצות מהורות מכל סיג, מה ערבה מלאכת ידי אמן להתקשר מעדנות בינינו, נפשנו יחדיו נקרבה, כי יפגשו איש באחיו כפגישת שביב אש בנחושת קלל מרבה זוהר, מעיר יפעת אור במראה מלוטשה מנוגה נגדו כן הערת אותי במליצה נמרצה (ואף כי שהוגד ממך הרבה, יותר ממכסת ערך ידיעתי והנה נא בעבור זאת יאות לי לשום ידי למו פי כי הבושת יסכר פה דובר) בכל זאת הגדיל עלי חזקת יד ברית אהבתך, למלא את ידי בקשת ברית אהבתי נגדך ולבקש ממך כפרת עון דומיה: — חי אני לא אחת ולא שתיים היתה הנסיבה לחשוך מלין מפי עד הנה: א) כי יום קבלת המכתב ע"י התורני מה' מענדלי היה דער 25 דעצעמבער ובימים האלה מן 24 לחודש האחרון עד יום ראשון לחודש הראשון לחדשי שנתם נזכרים ונעשים אבשליסע מכל השנה והיה ביום ההוא ילוקטי אחת לאחד למצוא חשבון כולל כולה כליל לשנה תמימה ואנכי כעבד לזה לאיש מלוה נאותה הדבר להיות במשכנו' הגבירים יענעראל פערלעגרס לסיוע למנות הכסף המובא באוצרם ובעניני החשבונות ואעיד עלי עד נאמן היה מהר"ם הנ"ל כמעט שקבלתי ממנו המכתב נשאתי משלי כאשר יאמרו המושלים כעת יאמר לבן יעקב בא חשבון אל תבא בצל החכמה אך בצל הכסף: ב) הנני אודה על שגיוני אשר שגיתי בכל פעליך פועל אדם שעמלו בחכמה, כי בלכתי מן הקאנצעלייא של הרבני הגביר מהו' אבלי לביתי, לאסוף החשבונות מקבלת האוטענויליען מסר לידי מהר"ם הנ"ל מכתבך ולא טמנתיהו בחיקי אך ידי אחזה בו, ובבואי בחדר מלוני הנחתיו על השלחן אשר לפני תמיד ואצתי מרועה אחריו לאסוף החשבונות למען יהיו לאחדים בידי, ובהתעייף עיני ממכתבך הנה נער קטן ימשל בו זה בני הצעיר בן שלש שני' טמן המכתב במגבעת ראשו כאשר הסכין לראות מאת אחיו הגדול ממנו ובא עמו בבית הספר להשתבח שמה שקבל מאת אחיו מהו' יעקב

אגרת הבטחה לשאת משאות ומגדנות מאת פניו, וכאשר כלו ימי החשבון
ופנית אני לראות ולהתענג מזיו מכתבך ואיננו, הפשתי בכל מכתבי עמל
של הפערלעגרס ואין: מששתי כל כלי אהלי בקשתי ולא מצאתי את שאהבה
נפשי עד יום אתמול שקבלתי מכתב מבני מווארשוי וקראתיו לפני אשתי
שתי: התפאר עלי בני הקטן לפני אחיו לאמר גם אנכי קבלתי יענסמאהל
מכתב מאחי יעקב הסיר המצנפת והראה המכתב, וכאשר שאל אותו אחיו
מה היא תמונת חצי העגול למעלה השיב לי היא תמונת הקאלפאק אשר
ישלח לי; ויהי כאשר שמעה אמו דבריהם, והיא דרך נשים לה אשר עיניהן
משוטטות בכל ובמשכיות לכביהן תערוגנה לשמוע קטן וגדול, צוותה עליו
להראות לה התמונה ובראותה הרימה קולה לאמר מה זה בידך הלא זה
הוא המכתב אשר איבך דרש אחריו ומאז בא לידי שמתני עיני ולבי עליו
וראיתי אני כי הצלחת במלאכה, וענתה השירה הזאת לפני כי ירך חזקה ממני
בתכונת החרוזים הנשתוים יחד לעגוב און השומע, ומעשה אצבעותיך כוננו
להגיף הדלתות מבריה טקצה קצה וכי חזקו בריחי שיריך וצפית אותם
זהב הלשון במסכת תיבות משולבות בדרכי המשוררים המנצחים במלאכת
השיר בק"ק ברלין וקעניגסבערג את כל אשר ראתה עיני עד היום ממלאכת
מתשבת המון שיריך אשר ירך כוננו כולם המה מתאימים לדרכי שירי
ראש המשוררים מהרץ ווייזל ז"ל וביה גלוי לפני כי הסכנת מנעוריך לבחור
חותם תכנית נעים ומירות משכילים האלה, ואנכי בן ששים שנה ומעלה
היום האדע לעשות כאלה? היערב קולי כקול ענות עול ימים? בלב טוקשה
מפגעי הזמן, בלב נשבר מבלהות תהפוכות לא יצוייר רעיון מנעמת, לא
יחוקה יפי מראית מחשב בהיר כי עיני קמו מלראות יפי תכנית משוה בששר,
לכן בחרתי מתוך מכתבי מכתב נעורי אשר כתבתי על מות מהרמ"ד
מברלין ואשר ישווה בחרוזים לתורי חרוזיך ידמה לתכנית שיריך: — לא
השיבותי גמולך בראשך ופרי ירך לא אשווה לך לשיר שיר מקהלות
תשבחתך, שיר לענות תהלה לדוד, כי אתה יתרה עשית לייקר יותר
מאשר נמצא אחי, שפתיך ישבחוני במעשים אשר לא יעשו ממני, אולם חי
אני כי באה חכמה בלבך לעשות כוונים למלאכת השמים בחרת באות ברית
קשת למען לא יהיה עוד מכול באר"ש חצי אשדודית וחצי יהודית: ואם
להביאני במסורת ברית אהבה זאת כוננת,

מה לך אחי לאות ברית קשת

הן מלה בלשונך הלא במתנך קסת

מאותות השמים לא אחתה מפניהם לא יחיל לבי

אותותיך כזהב מצפון יאתה למשכני אחריך

להם תעצומות להפוך לאוהב כל עריך

אף כי איש כמוני אשר יקרך טמון בחובי.

לא צחקתי כי שחקתי על שגגת אשר שגת: במה אערבך רעי ישווה

בבריתך להפתח אם בפטרת קיש וזהב וכסף אופירי.

אל תראני שחרחרת כוש וסכא ואהלי קדר, אך אבי כל נחמד למראה בחור בעם אשר בנות צעדה עלי שור, במסילת שדה כובס להתערן ביפיו — בלב נכון כתבתי את המגלה כתיב עליה קנים והגה והי בעלה מיוחדת למען תהיה לך למנה ובעצבונו לא יתערב זר אשר אין לו חלק ונהלה בספר מהרמ"ד וצ"ל המצויינים במגלה ההיא באותות אלפא ביתא.

לה) לבני הבחי' המושלם וואלף נ"י.

זאת שנית כסות דמעה את להי בשנותי לקרות מכתבך מן 24 אפריל אף כי שהשיבותי לך דבר דען 29 פֿעברואר פער פאסט נחם אנחמך בדברי נחומים מאומתים מרגשת מתבואי לבי ועל פי כתב ומכתב אחיך הגדול ומה לי עוד לדבר אם בערוגת העת חדשות לא תצמחנה, אולם כעת התאפק לא אוכל לדבר משפטים אתך, האסט דוא דען גאר קיינע ביאגראפיען גע- לעוען? פאן גראסען העלדען פאן גראסען געלערטען ניכטס געלעוען, פֿאני דעסט דוא איינען אונטער דענזעלבען דער פאם שיקואל אונגענעקט בליב: צוריק בעבענד לעזע איך דען אויסדרוק אין דיינען בריף „איך בין זא ליי- דענט געשפאננט דאס איך דאדורך צו גרונדע צו געהען פֿירכטע" אך! הרב פיפיות, הרב מרומה הוחדה הוכנה לטבח לא תוכל לבעתני יותר כלשונך: אם בכל תנחומותי לא מצאת מנוח: אם לא מצאת שקט בתכונת נפשך: למה זה מנעת הלוך למדעיק, האם קצרה המדע להמציא תרופה להגיו תמרורים להפיץ ענני חשך ויטהר הרקיע מעל ראשך: הנער והעלה על זכרוןך את אשר שניתי ושלשתי לדבר אתך בדרך נתנו ד' לעיר קשאנו ויעצתיך להריק דם, לא דבר שפתים היתה עצתי וכפל אוהרתי לא ברוח תוהו דברתי זאת, אך הצצתי במחבואי טבעך ובתכונת נפשך וראיתי כי מאד מאד נטיית חפצי נפשך לעצבות רוח (הפאכאנדעריע) או זעפון (מע- לאנקאליע) (ואין חכם כבעל נסיון) ולפי נסיוני נתהווה אצלך חולי כוז כמוך כמוני מן (הימאראאידען) כי גם אנכי נכאב מאד מחלי הוה כעת בעת זקנה אם. יתעכב זוב דמיה: ובימי בחורתי נכרחתי להקיו דם כמשלוש חדשים למשלוש חדשים והנה כאמה כיתה כאב כבנו, גם אתה כמוני כמוך חולית לכן שמע לעצתי אל תשליך דברי אחריק, ויותי מזה כעת הוחר בני לשמוע כי הכעם והדאגה אשר קננה בלבך יקלקל הליחה ויקפיא הנגר, אשר על כן אל תתמהמה לדרוש את הרופאים אם יסכימו אתי ואם תאבה תכתוב לי דש גענצליכע פֿערהעלטנים דיינעם קערפערס אב דוא ביסוויילען שמערצען אים ריקראד אדען קרימערן או יוקען צווישען דיא שולטרען ברענען אים אפטער האסט אב זיך איין בלוט פלוס אים שטוהלגאנג צייגט, וויא דער שלאף איזט וויא דיא פרדוואונג פאר זיך געהט אב זיך ביסוויילען קאפף שמערץ אינפֿינדעט, קורץ אללעס בעשטימט ואמתיק סוד עם הרופא האדון ברייענוואלד ואשוב לך דבר, אל יקלו בעיניך דברי עצתי כי אנכי השקט לא אוכל מדאגת מעמד בריאתך אשר כבדה עלי כנטל החול וכובד אבן מעמסה.

כי ידוע לכל בעל נפש שהאיש אשר בשרו עליו יכאב גם נפשו עליו תאכל
לב שמח אין לו ולא יוליד רעיון בהיר, כי אם רעיונות נגות: בלי ספק
קבלת גם המכתב השני מאחיק הגדול והננס בידך גם שניהם ואם לא השיבות
לו דבר עם הפאסט משמה השלחה לירי, פֶּאן היר אויס געהט יעדע וואָ-
כעג מאהל דער פאסט באמען נאך זארנאוועזע זא האט ער דען צימען טאג
דיא אנטווארט דוא ווירסט יעמצט ווידערום צייט האבען מיר אוישפיהרליך
ווענן עם דיר בעהאגט פאן אללען נאכריכט צו געבען זא גוט פאן דיינען
קערפערליכען אלש הערצענס פעהרעלשניסע כי הבעגלות ישובו בזה החודש
לזאלאשיץ ובלי אהור יחורו לזאלאשיהן וישובו פעם שנית, ותוכל לשמור
מוצא שפתיך אשר נדרת בזה הלשון „והיה אחרי מלאת שבועי שתיים
ושלחתי לך אגרות שמנה" מי יתן אלוה תקותי מי יתן וישוב נופש לנפשך,
וכוחיך ישובו לאיתנס ותוליד רעיון בהיר זאת תהיה משיבת נפש אביך.
לפי זכרוני נדבתי במכתבי מן 10 אפריל לגמור לך אומר אשר עלה על
לבי בעצבון רוחי על פנעי הזמן, והנה נא כאשר שבתי לביתי מחברת
נסיעתך ואין איש אתי לשוח לפניו דאגתי, גם בלילה לא שכב לבי ובעצב
ילדתי בנים, רעיונות לענות נפש, וקסת הסופר ומגלת ספר היו למפלט לי
לשפוך שיחי עליהם אז אמרתי,

אתה פגע הזמן נאור אתה מהררי טרף : מתי אעשה לביתי להמציא להם טרף:

אתה גרשת ההצלחה מפני ופנתה לי עורף:

הצלחה! איה חסוך הראשונים ברית אהבת נעורים:

זנחת, ותמאס אותי רחקת נדוד ללכת אחרי הבחורים:

הדרך נשים לך? דרכי אשה זרה:

ולא תהדר פני זקן יקחת תארו היתה לך לזרא:

ובא במקומך איד אשר שבט אכזרי בכפו: יפלס נתיב לאפו:

רגלי כלואים מנעו לכתם ולא בויקים: מבלותי ידי אסורים ולא ברתוקים:

תבא נא לפניך ד' אנקת אסיר: נעימות ימינך לפני חסדיך אל תסתיר:

אמרתי אודה עלי פשעי נגהך רם על רמים:

אצדיק דרכיך באמרי כי חלקי זה חלק קשה עורף גודל אשמים:

כי האל הטוב לא ימנע טוב להולכי בתמים:

קרוב ליריאיו ישעו להצילים מרעמים:

אני אמרתי בשלוי לא ימוטו צערי:

לא יאונה עלי רעה וקלון לא יפגע בכבודי:

והכסף אשר כנסתי חיל עשתה ידי:

שכחתי כי ממך הכל שכחתי כי אתה מעודדי:

אתה מלא רחמים חוסה נא עלי ושמה נפש עבדך:

כי מי לי בארץ להושיעני בלעדך:

מה כחי כי איחל המלט מתגרת ירך:

אך זאת נחמתי בעניי להלוך נגד החיים באמיתך:

אתה מפליא לעשות אישחה בנפלאותיך:

כי עושה נפלאות אתה אלהים לברך :
אם לא ירצה לפניך לנשא שיאי והצלחתי :
למדני סתורתך להשקיש נהמת לבי בימי רעתי :
לבלתי אתנבל כבודך לבלתי חטוא בשפתי :
וברוב סרעפי בקרבי לא אספה הרווה את צמאתי :
כמה ימי עבדך הנדכא מתי חסדיך יבואוני :
השיבה הנה- בא כמהלך כלו כחי ואוני :
כלו עיני בציפית ישועתך כי בלתך מי יושעני :
מי לי עוד בארץ אשר יחבש עצבת מי ינחמני :
אל תפקוד עון אבות על בנים אתה שוכן מרומים :
באשרם אשרי בטוב חלקם תשמחני תנחם נפש עגומים.

לש) לבני מוה' י ע ק ב ד' יחייהו ויאשרהו בארץ החיים.

הנה נא הואלתי להראות לך ההרים והגבע' אפיקים וגיאות הרכסים
והבקעה אשר אנכי הלכתי באניה בלי תורן ובל פורש נס בין שיני הסלעים,
וכמעט ראיתי הרי תקוה טובה נחמדי עין משותלים מכל עץ פרי וכל דשא
צומח סוגים בפרחי שושנה, והנה הסער מתחולל, ויפה באף וישליכני אל
ארץ לא זרועה קצה הצפוני, במקום קפאו תהומות ים מחולל הרי שלג וקרח
בלי מזון ומחיה בלי מים נובעים משיבים נפש : „באישון לילה עת נדדה
שנת עיני למען היות לך ליועץ נפעמתי ונרדמתי והנה בחלומי ראיתי כמביא
למעלה" אשים ידי למו פי כי עתך עת יקר, לא אפרוץ בחזיונות את עתותיך
המוכנים והמשוערים לעבודה ולמלאכה מלאכת מחשבת : גאנץ שווייגען קאן
איך אבער ניכט, שמייעלן דארף איך ניכט, איך בין פאטער, וואר ניא
געגען פרעמדע נידערטרעכטיג וויא קענט איכס געגען מיינען זאהן זיין ?
איך מוס דיר דיא ריינע וואהרהייט זאגען : למען להיות לך למורשה, האסט
דוא ניאמאהלס דען תלמודי־מישען אויש דרוק געלעזען וועלכען זעלבע זיך
בעדיהנען אוי וועלכען שימור זיא דענען באבעלאנר בייא לעגען, „אשר בתר
דעבדין מתמלכין" אלש פאטער אלש וועהעמוטס פאללען פאטער מאכע איך
דיר דען פאהרווארף : דיין שוהלוועזען איזט זא גוט אלש אבגעטוהן אוי
דוא פראגסט מיך אום ראהט! איך ווינשע וואהרליך גענויא צו וויסען אב
דיא עראייגונג דער 2 ווראטצלאווקער הערן, פאהר אדער נאך דער
בעשטימונג דעס שוהלוועזענס זיך עראייגעט, דאמיט איך מיינע שטראפ-
פרעדיג מילדערן אדער בייסענדר מאכען קענטע, איך בעשטראפע דיך נון
בלאס היאמיט דאס איך דיר אים מינדעסטן קיינען ראהט צו טהיילע, אבער
גלויבע ניכט, אויס באזיהייט, ניין בייא גאט ניין! בלאס אויש וועהמוט,
אויש דען אינניגסטען פערלאנגען מיינע מיר ליבען קינדער ; (וועגן אויך נור
גאנץ מיטעלמעסיג גליקליך) אבער רוחיג צו וויסען : מנוחת נפש אוצר יקר
מפו ומפנינים כל זהב אופיר לא יסולה ולא יערוך לה דאס, דאס, בענימט

מיר' דוא שפראכע : דיין בריף, דער כרוו, דער האפפענטליך כבר העביר קול במחנה העברים, דיא נייאערונג אן אוי זעלבסט פור זיך וויא יעדע נייא-איגקייט, איזט געוויס שאהן פאן דער פאזינענדען געשטיין, אויך אים קריסטליכען לאגער רוכבאהר געווארדען ; אוי דוא ענטווייכסט יעצטצו אויש ווארשויא מה ישפוטו העברים ממך ? ואיך ירחיב פה המתרחף פיו אינם נמולים, איך יחולל שמך מכל בני שם אשר יכונה בשם יהודי. ...איך האבע שאהן צו פיהל געזאגט ווידער מיינען פאהרזאטיק, וואש הילפט מין שוואצען ווענן איך צו ראטהען ניכט ווייס, ווענן פרא אוי קאנטרא איין גלייכע פאראלעל ליניען פארטלויפען, ומי יתקן את אשר כבר נעשה ? — את אשר לאל ידי עשיתי : דיא פערלאנגטען 3 בריפע פאלגען הויאבייא : וויא הערר פאזנר אלש תלמודיסט צו זיינעם פאהרהאבען געזינגט איזט, ווער קאן זעלבעס אים וואהרען ליכטע זעהען, דאהער שריב איך מיינע ביטשריפט אין דאפפעלטעם געזוך כאשר תראה בעיניך ולפי הכרתך תכונת נפשו ולפי מדעך תדע מה לעשות אם למסור לו המכתב אם תחלל : דוא האסט מיר מיט קורצען ווארטען דען אינבריינסטיגען וואונש אין דיינען בריף געצייגט דיינען ברודער בייא דיר צו האבען, לכן אשלח לך מכתב ידו : דער בלויבט איין קאנטראסט אין יעדעם בריפע ווידערשפריכט ער זיך, דאס מאכט מיר ניכט וועניג פערדרוס, בייא אלל מיינען זעהנען דאס איך דיא וואהרע לאגע מיינר קינדער וויססען מעכטע : לאסט זיך פאן דיזעם ניכטס בעשטיממען, אוי יענען עראיינגען זיך ענטגעגענדע סוביעקטע וועלכע איך ניכט ענט-שיידען קאן : אדם לעמל יולד : אין זינקולארי, ווארום אבער ניכט : לעמלים : אין פלוראל, דא אבער דיא עמלים אימער צוואמען הענגענד פארט לויפען אהנע איינען רוהיגען צווישען רויס, זא ווערדען זיא מיט רעכט עמל גענאנט וויא דיא 2 טאגע ראש השנה יומא אריכתא בדברי חז"ל : — גוטער זאהן דוא האסט דיא טריבע טאגע דיינעם פאטערס דורך איינען אויגען גלאז ערהעללען וואללען. איך דאנקע דיר אוי קיסע דיינע שמירנע אים בילד, אולם אדם יראה לעינים אשר נתהוו לו בהרכבת יצירתם, וכאשר ישנא חוש הטעם וחוש השמע, כן יוכלו האישים בחוש הראות, ואיככה אוכל לראות את אשר ייטיבון ואת אשר ירעון בעינים אחר' צוואהר זינד דיא קאנסערוואטציאנס בריללען פאסט פור דיא מעהרסטען אויגען פאסטענד דיא איבער שיקטע טויגט מיר אבער גאר ניכט, טוב עשית שהתנית עם המוכר להחזירה לו אם רעה תהיה בעיני אדוניה, עם איזט איינע מענגע געלט 2 רובעל איך בעקאממע אין סקאלמירז איינע פאסענדערע פיר 2 גולדען, לעבע וואהל כחפצת לב

ט) לבני וואלה.

מדוע זה יקלו דברי בעיניך, זה פעמים ושלש חליתי פניך לבל תיבוש סברי אשר שברתי לתשובתך וכפעם בפעם תוחלתי נכזבה היעשה כזאת

מבן משביל? גם בני נכר לא יכחשו לי אות ידידות ולא ישיבו פני לבלתי השיב על משאלותי ומדוע זה תכלים ותיבוש דברי אביך, הלא שנית, וקראת, הלא לך לב מבין ונפש יודעת, ולא נעלמה ממך כי השרת הספקות, וחשכת חסרון ידיעה יולידו בנים שחור מחשך תארם, תאמין לי בני כי בלילות עמל אשר מנו לי עת נדרה שנתי מעיני יתאככו ויסתככו מורשי לבבי ויעשו כוננים מעציבים על אחיך לייזר מה משפט הנער הזה ומה מעשיהו ואיפה מקום תחנותו: ואתה בדומיה אשר תדום תוסיף יגון על יגוני, שמע נא בני אמרתי כלבי אם לשון רכה לא יפתה אותך, הנני אך משפטים אדבר אתך, אנסה עוד הפעם להוכיח אותך בשבט פי ולאמר צדקה נפשו מטובה לייזר מבוגדה נפש בני וואלף, כי הוא לא קבל מאתנו דבר כתוב, ואין לו להשיב דבר ואתה פנית יורף ולא פנים לכל המכתבים אשר קבלת ממני ומאחיק הגדול כתב יושר דבר אמת המבקשים פני רצון, ואתה שמת נצרה על דל שפתיך לבלתי דבר אתנו מטוב עד רע, וידיך אסורים, כלואים לבלתי הסיר כליון עינים ודאבון נפש אביך ואחיק ביאליגענד עמפפאנגסט דוא איינע אבשריפט ממכתב אחיק מן 21 אפריל דיך בעטרעפעננד, האמת אגיד ולא אכחד כי דמיתי היות אהיה כמוך גם אנכי אשית שמרה למו פי, גם אנכי אעצור מלים, והנה בא אלי טוביז ר' משה בר"א וגלה אוני שיסע לקעמפנא דרך עיר פראשקווא: נחמתי וגמרתי אומר לשחר בשלום פניך ולבקש ממך לגלות לנו מצפוני לך, מה היא הנסיבה אשר תוכל לכבות את האהבה ובמה הלאינו אותך עד כי נפשך בחלה גם באביך גם באחיק: ואם יש את נפשך להשיבני תחקור שמה מי ומי המה האנשים האלה אשר יסחרו את הארץ עד קיק זאלאשיהן, או הפערלעגר משמה אולי יסע הוא לפאבריק ותוכל לכתוב לנו מדי חודש בחדשו אדרעסירענד אן קאנטראלער דעקלער ותבקש מאתו שימסור האגרת ליד ר' גרשון פריינד מזאלשיץ, משאלות לב אביך.

מא) לבני יקירי וואלף.

אתם גם שניכם קשורים בנפשי, נשתווה אהבתי לכם ואהבתכם לאביכם אתם גם שניכם הולדתם בקרבי שרעפי תוגה, שעופים כאלה אשר אינם שלמים אתי בעבורכם, את מי אצדיק ואת מי ארשיע, אהבת אחיק הגדול אותך היא תכלית אהבה כמוך כמוהו כל הגיוני לבו המה להגדיל את שמך ולהרבות תהלתך כאחד הגדולים, ואדני תאוותו הטבעו על יסוד מוסד בהתהלךך אותך לע"מ ווארשווא להתאחד עמך שמה, וכשרון מעשיו להנחותם למחוז הפצו היא בשבתכם כשבת אחים גם יחד בע"מ הג"ל, בעבור זאת בדא מלבו דברים לא כן וכתב לך שהוא ח"ו שוכב על ערש דוי ואין איש אתו להפוך משכבו בחליו, בזה בטח לבו ללכרך כצפור בפת, והאמין כי לא לחנם מזורה הרשת, ובכשתונו כתב לי בחודש העבר שלא אכתוב לך לכפר ליפיע אך לווארשווא הכירה, ומכאב לב אשר אחרתי לבא הפיץ מלים

כחצים שנונים נגדי לאמר כי אנכי מנעתי ממך כל הכבוד מיחלך : אנכי השבתי משוש רוחו להתעלם עמך באהבים ולהמתיק סוד עם אחיו הנאהב, וכל זה נתהווה בעבור הספקות אשר חתרו את לבבי שלא יהיה לך משען לחם שמה בהשקט ובטחה, ובמכתבו האחרון הגדיל תמירורים בכתב מפורש, שראה מכתב ידי והבין מלים כוננו אליך, ובהמה אנכי הכבדתי את לבך לבלתי תבא לווארשווא : והנה נא בני יקירי אין זאלכער פערלגעגענהייט וואר איך נאך ניא : הכלימה לא תשית שמרה למו פי האמת אנד ולא אכחד, כי מאד מאד תתמרמר רוחי באבדן אהבת בני הגדול וגודל רחומי נגדי אשר הראה לי עד היום כמעט משלשה חדשים למשלוש חדשים זכור יזכרני לתמכני : בני יקירי : נפשי שמתני לאיש נדהם איך אשא פני נגדו ומה אכתוב לו להראותו כי אנכי חף מפשע : הן אמת שכתבתי לך שלא אוכל לשית עצות בנפשך עד אשר אשמע מאחיך דבר נכון וקיים עד אשר אראה מקור מים נאמנים אשר תראה מהם כל צרכי מחייתך. וואש קענטע איין פאטער הערץ אנדערשט דיקטירען דארף איין אינגוסט אנטהייל נעה-מענדר פאטער שמייכלען, דארף ער בלינדלינגס אורטהיילען. דארף ער איבער איינען געגענשטאנד אן וועלכעס דאס וואהל אוי עהרע זיינר קינדער הענגט אונאיבערלעגט דעציוירען הרימותי ידי לשמים כי בכל רגע ורגע אשר יעלה בלבבי לכתוב לאחיך מענת פי על מכתבו האחרון גפעמתי מלדבר יהמו יחמרו מורשי לבבי ותכה מכעס נפשי ואשליך הנוצה אחרי גיווי זרה הלאה, אך הימלישער פאטער ענטלעדיגע מיך זאלכער לאסט, דיא בירדע איזט פור מיינען אלטער צו שוועהר, נאור המה פגעני הזמן מהררי טרף כל אחד מהם שבט אכזרי בכפיו ומיום ליום יפלס נתיב לאפו, כמה יכאב לבי להיות אסיר תקוה, להיות קצר יד להושיע אתכם לקרוא למאהבי ליוצאי חלצי ולאמר בואו אלי, ובזרועי אחבק אתכם ועל פי ישק כל אחד מכם די משאלות נפשו, וויא ערקוויקענד וויא ערגעמצענד דיועס דעם פאטער הערצע איזט אום זא שמערצענדר אום זא קוועהלענדר איזט דאס געגענטהייל : אתה אל רחום וחנון אם לא ירצה לפניך להצלוחני, חוסה נא על בני ברך מעשיהם ופועל ידיהם תרצה ולא יכאיב לבם קוץ מכאיב אשר יסכן בו אביהם. ישעי'.

מכ לבני וואלת.

בחדש העבר קבלתי מכתבך מן 3 יוניא השיבות משוש רוחי כי אנכי נפעמתי על הדומיה, לא ידעתי לשפוט שפוט הנסיבה אשר שמה ירך באסורים, לא יכולתי העלות על זכרוני, אם הולדתי עצבון לך במכתבו, או אם נפשך בחלה בהם אף שימתקו לחכך כנהוג רובי ילידי אדם אשר נפשם קצה ברוב אכלם מטעמים או ברוב ראותם מחשקות] ותקע נפשך מהם. אנכי לא כן זמותי חי אני כי כפעם בפעם אשר יקרה לפני עובר אורח דרך פה לעיני ווארשווא או זאלאשיהן כן ירבה וכן יפרץ חשקת לבבי לכתוב

לבני המשכילים, כי נודע לי מימים ימימה שלבכם כתלמי שדה תרומות אשר מימימי נהרי עדן ירוטבו וכל זרע זרוע בס יך שרשו ויפרה פרה נהמד למראה וטוב להשכיל, לכן כפעם בפעם משאלות לבבי המה שגם אתם תדמויני לכתוב לי דברים חדשים פרי תנובתכם: יעטצט צור זאכע: לא הודעתני אם קבלת מכתבי אשר שלחתי לך, גם לא השבעת תשוקת נפשי להודיע לי שורש דבר כמה היטבת מצבך עתה מאז, מה בצע לעובד אדמתו אם לפי רב תבואות כן ירבו אוכליה. זא לויטעט ביאנאהע דיין שרייבען דוא מוזט דיך שטאטס מעסיגר קליידן ע"צ: אויף פאלגליך געהט דער איבערגעוויכט מיינעס יעטציגען געהאלטס אויף. וויר וואללען פערנער הין דאפאן איין ווערטכען שפרעכען יעטצט איילט ר' גרשון — בעטרעף דער בעשוועהרדען וועלכע דוא בסכתך אנפיהרסט הלא כתבתי לך שלישים במועצות שתשמה בגורלך, הרימותי לשמים ידי, כי כעת עת צר ומצוק ליהודים בסביבותינו כל לב יודע יתרבה מרת נפשו, לראות בני עמו כל פנים קבצו פארור, אך בצלם דמות אדם מתהלכים ונפשם תתעטף, כל משען לחם הולך ודל וכל משאת מדהבה הולך וגדול, גענוג, לא עצבך עד כה, ולא אמרר רוחך בעתיד, קבלתי דען 28 העבר מכתב מאחיך הגדול דער איבער שיקט דאך עפטערס עטוואס פאן זיינען אויש ארבייטונגען אין דער פאלנישען שפראכע, ער זאלל יעטצט אויף דער פראבע גענאממען ווערדען אויף אין געגענווארט גראסער מעננער זיינען שטיהל או' געדאנקען צייגען: אהבת עצמיות כל אימה תעור עין רואה בלי ראות רהבת לבב אימה אחרת, דיא אוישויכט איזט אויף איינע אבערלעהרער שמעללע מיט 2000 גולדען געהאלט, אהובי בני תאמין לי כי לא ידעתי מה אשיב לו: ווען מאן מיט דעם וואהרען פארטהייל או' דיא דאצו געהעריגען אונבעקוועמליכקייטען ניכט בעקאנט איזט ויאש קאן מאן זאגען ואיך אוכל לשפוט שפוט ולהראותו בדרך אשר יבחר, — אשיב גמול בדברי שפתים על אודות רצונך הטוב בענין הנסיון ההצלחה בלאטעריע והנה נא את אשר כתבתי לאחיך הגדול יהיה לך גם כן לחלק:

למען החיות נפש נענה נפש אביך אתה בני יקירי, תחפש האושר בגורל יוטל בתוך האופן כאשר יסוב ונער קטן ינהג בו, עול ימים בכסות עינים ונפש לא דעת מחלק הון רב בין עורים הביטו לראות וכאשר ועלה בידו גורל חרות על לוח במספר רב ערך או מעט בלי מראית עינים ובלי מהלך נפש כן יש מתעשר בלי יד הרוצים ויש מתרושש כי בתקות התוחלת המחנף כאיש תהפוכו, הויל אחרית מעט חונו עוד הפעם פעם פעמים: עם איזט פיהל פאן דיוער פוילען גליקס געטטין צו רעדען איינע פאליטישע געלר גירדע האט זעלבע ערפונדען, זיא האט אבער וויא אללעס או' יעדעס אויך איהרע גוטע זייטע: זיא איזט מיר אום זא מעהר וועהרט געווארדען דא זיא מיר צייגט דש מין מיך שעטצענדר זאהן וועלכער אויף קיינר אני דרען ארט זיינען פאטער או' געשוויסטער ביא שטאנד לייסטען קאן דורך דיועס גליקס ראד אונטער שטיצונג אנגעדייהען ווילל: דער קאקעטע

געפעללט ליידער מיין גרויער בארט ניכט, לאס מיינען נאהמען אויש דער זעטצט זיא פיהל מעהר אים הארניש, הולדיגעט זעהר זעלטען דער טוגענד; דיא לאזונג זייא פאָן נון אן, פֿור איינען עהרבאהרען נאהטליידענדען, לא אחרף עוד את שמה בהראותה לי יקרת ערך בני. דוא ביסט געפיהל פֿאָלל ווייסט אלזאָ אָהנע וואָרטי? וואש דיר ווינשט דיין דיך ליבענדער פאמעד.

~~~~~
(מג) לבני וואלף.

דאגה בלב איש נגוע ומוכה מפגעי הזמן כמוני השתוחה נפשו עד אשר קהה כל ההרגש נשבר כל לב ורוח אין בהם להתעשת ולהתנחם, גם לא להתאשת תמרורים, והנה נא בדאגתי כל היום עליך ועל בריאות גופך לא מצאתי מרגוע, וכתבתי זה פעמים ושלוש לעיר ברעסל', כי שמעתי אומרים ששמת דרכך לשמה לחבוש מזורך גם מכתבך אשר כתבת לי מקרייצבערג זאת היה לי לאות נאמן כי תשיב שמה עד דרוש הרופאים, ועתה מעת הזאת עד עתה לא הצקת שמן ששון ישעך בחבורותי, עתה באת היום הזה ע"ר השנה יום בשורה הוא מבשר טוב משמיע ישועה אשר עלתה ארוכה למכתך זה היום קויתי לחלצני ממיצר הדאגה: אם לא פתחת הרצובות מצירי במכתבך לא נחתי ולא שקטתי עד בואי אליך לראות פניך, לא חשתי על רפיון כחי לענותי בדרך ולא חסתי על הון ההוצאה, וכעת אתה באת בתחומות, בוא ברוך ד', מהולל אקרא ד' אשר הסיר מחלה מקרבך — במכתבך זה מן 12 דיועס, הודית על פשעיך ועונך לא כסית העוית לעשות לחשות עד כה: מי יודע ישוב ונחם ויתקן המעוות במעשה הצדקה וביד חרוץ להפיק רצון עשות דברים טובים ונחומים, עונך יכופר וסר חטאתך — אמרי פי הבעגליה ר' הירש ותוכן מחשבות מכתבך מתנגדים זה את זה כי לפי דברי פה הנ"ל הכינות את דרכך לע"ט ווארשווא בחברת בן הרופא הערר מארקוס הערץ ואתה במכתבך שאלת מענה לשון ממני לשית עצות בנפשך האם תשמע לחלקות מבטחי אחיך הגדול אשר יפתוך לעזוב מקומך ולנסוע לעי"ט הנ"ל, חי אני כי בחצות לילה קמתי ממטתי והלכתי אנה ואנה בחדר משכבי לחשוב מחשבות מה איעצך, וסעיפי ישיבוני בלך ושוב, זה ישקיט וזה ירשע כמעט אשר האחד יציץ ציץ יבא השני ברוח בינתו ויעבור בו ואיננו, ימולל ויבש ציץ תפארתה, רע עלי המעשה אשר פגעי הזמן אסרו את שתי ידי, התם כל רכושי ומשלח ידי אין די להתיות נפשי ונפש אנשי ביתי בארוחת ירק, לולא זאת שמתי לווארשווא פעמי לחקור דבר ולראות בעינים פקוחות על מה אדני הבטחת אחיך הטבעו, ואז אצתי אליך לגלות לך כל מצפוניו: ועתה, את מי אשאל ואת מי אועץ למען היות לך ליועץ נאמן: אהה ד'! חוסה נא, הסר ממני תגרת ירך, הסר מעלי נגעי לבבי, לא למעני, כיא למען בני אשר הרחיקו נדוד ממני, אשר אין להם משען בבית אביהם כיא עליך אבינו שבשמים: תאחוס ימינך, נחה ונהל אותם בדרך צלחה וזכה תחליץ עצמות אביהם הוקן: כן ארחות כל עדת מי מנה:

לשאול בשלום וחיים בראשית השנה; גם אני אשמור אורחותם: לא אפיר ברית אמנותם: ואפרוש כפי לאל רם על רמים לכתוב אותך בספר חיים נעימי' גם עושר גם כבוד כך יהיו מותאמים: ולא יסורו ממך כאשר תבא בימים.

H. L. Dohm in Breslau. (מד)

ד' יחדש ימיו כימי קדומים: יוסיף על ימיו ימים: שנות חיים
מאושרים בנעימים:

ידי ירופפו לכתוב תמרורים; לבי עלי יכאב ונפשי עלי תאבל מחזות קשה אשר שמעתי, את מי יכאב בשירה מרה כזאת את מי תרעודה יותר ממני, גם אנכי בימים קדמונים רמה קרני, אספתי הון עשיתי חיל הגדלתי מעשי במקנה וקנין הרביתי מרכולת, ועתה אהה אפס כסף דללו וחרבו מקורות זהב יזוק, אמרתי לנפשי מה תשתוחחי ומה תהמי. האם אני אחד ואין שני אשר נהיה לו כזאת, כך היא דרכה של ההצלחה דרך נשים לה כאשר היו שערותי שחורות כעורב ועיני כעין הברדלח היתה לי שוכבת חיקי ותעגבי אותי בחלקלקות אמריה אחזה יד ימיני להתהלך עמדי באורה סוגה בשושנים, וכאשר זקנתי עורו רגע ושער נהפך ללבן ועיני קמו מלראות השליכתני אחרי גווה עזבני ללכת אחרי הבחורים, וכאשר געלה נפשה אותי לא השאירה לי שריד להיות משען לחם לבני המגודלים בחיק אמותם ומפונקים מנוער: אך זאת נשאר אתי לב בשר אשר בו יחוקה כל החסד אשר מטיבי לכת עם בני אלה, כל שיה שפתות יקירי רוח לדבר תנחומות על לב בנים נדודים מבית אביה' הן מלה בלשונם חרושים המה על לוח לבי בצפירן שמיר, לכן התאפק לא אוכל מלקדמנו אלף תודות על אהבת הגר הבלויג עלי המית נפשי עד אשר דלו עיני למרום לשפוך את לבבי בתחנה ולאמר, אתה אל ראי בעני, אתה מקור הטוב, אל חנון, הבט נא משמים צדקת תמימי דרך החוננים את גרים, שלם להם כפעלם, חונם השב להם גמול ידיהם, שנות חיים תוסיף להם יראו זרע ברך ד' ואת פועל ידיהם תרצה להיות למחסה ומסתר ליוצאי הלציהם תרווה נפשם נחת בילדיהם עד ימי זקנה ושיבה משאלות ידידו.

מה) לבני מוה' יעקב יהי שלום בחילך שלוח במעונתיך: ישובו אל עקב
בשתם מהרסיך:

כחצות לילה אור ליום ה' קמתי לקרוא עוד הפעם מכתבך שקבלתי ע"י ר' ליבלי חמעלאו: באיכותו ובכמותו ראיתי והבנתי ראך ושטח לבי, ראיתי כי כפעם בפעם אשר יש לך עת פנוי מעסקיך בעשפרעכסט דוא דיך זא גערנע מיט דיינעם פאטער — אלף תודות לך — כמוך כמוני ירוח לי אם נדרתי שנתי מעיני לישוב בדרך לשום עין בזמן העבר, להביט בהוה

ולהשקיף על המעשים אשר יעשו והאותות אשר תבאנה, או נדברו אנכי ואתה ע"י המליץ הוא עם סופר אשר בינותינו למען השיב לך דבר, איך פאנגע אן פאן דען געפונדענען ברודער דער דרך אויסער אקטיוויטעט געזעטצט, או' מיך? איך שוויגע ליבער, „איך האבע פאן איהם דען 26 יענער איינע אנטווארט על מכתבי ערהאלטען וואַרינן ער מיר מעלדעט דאס ער איין יאהר אונד $\frac{6}{12}$ אויש דער לעהרע איזט אונד 4 יאהרע וואנדערען מוס' איך שיקע דיר דען בריף זעלבסט: (איך טהיילע זאָ גערנע מיינע זאָרגען מיט דיר כי מי לי עוד בארץ בלתי: אך מיינע זעעליגע הערצענס באשעלע אך לאנגע לאנגע שאָן פֿערייעזט, ואהיך הקטן ממך דעם ווילל איך ניכט אויס זיינר פאסו' ברינגען), דא מיך מ' לעווי במכתבו פאן 23 יענער בעריכטעט דאס דער פֿינדלינג דען 4טען פאן קראקווא נאך פלעס אַבריווטע זאָ ווערע אלזאָ מיין שרייבען אן איהם פֿערגעבליך שיקע מיר דען בריף צוריק, (איך זאגטע איינסט איין פירוש אים פסוק דאגה בלב איש ישחנה דאס עם אב-שטאמט כאשר יפרש השוחה לשחות וכמו אשחה בכל לילה מטתי בדמעתך, דאס געפרעסטע הערץ פֿינדעט אין דען טרעהנען ערגוס לינדרו': הרמותי ידי לאל עליון דאס איך אויך יעטצט דיא פֿעדער וועקלעגען מוסטע, והסירותי את פני ממכתב הזה למען לא אממהו בדמעות עיני, ובשפכם על פני תשתפך נפשי וירווח לי:) נוחם דברתי אל לבי, ער קאן נאָך נליקליבר אלש וויר אללע זיין דאס אים שייחן גליק: רייכטהום: א וואַלטע גאָטט דאס איך קענטע מיט דיר אויך פֿריידען טהיילען, איך רייכטע דיר דיא גרעסטע העלפֿטע: — נון צו דיר בני יקירי: כתבתי לך שני מכתבים, הא' ע"י הנגיד ר' אליה' והב', ע"י העררן בלומענטאהל, אים ערשטען האבע איך דיר צוואהר עטוואש פאן מיינען בעזאָרגניסען אום דרך געזאגט, אים 2טען נאָך וועניגער, מיין הערץ גאב מיר אבער קיין רוהע איך מוסטע דיר איינע קליינע שטראפֿערדיג האלטען, בני בני שמע נא לא אכתה ממך רגשת לבי, איך בעניידע דרך דוא האסט אין דיינר פֿריהערען יוגענד דארבען או' ליי-דען געלערנט, לערנעסט יעצטין נאך ווידער ווערטיגקייטען ערדולדען או' בעקעמפֿען: אבל אנכי אהה! מפונק מנוער, ועתה בימי בלותי כבדה עלי כל דאגה כאבן מעמסה, הנה זה בלילה כאשר יבהלוני חזיונות מרירי יום, הנני אקום ממטתי כאיש בורח מבית הסהר ואלך בחדר משכבי אנה ואנה דלתי שפתי סגורים קולי לא ישמע אך לבי יסתער בקרבי: ואחשבה גאָטט וויים וואס מיין יעקב נאך צו בפקעמפֿען האט: ימררוהו ורובו בעלי זרוע אשר עתק גברו גם עשו חיל הון רב כסף: (כסף! אתה נכל! למה זה נכספה נפשינו להשיגך, למה זה כמה לך בשרי? כמה לדבר אשר דבר בליעל יצוק בו במזרקת זהב יציקו לעות משפט גר מטים דין עני, אוי לך אוי לזהרך, ביפעתך תנקר עיני אנשים להמיר טוב ברע מתוק למר) איך זיטצע איבער לעזע צום 4טען מאהל דיינען בריף, והנה רוחי יחל לפעמי הולם פעם, יחגו וינועו מורשי לבבי עד כי אראה תמונה תמונת שופטים ישבו לכסאות במשפט, מה משפט הנער הזה זה בני יעקב ואיש זקן לבוש בדים בראשם,

המה בצדק ישפוטו וליצו אמרי יושר בערו להעדיף מכסת שכרו ויתנו לו יד להיות לעזרה וסתרה לנרכאים ונכשלים, והנה נא אחינו בשרינו עומדים לשמן לו לטרופ באפס טרף חקו להשפילהו ממעלתו להקל כבודו ולחמוס יקרתו מנפש עד בשר לכולות, ואתה תעמוד על עמדך נכון כל ימושו מחשבי לבך תאזור כגבור חיל להפיר עצתם ביד כותבת ולשון מדברת, ואין איש אתך לסעד ולתמוך ימינך, רתת יאחזני בראותי איך ילשושו עיניהם, צללו שתי אוני בשמעי איך יחרקו שן, קורצים בשפתם צירי חלחלה הדביקוני בחשבי לשמוע כי נדברו איש לרעהו, לכו ונשביתה עצת איש עמל כזה, האחד בא לגור וישפוט שפוט, לכו ונשפילהו מגדולתו, ויצדיקו אכזריות לבם בהוסדם יחד לאמר הלא זה האיש חרף מערכות ישראל, בוזה מנהגי וחוקי עדת ישראל מנהגי אבותינו מקדמת דנא ומתברכי' בלבבם לאמר: שכרינו כפול יהיה אם נבער חרע הזה מקרבנו: אמור נא בני אמור נא איך אוכל מלט את נפשי מיגונות מכאיבות כאלה איך אנחם, בייא גאָטט דאמאלם אלש יודונו הנגיד ר' אליה' נאך ווארשויא פֿאהרען זאללטע, וואלטע איך דער קעלטע טראצצען אָהנע גוטעס פעלצווערק אָהנע מאנטעל מיך צודיר בעגעבען, זיהע דא מאכטע מיר ווידערום דאס מיסליכע געשיק איין שטריוף דורך דיא רעכנונג: בני הקטן שמואל ערקראנקטע פלעטצליך מיט לעבענסגעפֿאהר אוני' דא וואר שאהן קיין פלאטץ מעהר אין מיינעם הערצען אנדרע הייליכע זאָרגען אויפֿצונעהמען, דיא טרעהנען אוי' דאש יאמרען דער מוטטער בענאהם מיר אללען זיננן, גאָטט לאָב ער וואורדע אין 8 טאגען ווידערום פעלליג הער-געשמעללט אוני' דא נאהמסט דוא ווידערום דען פלאטץ איין, הן אמת כי אתה נחמתני מעט קט אין דער שלום רעדע דיינעם שרייבענס דאס עס שאהן בייא דען נאכקאָממענדען סעסואינען פֿרידזעליגער וואר אוני' שיינט גוט צו ווערדען, איך בין אבער צו מיסטרואיאש אויך פירכטע איך דיינע בעהאררליכקייט קענטע דען גלימענדען גראלל נאך אנפאכען, קנאת איש מרעהו הוא כדוב שכול וילמד לטרופ טרף אדם, הלא נודע לך באר מלת קנאה ווען דיא פֿערמיינטע געביהרענדע עהרע אדער ליבע איינען ענטצאגען אוני' איינען אנדרען (אין אונוערן אויגען אונוועהרמען געגענשטאנד) צונעטהיילט ווירד דאש געבעהרט קנאה פֿערשטאנדען... דוא פֿערשפריכסט מיר אין קינפטיגען בריפֿע דען פעליגען אויפשלוס דאפֿאן צו געבען זכור ואל תשכח לשמור מוצא שפתיך כי תקוית לאלהים השומע אנחותי הרואה מצוקת לבבי שלא יסור חסדו מאתך וממני ולהפוך מספדי למחול לי ובשורה טובה תרשן עצמות אביך.

H. J. H. Halberstam. (מו)

חיות קשה הוגר לי רתת אחזני לשמוע כי כבודו היקר, נהפך לבני לאויב, ובוה נשבר מטה לחם משען אב זקן וילידי ביתו, חכיתי לשלום והנה קפדה באה, יגער ד' בהשטן אשר עמד לשטן לו, יסכר פה עורר מדנים בין יקרת רוחו ובין בני, מה זאת נהיתה, מי הוליד יום צוקה מועף מצוקת לבב

בני ותוגת אביו, מי הוא הרוח שקר אשר יצא יפיה כזבים לחרחר ריב, הלא כפעם בפעם אשר קבלתי מכתב מבני, וגם כעת כן הרבה לספר בשבחו של איש יקר רוח העררן האלבערשטאם, וכאשר ירבה בן יפריץ תנהומותיו ולאמר כי הערר האלבערשטאם עומד על ימינו לתמכהו, להיות מגן בעדו וכצננה יעטרהו ויפלטוהו מחיצי לשון משנאיו: ועתה אהה! עת חלק לבבם, עתה יאשמו אנכי ואנשי ביתי, עתה קצרה יד בני לתמוך יוצאי חלצי אחיו ואחותו, אנוס יהיה לקפוץ ידו מה אוחיל עוד? למי אפנה לעזרה. כי זעיר שם בעיר מגורי זעיר שם פרנסת משלח ידי, בעיר מצער כמו זאלאשיץ ואין בידי כי אם הטאבאקס פערשליים אשר בכל יום ויום הולך ופוחת, ולבני לבדו היו עיני תלויות, לבני הרהמני אשר הושיט לי מדי חודש בחדשו עזרתו, ידו סמכתני בכספו מפעולת שכירו לכלכל את יוצאי חלצי, ועתה כפי אשר שמעתי כי הנרגן הוביש את מקור ההכנסה, מה אעשה אני, מי יחמול עלי ומי יחוס: והנה נא במצוקת לבבי אמרתי אלכה נא אל הגדול בתורה ובמושכלות, לאיש אוהב צדקות, אשפוך שיחי לפניו, אולי יחוס על דכאת מצבי ויכפר עון בני אם העוה, אם לא יעשה בגיננו יעשה בגיני יעשה בגין איש זקן ונדכא, כי כעת מוכרח בני לאסוף ולכנס את מעט הוננו ולבחור דרך מרכולת אשר יוכל לעשות בו מקנה וקנין למען יוכל לכלכל א"ע ואת בית אביו: ואפיל תחנתי לפני הדרת כבודו לפני תום דרכו שיהיה לו לעזרה למען יוכל לגבות הסך המגיע לו מכבוד המשגיחים: ואם ירצה לפניו להיות רב חסד וישפות שלום לבני כמקדם (כי גם אם חטא לקח כפלים בכל חטאתו) אז יפלט נפשי משחת אל יקטן בעיניו בקשתי, ואל יקלו בעיניו מרי שיחי, האומנם אלם, האומנם גדול גדלה מעשה הצדקה כזאת: צדיק ד' צדקות אהב, ונוה צדיקים יברך בחיים ארוכים חיים מאושרים לבל ינוגעו בנגעי בני אדם ולבל יעבור עליו כוס יגוני אך טוב ושלום יהיה מנת גורלו: נא איש יקר רוח נא איש נדבות אל יחר אפו עלי ועל רהבת נפשי לכתוב לכבודו כפעם בפעם, חי אני כי רוח תמרורים הציקתני רוב דאגות וצוקת לבבי חזקו עלי בחזקת יד להדיקני, ואחיש למפלט לי תחת צל כבודו הוא יכאיב והוא יחבש הוא יוכל מלט נפש נענה ונדכא נפש המעתיר את אל רחום וחנון נושא עון לשלם משכורתו כפלי כפלים דברי המעתיר ישעיה.

(מ) איש מדע בעל תבונות יודע לשון ה"ה הרבני המופלג הגביר המפורסם מהו' שלמה זלמן.

ד' השומר את גרים: יגדיל שמו בשערים: ברכתו ימלא אסמו: ונפש רעה ישיבע מלחמו: והנעזב מבית אביו ואמו בעצתו הטובה נחם ינחמנו

יקיר רוח! בראותו מכתב זה אל יאמר מה לי ולכם בני יעקב להלאות אותי כפעם בפעם, חי אני! כי רוח תמרורים הציקתני בהעלות על לבי קוצר ידי לתמוך את יוצאי ירכי: אך זאת הותר לי שריד. הן מלה בלשוני,

לקדם באלף תודות את פני גומלי טוב עמהם: לכן התאפק לא אוכל להעמיס על יקרת כבודו משאת קרוא מקרא דברי אלה, ישים עין על רחשת לבבי על כל הטוב אשר גמל עם בני מהו יעקב עד הנה ובחזקת יד רחומי אב חלתי היא לבל ירף יד חסדו ממנו, ולבל יעזבהו מלשית עצות לתהלכותיו: סהדי במרומים כי לא תשיג יד לשוני השיב גמול אחר, אך לפרוש כפי ולשפוך לבבי אל גמולות ד' הוא ישקיף ממרומים והיה מעשה הצדקה כתובה בעש ברזל ועופרת לפניו ולא תמחה: וברוב חסדו רב חסד יגמלהו: מכל יסון יצילהו: יחיהו ויאשרהו: בארצות החיים, ומברכתו יבורכו ויצאי חלציו, ועד זקנה ועד שיבה יהיה להם לאב וליועץ: מי יתן אלוה תקותי מי יתן ותבא שאלתי שאלת המעתיר: ישעי'.

מה לבני וואלף

תהיה לגילת לב אביך וקרוביך: יכחשו לך אויביך: תצלוח במעשה ירך: וכזית הענן יפרח הודך:

בדרך נחני ד' מקשוניו לביתי ושבתי בדד בין האופנים ינשאו אותי ישבתי גלמוד באין מחרד, כי אם הרעיון הנשאר בלבי לענות בו: ותהמי נפשי לאמר „מה לך אתה עמל וכעס אשר לא תאבו לנטות ממני ימין ושמאל, אך תדבקו בי כאזור על חלצים: הוי בן אדם, בן אדם! האנה דום האנחתי, אדם לעמל יולד, והוא יוליד עמל, הדבורים אשר יעופפו למרחוק נשמע קולם ונהיו בעיניו כנשרים יטושו עלי אוכל, שריקות עדרים, שאוג ישאוג כארי יתנו קולם, קול עלה נדף קול פחדים באזוני, ובהחרדה הזאת נפשו בו תתעטף ונהיה כאיש נדהם אין איל בו פיו יסכר, ראשו לחלו, וכה אין בו לשית עצות בנפשו להמלט מפח יוקשים, אך יתן למכהו לחי וגויתו לשוט שוטף: — — כן אנכי, ישבתי על העגלה, ואין איש אתי לדבר עמדי מטוב עד רע, וכפעם בפעם אשר יהדפני תתהים בדרך גבעה קטנה מרגבי עפר בלהות יאחזוני, דמיתי כי חשבה האניה להשבר, נפעמתי שתם דברתי, אין פוצה פה ואין מצפצף ולבי חלל בקרבי, עד אשר נפתחו מעינות ארץ מלחה, דמעות עיני יזולו על לחיי, אז הקל עולי אזי רווח לי, אחרית שמחה תוגה ואחרית תוגה דלף עינים: וכאשר שבתי לביתי בקשתי תנחומות בסוד מטיבי ולא מצאתים, הפשתי נופש לנפשי במגלת ספר, אמרתי אשכילה בדרך חכמה לקרוא אמרי בינה מחשבות בהירות מועצות דברי פי חכם ישיבו צלמי בלהות, וגם בזה לא מצאתי מרגוע, נוחם לנפשי לא השגתי כי כפעם בפעם גלמך ראו עיני, גוית ילפת משתי זרועותיך מחבקים אותי ונשיקות פיך חותם אהבה יחסמן את שפתי, ורוחך רוח בלול משמחות ותמרורים מרחפת על פני: אהה! ראיתך איך אצבעותיך ירופפו במסת נדבת ירך, איך נהפכו עליך צירים, כי לבך תאב להרבות חיל ולהצלית דרכי ואין לאל ירך: ואומר: אתה ד' אלהים עד מתי קץ התשועה, מתי יבואו ימי השלום לשלם פועל בני בקרב שנים מנו לי: אתה המרחם

על כל השבחה חנות הלילה, האם גמר אומר חסד גמר אומר לדור דור, האם עודנה חיצו הפגעים לא יכלו בי? ויורו המורים המרים יתרם במטרת לב בני, אהה! הבלוג עלי היגון עד אשר עולפה נפשי וארדם בתרומת מות, פתאום התעוררתי, ונפשי השיבה אמריה לי, אמרת ד' צרופה, וישב המצרף לצרוף ולטהר הסיגים, כי פועל אדם ישולם לו, אל תמרה את פיהו, אל תדבר גבוה, חכה אל ד' והוא יחוננך, בזה אשקוטה וארגיעה נהמות לבי: היום רד והנה באה הערב וערבה כל שמהה, רפדתי יצועי בחשבו שם ינוחו יגיעי כח, ובשכבי הנה המצע קצר מהשתרע, והמסכה צרה מהתכנס בלי היות סוכנת לעצמי אשר קדרו מני קרה כקרחת ימי זקנה ושכבתי למעצבה בעינים פקוחות שקופים, ואטומים מהשכול ילידי יום: הפכתי במשכבי מצד שמאלית לימנית ומהימין אשמאילה עד אשר ידעך הנה, ובאישון חושך אפילה ארדם מעט, ובחלומי אתם גם שניכם וישבים אתם על מטתי, ראיתי גם שניכם בהכרת פניכם נשפפתם איש את אחיו ורגו ושחק ואין נחת לא אכביר מלים עוד כי לבי יסתער כסערות תימן, אדום כעת, גמרתיו אומר לכלוא את הרוח רוח כביר אמרי פיפן תקוץ בתוכחתי, כי אגיד ליעקב פשעו, הלא אחיך הוא: אם יגמלני ד' חסד שלא ישתרר עלי הדאגה להפילני על ערש דוי הלילה: אגמור אומר בהודש הבע"ל: וכעת אבקש פניך מאד מאד לבלתי תעלים מעיני את אשר שמעת חדשות מברעסלוויא ומווארשוויא אל תדאג למעני לבלתי הרבות עצבוני כי מוכן אני כסוס למלחמה, בלהות דזמן ומפגיעיה שמו מצחי נחושה ולבי כצור החלמיש: מי יתן אלוה תקותי לשמוע נחומים משיבים נפש עגומים נפש אביך הקשורה בנפשך. ישעיה.

מ"ט) ליקרת שומרי משמרת עבודת חנוך נערים ובראשם ה"ה וכו' מוה' שלמה זלמן ואחוזת מרעיו הנקובים בשמותם שם הגדולים בחכמתם על יפעתם: בשער בת רבים מפעלותם התורני' הנדיבי' והגביר': לנצח ינחלו טוב ולדור דורים.

שפעת שלום וברכה שמי שמים ישפיעו: וכל טוב ארץ אוצרותם ינביעו: יחדיו יהיו תמים בכבודכם יתדבקו: נות ביתכם תפקודו ואל יהי בה בדיק: יצלחו צלח על דבר אמת וענות צדק:

לא אחשוך מלים שופכים שיה אף אם לשוני כבדה לדבר צחות, ד' המושיע דכאי רוח לא בזה ולא ישקץ ענות עני ושפל קול תחנה, לכן גם למתהלכים בדרכי חנוניו יערב נא קול ענות חלושה וישו און לתחנוני אב כאשר יחמול את בנו, — למי רוח נשברה למי אבוי לרך לבב וידו קצרה מלהושיע, וביתרון לאיש כמוני מפונק מנוער בבית אביו, אבי בתורה ובחכמה ועתיר נכסין הרבני מוה' יעקב יערסלב זצ"ל אשר שמו נודע בע"ט ווארשוויא בין סוחריו אשר יסחרו מדינות פרויסין איש כמוני אשר לא הכיט און

ביעקב ולא ראה עמל בבית הוריו, אך זאת ראתה עיני פוזר במלוא ידים להנך ילידי ברכו ע"פ דרכי תורתנו ודרכי צדק ויושר, וכעת תושיה נדחה ממני לעשות כמוהו לתמוך מעגלי בני ולחסות אותם תחת צל כנפי, ואנוסים היו לבקש טרף רוח והצלח במקום אחר, והנה נא בני מוה' יעקב זה ארבעה שנים אשר שם לע"מ ווארשוויא פעמיו, ויתן ד' חנו בעיניכם, ואהבתם את הגר, הייתם לו למשען ומשענה: ועתה מה אמולה נפשי לשמוע כי סרה רוחכם הטובה מלהיות בעוזריו, ונהפכתם ותהיו לו לשטן: אהה! מה מצאתם עול בו האם הפר תורה עבר ברית היו, האם חלף חוק הכנעת לכו חלף שובתכם למרות עיני כבודכם! אם נהיה כזאת, אבקש לאמר, חוסו נא על איש זקן על איש אשר לכו חלל בקרבנו, חוסו נא לגלות אזנו משמץ מנהו, ואוכיחנו על פניו, ויספתי ליסרה אותו, ואכהו בלשון ואשיב רגליו אל עדותינו, אשפיל גאוותו ואכניע לכו נגד הדרת כבודכם, ואתם גם אתם ישרי לב יקירי רוח תומת ישרים תנחתו אם חזקו עליכם דבריו, אם תהלכותיו מנאצים את יקרת רוחכם אל תחשבו אותו לכסף נמאס אשר לשוא צרף צורף, אל תגזרו אומר בגזירת עירין להיות עריו ללמד חובה ולהאשים את נפשו: המשכילים יזהירו תועה דרך, אז יזהירו כזוהר הרקיע המאיר נתיב להולכי עקלקלות, ומצדיקי רבים יפעת אור כוכבים יפעתם — לכם אנשי אמונה, לכם אנשי צדק, צדק ושלוש נשקו, תפלתי על חוקכם תשוב, והיה מעשה הצדקה שלום, כלי חפץ מחזיק רב ברכות ולכם נאה כוס הברכה, אף אם הדעות כולנה אינם נשתווה יחדיו: בחבורתם נפא לנו, נבואה ונחזה מפעלות ד' אלהים ביום ברוא שמים וארץ ומלואה; עשה שלום במרומים, התאחד יסודות נפרדות ושונות בדתי כוחותיהן וטבעם, מתנגדים ומשביתים זה את זה, והנה נא בהתחברם יצא לאור מעשה ידי אומן אין כמוהו מפליא לעשות, כן דרכו בקודש חזינו להורות לנו הדרך אשר נלך בה יודיע דרכיו לישראל עם נברא בדמותו להדמות לו: הלא זה הדבר אשר באזנינו שמענו ואשר עינינו יבחנו יום יום, הנה לכלילי לא יאמר שוע, ולנבל מאבד הון לא יאמר נדיב, כל אחד מהם לא טוב בעיני אלהים ואנשים זה עוכר שארו וזה עוכר נפשו, וכאשר ידביק חברת רע עין, בלהקת מפזרי הון כי ישבו כאחים יחד וילמד איש את רעהו, הנה בהוסדם יחד הלא טוב אחריתם, כי כל אחד יפלס נתיבו בפלס חבירו לעומתו, זה וזה קומץ על יד זה וזה מפזר ונוסף, ולכם נהג אותם בארחות ישרות, בזה באה נפשי בשאלתי בזה הנני מפגיע יקרת כבודכם בעד בני, אל תגעלו אותו בשאט נפש, אל תתעיבו אותו הרחק מאד, אל תלחצו את הגר אשר בקרבכם לבלתי השיב את הנדה — אל יחר אפכם בו, אל תתלוצצו לדברי אלה, הלא לכם לב בשר, הלא גם אתם ברוכים אתם לד' בתפארת בנים ועשרת בני בנים, ואנכי כאשר יחמול איש את בנו כן דברתי, אם יכולתי לתמכו ברכוש, חי אני! כי לא יתמהמה בעיר רבתי עם אך קראתיו לשכון בצילי צל עיר מצער כי מצער הוא מצער הלא אתה גם מקנאיה צעירים: אולם מה אעשה אם בתהפוכות הגלגל, כאשר יסוב האופן, ידי בויקי הפגעים

רותקו. — אמרתי אנידה ואדברה, אשפוך רחשת לבבי מול הדרת כבודכם להראו' יקרת מעשה הצדקה, גודל ערכת הפץ השלום ושכרו אתו לעומתו: אמנם הרימותי ידי לאל שופט צדק כי מדי דברי תשוה עלי נפשי, סתום דברתי, גם דמיתי בלבי מה לי לדבר, הן כל איש יקר הולך שכרו אתו במעשה השלום: פְּעולתו תבא לפניו בא בשכרו, ובפעולתו ידיו רב לו. אולם המביט משמים לארץ, צדק בשמים נשקף הוא נקה לא ינקא אך יקדמנו ברכות וכפלים לתושיה על גמולו יחננהו באושר יעמרהו, תאוות לבו יתן לו ומכל צוקה יפלטהו. מעלה מעלה יעלהו, בקרן צבי צדיק ירוממהו אלה דברי המעתיר בנפש נמלא דאכה: והמחכה רוב טובכם לתמוך את בנו ברוח נדיבה.

ו) לכבוד איש מדע בעל תבונות, יודע לשון ה"ה הרבני השר המפור' מוה' יעקב יאקאבסזאהן ק' האפראחמ.

אלהי העברים: יגדיל שמו בשערים: ברכת ד' ימלא אסמו: ונפש רעבה ישביע מלחמו: רוח נכאה יתמוך חן נואמו: והנעזב מבית אביו ואמו: בעצתו הטובה נחם ינחמו:

בכבודו תתימרו בני עבר, יצא שמו בגוים ובלאומים דעת כשרון מעשיו, ובתבונות כפיו ינחם לעמקי עצתו. שמעתי שמעו ויראתי להניע ידי במכתב להדרת כבודו. אולם בהעלותי על לבי מאמר מליצי מן לעסינג מנצח שיר באמרו: גאות אדם תשפילנו לא תלכו רומה: לך אל שבלי קמה: וראה דרכיהן לך לזכרון: כאשר ימלאו ראשיהן: כן ישחו לארץ גבעוליהן אך השדופות יתרוממו בנטיית גרון.

עוד אחת התאוושש לבי, בהתעשת הלא כעבר ישאף צל וכשכיר יקוה פעלו, כן נפש יקרה מחכה לעשות צדקה בארץ, במשכיות נפש ומחמד עינים יושיט ידו לעודד נופלים ובלב שמה ייטיב גהה: והאיש אשר כונן ידו להפיק רצון חסדו יעריכנו לאיש מבשר טוב, היה בעיניו מוצאת שלום, בזאת במחתי שלא יבוש ולא יכלים מבקש פני רצון אף אם לשונו כבדה לדבר צחות, ויטה און לתחנוני בעד בני המושלם מוה' יעקב טוגענ': אשר קמו עליו עדת מרוכסי איש, אשר מעודם בצל החכמה לא ישכנו, אך בצל הכסף יתגוררו: ההצלחה בכסות עינים השפיעם שפעת הון, ובמשלם במכמני כסף וזהב שולחים יד בישרי לכת נקי כפים שמו לו עלילות דברים דברי פשע להוריד כבודו (כאשר בארתי במכתב לבן אחותי מהר"מ אהוב נפשי) המה ואחוזת מרעיהם אשר יראת שדי על פניהם ובקרבם תוך ומרמה, גבהות עינים, רהב, קנאת מתעים דרך לילך עקלקלות, וכל אחד יאמר קדוש אני, הנני רב את ריב ד', ובהשמיד איש (אשר יביע חדשות מנהגים אשר לא שערו אבותינו) יערב לפני ד' מאלף עולות אילים, — יקיר רוח! בהתעטף עלי רוחי, הנני יסודתי על אמונת אהבת איש, אשר קננה בקרבו, על דברי נועם אשר האירו עיני וישמתו לבבי בקראי מכתב מהדר כבודו

(משולב בתוך המכתב של בן אחותי הנ"ל מן 27 אפריל) מה רב טובו להאציל עלי זוהר יקרת חסדו, כמתק שפתים נדבה רוחו לאמר „אם אדע זה“ „לעשות על ידי אזור את מתני ואועיל כאשר ידי מגעת“ דברי אלה הרהיבו בנפשי עוז לגשת ליקרת כבודו ולחלות פניו להיות לפה בעד בני הנדרף ולמליץ בינו ובין התורני חכם לב רב פעלים הגביר מוה' דוד פרידלענדר שיחונן את בני עם רעקומענדאטציאן שרייבען להשר הנכבד העררן שמיד קעניגליכר פרייסישער קאנזול בווארשווא שיטה חסד לבני ויתן לו רשות לעמוד בהיכלו ולדבר עמו ברשיון אוידיעניץ: — חי אני, כי רעיוני נפוצים אנה ואנה על תלמי שדי תוגיון לא אוכל לקבצם יחד ולהביר דברי תודה כאשר נפשי אוותה: רב טובו יאמר די לרגשת מחבואי לבי, עד אשר אמצא מנוח אז אפוז את זרועי במכתב תודה: — וכעת ערכתי לעיני ערכת גדול יקרת כבודו, וטרדת מלאכת בית, על כן יהיו דברי מעטים, כי להג הרבה יגיעת בשר והולמי נפש: יערבו נא לפני יקרתו השתפכות נפש כאשר יחמול איש את בנו ויקשב וישמע תחנוני עבדו נאמן רוח.

(ג) לב' אחותי מהר"י.

למי טחלת לב למי שברון רוח למי כליון עינים, לאיש מגודל בבית הורים אשר במלוא ידם פורו הון לחנך ילדי ברכם בדרכי מוסר ויראת ד' למנוע מנתיבתם דרכי עקלתון ואנכי ידי כלואים ברתוק פגעי העת בלהות תהפוכות הזמן קפצו את ידי מיוצאי חלצי תושיה נדחה ממני להיות להם משען לחם, וכמעט הותיר לי כי אם עם סופר ומפתח שפתי לשא בעדם תפלה, או להוכח מלים בעבורם לבקש להם עזרה ורווח ממקום אחר למען הצילם מתרפת מחרפיהם: זאת היא הנסיבה אשר הציקתני ותאלצני לשום אליך דברתי.

זה ימים לא כבירים אשר קבלתי מכתב מבני הגדול המושלם יעקב שוגענדהאלד נכתב בדברי תמרורים, תרד על השמועה אשר שמע מידודני העררן פראנק מברעם' בהיותו בע"מ ווארשווא המתיק סוד עם בני, ונאמנים פצעי אוהב אשר הכה בלבו בהוכיחו על פניו לאמר, ששמע ממך בן אחותי כאשר היה בע"מ ברליון שהיטיב חרה לך על אודות בני ושיחו, כי אלופי קהל מווארשווא שלחו מכתב לידך ולהגביר המהולל בשערים הערר האפראהט יאקאבס זאהן, ופתשגן המכתב היה כתב שטנה על בני בזה הלשון „דש ער פיהל רשעת געגען יהודים מאכט או' בעווירקט, דאש ער איין טעאטער שטיק יודען צו לעסטרן פערפערטיגט האט' לכן לא אוכל לטמון ידי בצלחת כי נפשי קשורה בנפש בני מיטיבי תומך ידי בימי־שיבתי — ראשונה אומר לך משפט הנער הזה ומעשהו: זה שמנה שנים אשר עזב עיר מולדתו, וישב בכרעסלויא להתלמד שמה דרכי הגיון לשונינו, ולשון

עמים, התגורר בלי משען להם מביתו, אמר לארוחת ירק טוב, הסתפק במועט ולא החטיא את בשרו כדרכי בנים שובבים, לא פרע המוסר אשר התגול בביתי, ורובי תושבי ק"ק ברעסלוויא יעידון זאת: לאחר ימים האלה נסע לקראקע והיה בבית העררן יאזעף גריהנבוים, גם שמה לא נשמע שמץ דופי מתהלכותיו, וכשנתים ימים כאשר ראה שלא יוכל שאת טורח התנוך, התאחר עוד חכות על טראנסלאטער שטעללע ביים גובערניום יריה, ואז היתה סאה קמה בשלשים שקל, כי השדפון גער בורע השדה וכל מיני מזון היו ביקרת ערך, והחיה את נפשו בפת חריבה ותפוחי ארץ וכאשר ראה ששוא תקותו להשיג השטעללע הנ"ל נסע לווארשוויא עם אחד מקצניה שמו הער יאקאב עפשטיין, להורות את בניו: והיה עמו בערך שני שנים יקומו ויעידו אם ראו בו עול, וכאשר הגיע לידו מעט משכורת, הסכים בדעתו איינע פרייע שוהלע צו ערריכטען, לא הוקיר מעט רכוש, לא השב אבדון כוחותיו, דברי המלעיכים לא הכאיבו אותו אך התיגע מיט דער לאקאל איינריכטו' או' צו געהעריגען עפעקטען לא שבת ממלאכתו יומם ולילה להכין הכל למען יהיה לתפארת בני עמינו, כאשר יעיד העקזאמען או' זיינע עפענטליכע רעדע במעמד ראשי תושבי ווארשוויא מבני ישראל ובפרט וועד רוזני ארץ ושרים היושבים ראשונה במלכות כולם העידו כי עם חכם ונכון הגוי הישראלי הזה, והוא השיג בייאפאלל ושבחו בפניו מן המיניסטרוים יריה [וזה היה שורש פורה ראש ולענה מזה יצא חומר הקנאה אשר יקניאוהו ישטמוהו ורובו עמו] — לאחר זאת כאשר קרא כתב שטנה מאיש פלאי אשר פער כשאול פיו לחרף מנהגי עדתינו והתגולל עלינו עלילות רשע גנוב ועשוק ונשבע לשקר ושת עצות נמרצות בלב המלכות ושריו לגרש את כל היהודים ממדינות פולין לארץ לא נושבת במחוז סיבעריען, העיר את רוחו והזיל כסף מכסו לכתוב ולדפוס ספרו יכונה: ירובעל: להראות העמים והשרים כי דברי האיש פלאי בדואים מלב נשחץ אין תבונה ואין אמת בס, אך רוח עוים עבר על האיש הזה לחרף מערכות ישראל. ועיי הספר הזה יצא שמו בגוים כי לא אחת ולא שתיים כתבו אנשי אלמוני אין עפענטליכען צייטונגען שקעה שריפטען כנגד ירובעל הזה, ובכל דבריהם לא נמס לבו בקרבו רוחו לא חלף ויפויו ורועי ידיו לפרוש על פניהם פרש רוע תכונת נפשם והפיץ מלים נכוחות להסיר עקשות פיהם [ובזה גדלה השנאה ועלתה עשר מעלות] — וזה ימים לא כבירים אשר איש פלאי האט אין צייטונג זעטצען לאססען דבר כזב שרב אחד במחוז פלאצק התיר לבני עמינו לשבות ביום הראשון ולחלל את השבת וכאשר קרא זאת בערה אש קנאות בלבו לא ישקוט ולא ינח עד אשר השיג רשיון מן המיניסטרוים יריה אין צייטו' דענזעלבען עפענטליך צו ווידערלעגען ואעיר' עלי עדים נאמנים כי אם תאבה תצווה על בני וישלח לך הכל על פי כתב בדפוס ועיניך תחזינה כי כנים דברי — כעת נתמנה [בלי תשלומין] אלם סעקרעטער אצל המשגיחים על בתי תפלות של אחינו ביי ועל הוצאות והכנסות מתושבי עיר ווארשי וכולם

יעידו את רוב העמל וכשרון הנהגתו, וגם בעת האוכל יושבת מעניים ודלים אשר דופקים על פתחו עד אשר לא יוכל להשיב נפשו ולהשקיט רעבונו. ובאבדן בריאותו יעבוד עבודתו לבל יחולל שם ישראל ובל יפול הנופל באין מקים, את כל זה עושה ביגיעה רכה ובכשרון ובפור רכושו להציל עדתינו מעדת מחרפים, ואיך תאמין כי יסופר עליו דברי חרפות השקר אשר בדו מלבם בעטרעפֿ דעם טעאטער שטיקס, איך גלויבע גאר ניכט דאס ער זאָלמע פֿעהיגקייקען צו זאָלכער אוי שארבייטונג בעזיטצען. גם נודע לי ע"י נגידי קהלתנו דיא העררן טאבאקס פֿערוואלטער אשר יסעו לווארשוויא ארבעה פעמים בשנה שנודע בווארשוויא שאיש אחד וועלכער סמך אוי פֿאָן העררן פֿרילענדר רעקאָמאנדירט וואר האָנאָ שמו הוא הגה ברותו הקשה בסיועת איש פלניא כאינם נמולים הטעאטער שטיק הניל. ומה לך לדכא את בני ולהאמין לזות שפתים, גדול מנשוא העון לנדות הנדה מבית אביו, גדול מנשוא מי שלא בא לעזרת איש כמוהו אשר גם אביו הזקן גם בניו מאשתו הראשונה אשר שולחה מאתו והיתה לאיש אחר עליו ישליכו יהבם ומיחלים לו למלאות ספקם — הבליג עלי יגונים ואדברה למען ירווח לי, האמת אניד ולא אכחד כי שתים רעות עשית עמדי ראשונה כי האמת שבני זה נתגדל בכיתי כבנים לא אמון בס, אשר לא עצבו אביו מיסיו ולא כהה בו, שנית התחשוב אותו לכסף נמאס אשר לשוא צרף צורף הבדיל הסיגים, ומדוע זה התעלמת מבשרך להוכיחו על פניו לכתוב לו או לאביו דברי המנאצים האלה ויספתי ליסרה אותו ואכהו בלשון ואשיבה רגליו אל עדתינו, ואתה החשית מטוב להיטיבו, אך שלחת לשון בפני זרים דע אחי אלו ידעתי שיהגביר הערר האפראהט [המהולל בשערי בת רבים כי יקרתו נודע גם במדינתנו, נודע אשר לו כה לעמוד בהיכל המלך, נודע כי ברוב מועצות דורש טוב לאחיו] אלו ידעתי שהוא כמוך יאמין לדברי נרגן בלי חקור דבר, הי אני כי ערבתי את לבי לגשת לכבודו לפרוש שיחי ולהראותו שהנרגנים דוברי שקר המה: — אמור נא אחי מדוע זה הזהירנו מחוקקיני ויאמר ודרשת וחקרת היטב וכו', ראה נא איפה בני איך הזהיר כפלים לתושיה בתורתנו לאהוב את הגר כפלי כפלים כמו אזהרת לא תאכלו את הדם, וכל מחמצת לא תאכלו, זה הוא בדבר שלפי רוב פיתויי היצר, וחשקת המשרה כן ירבה וכן יפרץ האזהרה לשמור מעול כזאת: לשמע און ישמע לי בעיר מושבי עיר מצער, אם יתוועדו אנשים או נשים גם הטף להתווכח בעד דבר נקל וכי יריבון אנשים ונשים יאמר אחד לרעהו ואשה לרעותה. כין איך קיין געבאָהרנר זאלאשיין ויותר מזה כאשר יראו שהגר יעלה מעלה כן יעלה גם שנאתם גם קנאתם ואז כאשר עבר ברית האחוה יעברו גם על לא תוננו, ויעמיקו סרה לעבור גם על לא תלחצנו, ובפרט בהעיר רבת עם כמו ווארשוויא אשר לא אחד ולא שנים מעשיריה אשר זהב להם יזוקו בלי די, ומהם אשר מגדולים בבתי אוילים מנעוריהם נעור מכל מדע ונתעשרו מההצלחה אשר היא מעוטפת בכסות עינים לכן זהב כסלם ובצל

הכסף צל חכמתם, וחכמת המסכן מלכד שנבזה בעיניהם עוד ילעגו שפה עליו לאמר איפה חכמתו איה תכונתו ודמים אין לו וכאשר העני היודע להלוך, לא ילך לבתי משכיתם להתרפס על רצפתם וימאן לשבה אוולתם אז אש חמתם נשקה בלבם לשנוא אותו תכלית שנאה כמאמר ר' עקיבא כשהייתי עם הארץ וכו': העולם ממך זאת ומדוע זה האמנת בלי חקור דבר שפסת בלי דרוש את מי האמת ואת מי התרמית, חי אני כי בחמלת לבני על בני משען לי נכסוף נכספתי לדבר עוד משפטים עמך להזכירך הילדות והבחרות אשר נתגדלת בבית אבי ז"ל ואתה שכחת אביך הזקן כי זה פעם פעמים אשר כתבתי לך דברי שלום לא השיבות לי דבר, אמרתי אנידה ואדברה והנה החשיתי כי לפי מלאת מחשב לבני כן יסכר פה דובר, אל יזעף לך על דברי אלה ולהג הרבה, כי מדאגות לבני אשיחה, הלא און מלים תבחן, מלים מאב הנדכא כאשר יחמול איש את בנו: יוסף ד' לך שנות חיים, חיים מאושרים, ירבה כבודך ומאודך, ותראה זרע בני אמונים אשר ישכנו תחת צל כבודך משאלות לב אב אמך.

נד לבני מהו יעקב.

דען 4 יוניא קבלתי אגרותך מן 17 או' 24 מייא, קראתי שניתי שלשתי לקרוא, עפעפי הדרו כחדרי לך, הצצתי במחבואי נפשך, ואשתומם על המראה, פעם ענוה תרכך, ופעם גאה וגאון עדית, פעם רוח צה על שפיים שפתותיך, ופעם רוח קנאה עבר עליך פעם ארך אפים ישקט ריב, ופעם כאיש ערוך למלחמה נקם תלבושת ישמח כי חזה נקם. כמו עלה השחר הנני יושב גלמוד בחדר משכבי קרות מכתבך ותמונתך לנגד פני: הרימותי ידי לאל מגינינו כי פניתי כה וכה אספתי רעיונים שונים מלאתי כה ביד ולשון, קאנטע אבער וועדער טריפטיגע אוישרדיקע נאך בינדליכע וואַרטע פֿינדען, דעטאלירענד דיר מיינע עמפֿינדונגען צו צייגען: [דוא לאכסט ליבער יעקב געווים דוא לאכסט דער אלטע גרויב בארט קאן זיך אין דער פֿאָליטישען וועלט ניכט פֿינדען, אנכי גם אנכי כמוך כמוני ישמח לבי גם אני בראותי גאוות לבכך, כי גאוות עול ימים הוא רסן על לחיו לבלתי הלוך שובב בעצת חברת שפלי רוח, ולבלתי שבת בסוד משחקים, עם האט אכער אויך ויינע שלעכטע זייטע, דוא אלטען דייטשען האבען איינען געוועהנליכן אוישרדוק: זאגענד: איבער דיוען געגענשטאנד האט מאן איין לאנגעס או' ברייטעס צו רעדען, והנה נא כפי משאלות נפשך לכתוב לך על הפֿאָסט זאָ ווילל איך אב קירצען אבער דאס נור נאך זאגען, בני לא רוח ד' דבר בי ולא מתנבא אנכי במחנה: נאמתי נאום במתכי זה פעמים שבעה, כי יגורו עליך אנשי בריתך וימררו ורובו בעלי אמונתינו איתכה עלי החדשות תצמחנה בתלמי לך והנה כאשר דברתי כן הוא: גם מזה אחריש ואתאפק כעת: אקח מועד לדבר משפטים אתך דוא מוזט מיר מיינע

בעזאָרגונג ניכט פֿעראַרגען, חי אני באהבתי אותך, כן ירכה דאגת לבבי
עבורך: בחודש הבע"ל אם יחנני ד' בחיים ובכריאו' אכתוב לך פירוש על
דברי ירמיהו ק"ב נסוק י"ט: ולא פחדתי אליך נאם ד' צבאו' ווירסט דוא מיך
רעכט פֿערטיגען: ה' שומרך וצילך מכל רע וממדהפות, אם תצדק הוא
יהיה לך למשען וחסרו יסעדך מי יתן ותבא שאלת לב אביך לידידי וידיד
בני התו' איש מדע בעל תבונות מהו' יחזקאל האג, הנני דורש שלומי וטובתי
איך ינעם לנפשי שמוע בשורה טובה ברית ידידות אשר כרת עם בני צרי
גלעד שמן מרפא ושיקוי לעצמות אב זקן: בני! אל ירע לבבך עלי בגלל
הדבר הזה אשר אדבר בו, לב יודע יודע בקוצים וברקנים מדאגע מדבר
תהפוכו: הנכם אתם גם שניכם בע"מ גרים ווארשוויא. הנכם אתם גם שניכם
תסולו במסלות רמות חלקות לא שערום אבותיכם, והנה נא אם לא תחזיקו
יד ידי אמונה איש את אחיו תעזורו, אך בחלקות תשיתו כסליכם
ותפולות למשואות ח"ו: הגא הגו סיגי תרמית מלב: יעקב! לא קראתי שמך
יעקב לעקוב, אך יעקב איש תם: האמנתי כי דברתי היתה דים לב נמלא
על כל גדותיו יכבר דברי פה: דעננאך למזכרת ידידות קראו זאת הדברים
אשר שמתי לפניכם אתם גם שניכם: איין זינגעדיכט פֿאָן אפר' קוא בעטיל-
זעלט דער זעלטנע שאטץ: ווער איינען פֿריינד פֿינדעט, פֿינדעט איינען
שאטץ שפריכט זאלאמאן: אללויין פֿערשטעהט דיווען זאטץ: דאדורך ווירד
ניכט דער פֿריינד פֿאָן איהם געפריזען: ער מיינט זאָ שוועהר וויא דיוער,
פֿינדעט מאן דיווען.

אוצר יקר: ידיד נאמן קנית, אוצר יקר מצאת: בין תכין מאמר החכם
אשר קראת, שפתיו לא ישבחו את הידיד לא יספרו רוממותו: אך יזכירוך
כי כבד סמך הדבר ויקר כמטמון למצוא אותו:
אוצרכם הטוב יהיה ביניכם אוצר נחמד בנות חכם וכסיל אדם יבל ענו
דברי ידירו אשר לא ידע להוהר עוד:

H. L. Sauls Sohn. (ג)

יקיר רוח! הנני כצבי מודח נדה מתוגה להשתוממי' ומהשתוממי' לכליון
עינים, הנני יושב בס' ד כאב לב ושברון רוח (בסדרם אל תבא נפשו) לבי
עלי יכאב לעמוס על יקרת כבודו מעמסת מכתכי. אולם מה אעשה אם לא
אוכל מצוא תרופה למחלת לבבי כי אם בהשתפכות נפש, והנני אמצתי את
לבבי לגשת לכבודו, לאיש אשר לו לב בשר, אשר עיניו פקוחות לא טחו
מתפל, ואבא לחלות בעד בני מוהי יעקב הנרדף על לא חמס בכפו: האמת
אגיד ולא אכחד, כי הפלאתי פליאה דעת ממני מה זאת נהיתה, שכל אוהביו
מנגד נגעו יעמדו, אין גם אחד בהם אשר ישית עצות בנפשו להמלט מפר
יקושים, מה עול מצאו בו, האם שכח שם יקרתם ושלת אצבע לנגוע

בכבודם, והמרה את רוחם, האם הרם מצבת חברת אחוה ורעי, האם שלח לשון הולכי רכיל חיו: האם הפר ברית חוקת תורתינו חיו, ומדוע זה אין איש אשר ישום עינו לחומלה עליו ולהצילה מיד עול לא ידע בושת לא ידע נעימת אהבת הרע, אהה! מצוקת לבבי חזקה עלי נתנה קולה בפי במרי שיה: געשעטצטר הערר זאמעלסזאהן ליידען שטאהלען דאש הערץ מאכען מוהמ, פערצייהען זיא איינען ליידענרען פאטער, דאס איך איהנען אין איהרע געשעפטע הינדערליך בין, כאשר יחמול איש את בנו ישליך את נפשו מנגד, געהערטער, פערזאגען זיא מיינען זאהן דען אינטרויט ניכט, זיא ווארען אין דער וועלט, האבען וועלט, האבען בעגריף מגודל תנחומת נפש עת אח לצרה יולד, אל יקלו בעיניו תחנוני אלה כי בהשפעת ידידות על בני יעלה מזור וארוכה למחלת לב איש זקן ונדכא: ידיו נאמן רוח. ישעיה.

נד) לבני הבחור וואלף.

אלהים יחנך בני תשא חן וחסד בעיני שרי ארצנו יריה ובעיני אחינו בית ישראל יברך ד' כל משלח ירך ישמרך מכל רע אך טוב ושלוש מנת גורלך.

במה הלאיתך, במה העכרתך, במה הוגעתך? כי השיבית ימינך אחור, ירך אסור, ולא בנהושתים, אך במה? פליאה דעת ממני מה זאת מנעך לדרוש שלום אחיך מיטיבך שלום אביך הזקן האם צווייך לסק שמים ולטבול חרט בלהבי שמש ולכתוב מכתב יפעת אש, האם פקדתי עליך לעבור אורחות ימים ולהביא מאיים רחוקים פיך וששר מכלל יפה מראה, או לעלות בגבהי שיני סלעים למרוט נוצה מאבר נץ, התפצתי באלה? הלא מה אני שואל מעמך כי אם להודיעני את שלומך, הודעת עסקך אך אותה אבקש בלי מליצה נמרצה, ואתה הנה קסת הסופר כמתניך, המגלה עפה וכל לשון אתך, מנוער הסכן הסכנת למשוך עט סופר מהיר, ובכל זאת זה שמנה חדשים אשר לא כוננת ירך לכתוב ודבר מה לא תראני, הרבה ארבה עצבוני, למה זה הרעות עמי לתנני במרוכסי איש לב אכן אשר לא יחוש על התרת אגודת אהבת אב על בניו, הנני נשפט אותך על אמרך בלבבך לא חטאתי, מזמות זממתי, שעיפים כתרונני חשבתי דרכיך והעצלות לא היתה לך לשמצה, מעורך יד הרוצים ירך, ואיך הביר משפט הנער ומעשהו: נפשי עלי תאבל להשוב כי זרון לב השיאך לקפוץ את ירך, בשרי עלי יכאב לדמותך לאבשלום אשר לא עצבו אביו מימיו, רם לבבו ומתנשא בלי יחוש על מצר תוגיון הוריו, נפוגתי ונדכאתי ואחשבה לדעת זאת, הבלגי עלי יגון לא אוכל, אמרתי לחשות והנה כאבי נעכר גם החשיתי בלי די, טוב לי לשפוך שיה, דאגה בלב איש ישיחנה אדברה וירווח לי, הנה

אחיך הגדול נע ונד בארץ הולך ונוסוע מזרחה ימה ננבה וצפונה בענין הצענוור שטעמפל בכל זאת לא יכלו רהמיו ממני, חסדו ואמתו תמיד ישיבו את נפשי להודיע לי תהלוכותיו יום ביומו דורך איינר מארשרוטע למען אדע תחנותו ולהודיעהו משלומי ולהשיב לי גמול בנעימת למכתביו: משתאה אנכי על השנות עשתנות אחים בני אב אחד ומכמן אחד גחו, אמרתי אנידה ואדברה, והנה שרעפי נפוצים נפזרו לפי מזמות נפרדות נבוכים הם זה יצדיק וזה ירשיע, חזיונות כוננות מעפילים לעלות וחזיונות שוא ומדוחים חלקות ישיתו למו: לכן בני יקירי אל תנה ירך, פציני והצילני מתמהון לבב אל תחשה עוד אל תתעצל לכתוב לי כתב יושר דבר אמת את אשר וולד יום עמך, איפה מקום בחרת לשכתך, ועל מה תפקידך, בזה תחבוש עצבותי עצבות אחיך, ובהודעת שלומך, תשביע בצחצחות ועונג את נפש אביך. ישעיה.

תמו מכתבי ישעיה.

חלק ב'

שירים

יום נקם.

הא לך קורא נעים אך מקומות אחדים משירי אבינו יום נקם וכרם חמד
אשר השאיר אחריו בלי תיקון ויופי כילדים ביום לדתם ביום גיחם מבטן
אמם, כי המית חספו טרם רחצו בנהר דינור מליצה טהורה, עתה הנשמה
לך והגוף יהיה פעלך!

יי אלהים גבור ונורא מי כמוהו
במאמרו ברא עולם בפקודתו ישוב לתוהו
כתולעה כענקים כנמלה כפיל
לפניו ישוה לעודדם ולהשפיל
לא איש אל ללחום בקשת וחרבות צורים
מנערתו יבשו מי רהב, מרוח אפו ימסו הרים.

מה חרי האף הגדול הזה
על עמלק אנוש אנוש שפל ונבזה
האם הוא אחד ואין שני אשר למלחמה קרבו
הלא רבים המה אשר בישראל רבו כמו רבו,
מדוע עליו לבדו יד יי תרמה
מדור דור בעמלק ליי נצח מלחמה.

ראשית גוים עמלק ללחום ולשרש נמעי נעמנים,
לא פחד ולא רהה ממכות מלך מצרים וצוענים,
ראשית גוים הוא ראשית החרם
למחויץ ראשי עם ישראל, עצמותיו לגרם
כמו נחש פתן אכזר ישור עלי דרך,
להמעיד רגל ישרה, להכשיל כל ברך.

במה יענש זד יהיר, לץ לא שמע גערה
אם תכתוש רשע ערום במכתש ויספת ליסרה
תרב תלונה בלב משחת, יוסיף לדבר סרה
לכן גורלו אבדון טוב ליי הורידו באר שחת
למחות שמו מתחת השמים כאשר ימחה הצלחת.

תכלית שנאת עשו מיום מכר בכורתו
ורבת משטמה מיום לקחה ברכתו
שמורה בלב אליפו וכן בנו עמלק.
לכן שם מצחו נחושה, לכן העיו פניו
למרות כבוד אלהים, ולנאץ איש עניו
ויאמר אכרית גועם, ראשם אמלק
ואחסלנו מפרי עד שרש כחסיל וילק.

מלכי עמים כי יצאו למלחמה על שכניהם
מנמת פנימו תמיד או הרחיב גבוליהם
או מפני פחד ואימתה עליהם נפלה,
או גם להראות העמים שוכני סביבותימו
רוכ עוזם וחילם פרשים ומרכבותימו
למען יפחדו הרחוקים, תאחזם בתלה.
כל זה לא חכה עמלק מעם תעה בשימון דרך
מעם נדחף עיף ויגע בלב מלא מורך
זה מעט יצא מארץ לא להם מעבודת פרך.

גם לא כשאר מלכי עמים סביבותיהו
הועיד הצורך הזה יום קרב, הקדיש קרואיהו
לא נתן לעיני השמש פתשגן משאלותיו.
לא אמר במה נגדו מרו רוחו עצבו
אם נפלו עליו כשודדים גזל אהבו
אך כשואה פתאום בא בשחיתותיו.

הואל נא הבין פשר דבר אל
הבין אמרת אלוה לשמואל

„פקדתי את אשר עשה עמלק לעם סגולה
אשר שם לו בדרך בעלותו ממצרים“
ומה היא אשר שם לו לא הודיע יושב שמים
הלא תבין כי שם לו אורב לשור בו יום ולילה?

על ודון לבו הזה אעידה עדים נאמנים
כי לא סר מהביט אחרינו ברוע פנים
כי בפקוד יי על אהרון מריו על מי מריבה
וישמע יושב הנגב דרך האתרים
הלוא הם מרגלים, מגלי סוד מסתרים
כי מת אהרן המכפר בעד חטאותינו
כי נעלה הענן לבלתי היות סכתנו
אז אמר בלבו הן סר צֶלֶם אֲבֹד סִתְרָם
עתה נכחידם יחד, נשבית מאנוש זכרם
ויהי כן כאשר העפילו לעלות ההרה
וימרו עצת מחוקקם, ויאמרו ידנו רמה
וירד העמלקי ויכוסם ויכתום עד חרמה.

ככה כאשר הלך דוד עם אביש שומר לראשו
בשמעם ממרגל כי עזב בצקלג נשיו ורכושו
ויפשטו ויבוזו וישרפו את העיר כולה
כן על הרי גלבוע כאשר עלה תעלה
מי הוא זה אשר ערב לבהו
למותת מלכנו, להוריד שאול חייתו?
„נער עמלקי אחד מן התרים מחנינו
לראות מה ילד יום, לשמוח במפלתנו!“

כן אז בראות כי עיפים ויגיעם אנחנו
כי עם יי הלכנו קרי טובותיו שכחנו
אמר רשע בלבו גם אני לא אפחד פחד
ארדוף את בני יעקב, ואכחידם יחד
מי יי אשר אירא, ומה כסא מלכותו
אוילים שרי צוען האמינו למשה ודברתו
אַלְכָה אֲזַנֵּב את הנחשלים ואחלל את בריתו

ישרים דרכיך יי, צדקו יהדיו חקיך
לא יבא עמוני ומואבי ציוֹת בקהל עמך
יען אשר לא קדמו אותו בלחם ומים,
והבליעל הזה, מלבד אשר לא השיב נפש עיפה
קדם אותם בלחם שער וחרב שלופה.

לא לבזה, לא לרכוש ועושר, לא לארצותם,
התאוו תאוה, אך להלמות עמלים, אך לנפשותם
לעומת זה פקודת יי לשאול המלך הודיע
והחרמת את אשר לו, מאומה לידכם לא תגיע
גם בימי מרדכי היהודי בקום עליהם אדם
זה שלש פעמים תקרא ובבזה לא שלחו את ידם.

בעת גדלו אחשורוש ונשאו על כל השרים,
אמר בלבנו באה פקודת היהודים הַנְּאָרִים,
פרש רשתו לכבדם ולהושיבם בראש הקרואים,
להאכילם בשר פגול נבלה וחלב מריאים
להשקמו יין רעל יין נסך נסכים
וישפיל גאותו וישרתם כאחד המבחים.

למען החמיא את בשרם למען יַגְאֵלוּ נפשותם
למען ינזרו לבושת, יתן עינו בהמרותם,
כי כל מגמת פניו לנבל כסא בוראנו
יד על כסיה שלח לחרף אל חי יוצרנו
מלחמה ליי! מי ליי החרד אל דברו
ישקוד יומם ולילה ללחום נגד יצר לבהו.

האיש משה עניו מכל האדם על פני האדמה
עלה לראש הגבעה ידיו פרושות שמים,
וירב ויפצר בתפלה לאל ארך אפים,
בעד עם שוגה אשר מרה מקוצר רוח וצחה צמא,
לבל יחולל שם יי בשוב ימינו אחור ימינו הרוממה!

כרם חמד.

כאשר לא ימצא התירוש באשכול ויקביו לא יפרוצו,
נהרות קדרו מני קרח, ואת הדגה לא ישרוצו,
גזר ממכלה צאן, אין בקר ברפתים
ואם שלש אלה לא יעשו, אינם בידי מוכנות
במה אקדם פני מטיבי, במה אקיים משלוח מנות?
אמרתי לקחת עמי דברים ואשלמה שפתי פרים,
שירי ידובכ תחת היין ההולך למישרים,
ובמקום דגי הים אשר לא יאספו אחבירה דברים,
לאיש בריתי
מנחה שלוחה מאת ידידו ישעיה.

תרתי בלבי למשוך ביין עט סופר,
אמרתי אנידה ואדברה והנה תהלותי עצמו מלספר,
אולם זכרו וריחו כלבנון רוח בטני הציקתני באמרי שפר,
לכן אזכירה דודיך יין! מעט קט אחוך מלים על ספר.

נח אשר מצא חן בעיני יי שוכן מרומים
נח צדיק תמים בתום דרכו החל למעת כרמים,
אל תשעו לדברי בן ונכד לודים וענמים
להכזותו באמרם כי היין גלה ערותו,
מה לנו לאיש כנעני ואלתו?
אך טוב לישראל, לנו הובאת ברכתו!
כנען עבד עבדים, קללת אביו תלויה בו
הט אזנך לדברי חכמים, מה שקנה עבד קנה רבו.
והתנחלתם אתם ובניכם בנים אמונים
ארץ אשר הרריה יטפו עסיס משתה שמנים
אל יצא עתק מפיכם על לוט ושתי בנותיהו
היין בוגד החטיא בשרו ולא תמחה חרפתהו
אמור נא אם הגפן החדיל תירושו פרי זמורותיו
מי הוליד בחור בית ישי? מי השמיעך נעים זמירותיו?

אל תגל את נכלותו, לעיני מאהביו
בוזיו יקלו, לדור ודור יכובדו מכבדיו
מלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין מעדנים
לתת כבוד לצור הצבנו ממנו, לאברהם ראש מאמינים.

למען הָסֵב הברכה על ראש יעקב בר נדריה,
עשתה רבקה לאישה מטעמים שני גדיי עזים,
ותשכה לצוות לבנה להביא גם יין למשתת,
אולם יעקב איש למד דעת השכיל ברוח בינה
כי על הלחם ובשר לבד לא תעורר רינה
לא ינוסס באבי(בו) רוח קודש רוח נבואה
ויגש לו מטעמים, וגם מיין הביא כוס ישועה.

מי העלה את יוסף למרכבת משנה למלך סונים
אם לא הבשילו השריגים, אם אין יכול כגפנים?
וגם אביו בהגידו את אשר יקרא באחרית הימים,
לא יסור מיהודה שבט ומחוקק, ולו יקחת עמים,
רוח יי דבר בו אסרי לגנף עירה, ולשורקה בני אתונו
ולמען הראות גודל כבודו ורוב עשרו והונו
המליץ לאמר כבס ביין לבושו ובדם ענבים סותו.

לא תתענה מדרכי להקשיח לבי בשאון שאלתך
לאמר הכהנים הנגשים ליי לא באו בכרית תהלתך
כי הם ציו יין ושכר אל תשת אתה ובניך,
אולם חקור דבר דבור על אפניו שאל לחכמך,
"יין ושכר" דמו בראשו בשתותו כאחד השכורים,
כי אז יתחמץ לבבו באש זה, פגול היא עבודתו
לכן לא תקח תירושו במועדו תננו לעובד יין מגתו.

התערב ליי מנחה אשר הקרבת בלי נסך יין?
כעולת הבוקר כן עולת ערב בלתו כאפס ואין.

אל תקנא באיש עבר עליו רוח קנאה, במנחתו מנחת קנאות
כי תשמה אשתו תחתיו, הוביש מבטה במראות הצבאות.
והביא בעלה עליה קרבן לפני יי אלהי צבאות.
מנחה בלי שמן ובלי יין, כי מזכרת עון היא וזה לך האות.

הן מלה בלשונך לאמר, זכו נזיריה משלג
וכל משרת ענבים לא ישתה אך מי פלג
אף גם בזאת לא תמאמנו, בתורת אלהים שום עין,
צוה אותו הביא קרבן יען כי ענה נפשו הנזר מיין
כי כה דבר יי מאשר חטא על הנפש יכפר עליהו
עובר שארו אכזרי הוא כי היין ישמח נפש בעליהו.
לכן מנחתו ונסכו יין, ואחר ישתה הנזיר יין!

כי תדור נדה, כי תפליא נדבה לוי אין עוד מלבדו
הירצה לך אלף עולות אילים צאן ובקר מבלעדו?

אם לא נתת הכסף ביין בעשרך את תבואת זרעך
ולא תשמח בו את הלוי, היברכך יי אלהיך?

תוכחה מגלה אהבה מסתרה אודיעך בני אף עתה
אם לא תשמע בקול יי לא תשתה מכרמים נמעת ועבדת.

אנשי גבעון הצליחו ותחס עליהם עין,
כי באו בברית עם אבותינו בדבר נאדות יין.

הארז בלבנון וכל עץ טוב למאכל להמליך הנפן אצים,
אך הוא חכמתו עמדת לו, לא אבה הלוך לנוע על העצים.

אל תכלימני ואל תענבני על פלגש בגבעה
כאשר הזקן והאורח הטיבו לבם ביין במסבה
ויסבו נבלה אשר לא נעשתה כמוה בישראל
האם אנשי בליעל ההם אשר פעלו שעוררית האל
שתו יין ושגו ברואה? רק רוח זנונים בקרבם
כתנור בוער מאופה פן בערה תאוות לבם
לו שתו ולעו והיו כלא היו ועונם נשאר טמון בחבם.

אף כי ברית כרת לעיניך בלתי התכונן על הכתולות
לא תעצם אותן מכנות שילה אשר יצאו במחולות
למה זה לא תפנה לדרך כרמים אשר שם יארובו יצפנו
יחטפו להם צבי הבנות, ומגיל וחדוה ירונג.

דלילה לא הטתה במחמאות פיה לבכ שמשון אהובה
לחלל נזרו בהשקתה אותו דם ענב, למשוך ביין בשרו ולבו

כי יִרְאֶה מִפְּנֵי חֶמֶת הַיּוֹן, כֹּל עוֹד אֲשֶׁר יָבֵא בִקְרָבוֹ
אִז עוֹזֵז אֲשֶׁר טָמֵן בַּחֲבוֹ, יִחַל מֵאֵד מֵאֵד לִפְעָמוֹ
וּבִכְחוֹ יִגְבֵר אִישׁ וַיְהִי לְקוֹץ מִכְאוֹב וּלְנֹגַע לְמוֹ,

אֶל תַּחֲזֹקוּ עָלַי דְּבָרֵיכֶם דְּבָרַי עָלַי הַזֶּקֶן
„הִסִּירִי יַיִןךָ מֵעֵלֶיךָ“. וְגַם אַתָּה אֶל תִּסְתַּכֵּל בְּקִנְיָן
וְהָיָא גַם הִיא הַשִּׁיבָה אֶל תַּתֵּן אֶת אֲמַתְךָ לִפְנֵי בַת בְּלִיעֵל
אֲנִכִּי יַיִן וְשֹׁכֵר לֹא שְׁתִּיתִי, כֹּאֲלֵה לֹא מֵעַלְתִּי מֵעַל
הַנְּנִי אֲשִׁיב גַּמּוּלְכֶם בְּרֹאשְׁכֶם לְהִדְאִיב עֵינַי.
כִּי כֹאֲשֶׁר גַּמְלַתוּ בָאָה בֵּית יִי בְּנִבְלֵי יַיִן.

לִיָּן הַכֹּלֵם מִדְּרַכְךָ שְׁמוֹר פְּתָחַי פִּיךָ וְתַעֲלֹלֶיךָ
שֶׁא נֹא עֵינֶיךָ וְרֹאֶה וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים נֹצְבִים עֵלֶיךָ
עוֹלִים אֶל הָאֱלֹהִים בֵּית-אֵל מִקּוֹם מִזְבַּח אֱלֹהֶיךָ
וְזֶה אֶחָד מֵהֶם נוֹשֵׂא נִבְלֵי יַיִן, שׂוֹאֲלִים כְּשֶׁלּוֹם אִישׁ בִּקְשׁ אֲתוֹנוֹת!
לְכֵן שִׁים יָד לְמוֹ פִּהּ, אֶל תִּדְבֹר עוֹד תְּלוֹנוֹת
פֶּן אֲנִבֵּל שְׁמֶךָ לֵאמֹר, אֶת אַחֶיךָ הוּא מִבְּקֵשׁ בְּשִׁנְיוֹנוֹת
גַּם הֵמָּה שֹׁכֵר לֹא יִרְדּוּפוּ, נִפְשָׁם תַּעֲרוּגוּ אֶךְ לְמִי מַעֲיֵנוֹת.
הֵאֵם לֹא פָּנַשְׁתָּ נֹאד יַיִן מֵאֵת יִשִּׁי לְשֹׁאֵל הַמֶּלֶךְ שְׁלוּחָה?
וְדוֹד מִצֵּא חֵן בְּעֵינַי שֹׁאֵל וּבְעֵינַי כֹּל בֵּית הַמְּלוּכָה.

אָף כִּי לֹא תַתֵּן לְנָשִׁים חֵילֶךָ
לְדַבְּרֵי טוֹבַת שְׂכַל הַמָּה אֲזַנֶּיךָ
בְּשֵׁנֵי נִבְלֵי יַיִן אֲשֶׁר אֲבִיגַיִל הִבִּיֵּאָה
מִנְעָה דוֹד מִבּוֹא בְּדַמִּים רִגְזוּ הַנִּיֵּאָה.

אֲבִשְׁלוֹם קוֹל דְּמִי אַחֶיךָ צוֹעֲקִים אֵלַי מִן הָאֲדָמָה
דְּמִי אֲמַנּוֹן כְּטוֹב לְכוּ בֵּינַי שְׂפַכְתָּ בְּעֶרְמָה
לְדַבְּרֵי נֵתָן הַנְּבִיֵּא שִׁים קוֹרָא לְבֶךָ
„אַתָּה אִישׁ אֲשֶׁר לָקַח הַכְּבִשָּׁה, לֹא תִסּוֹר חֶרֶב מִבֵּיתְךָ!“
וַיִּסְגֵּר יִי לְחֶרֶב תִּמְרָה, אֲמַנּוֹן, בֶּן הַכְּבִשָּׁה, אֲבִשְׁלוֹם
כֹּאֲשֶׁר נִמְצָא כְּתוּב בְּסִפְרֵי וְאַרְבַּעַה תַּחַת הַצֵּאֵן יִשְׁלָם.

לְדוֹד בְּכִרְחוֹ מִפְּנֵי אֲבִשְׁלוֹם מִי הֲשִׁיב אֶת נַפְשָׁהוּ
הַלּוֹא נִבְלֵי יַיִן וּמֵאָה צְמוּקִים הִבִּיֵּא צִיבָא אֱלִיהוֹ.

בהתאסף ראשי עם שבטי ישראל בחברונה
להמליך דוד בלב שלם בלב נכונה
מי קשר מעדנותיהן, מי הרבה שמחה, מי עשה כאל?
יששכר זבולון נפתלי הביאו יין רב למחנות ישראל.
ישעיהו בן אמוץ אשר יי אלהים נתן לו לשון למודים
לכרם בקרן בן שמן המשיל בת ישראל בשיר דודים.
ובחזותו חזות קשה על עריצי רוח ממלכי אדמה
מעיו למואב ככנור יהמו הלמו שריקיה אַמְלֵל גַפֵּן שכמה.
וכאשר העיר לב יהודה לדבוק בתורת אל מאירת עין
הנעים דבריו לאמר, לכו שברו בלא כסף ובלא מחיר יין.

בעת הרג יי התנין הגדול בחרבו הקשה והחזקה
וירושלים שקטה ממלחמה יושבת בטח באין מועקה
נבא לשיר במקהלות את יקר תפארת גדלה
בנאמו נאום: ביום ההוא כרם חמד ענו לה.

כאשר רָפָא יי משובת ישראל הפרועה
אהבם נדבה וישבו בצלם ושמש ינון
המין הנביא עליהם בחוקת יד הנבואה
יפרחו כגפן זכרו כיינ לבנון.

ראה ופקוד גפן זאת ומגד פריה
ראה איך מתאר בשרד המליצה זכריה
גילת ישראל ביי, בפקדהו על שער העין
ויאמר, יגל לבם ביי, ישמח לבם כמו יין.

מי הסב את המלוכה לבת אביחיל
מי מלא משאלותיה ביום הראשון וביום השני,
מי הכריע המן בלחמו לחם רע עין
הלוא קראת ושנית „כטוב לב המלך ביינ”
מה שאלתך ומה בקשתך וְתַעֲשׂ
אמר המלך לאסתר במשתה היין.
כי כוס ביד יי ויין חמר מלא מסך ויגר מזה
להולכי בדרכיו, באשורו רגלם אחזה
אך שמריה ימצה ישתה כל אשר דברו בווה

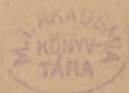
וכנבוד מתרונן מ'יין גנון והציל אותנו
ויך צריו אחור, חרפת עולם לנו

החכמה תקרא על גפי מרומי קרת שובו לתוכתי
לכו לחמו בלחמו, שתו יין מסכתי
ואשת כסילות הומיה, בה בזערים בעם יתדבקו
להם הסוררת קוראה מים גנובים ימתקו.

„למי אוי למי אבוי, למי פזעים, למי מדנים
למאחרים על היין ובאים לחקור כמסך נסכים!“
מה ישרו דברי מלכנו החכם מכל האדם
על המאחרים, מבליים עתותם בדברי שפתים
ובזה יכלה כחו, ריחו נמר יאבד תקפו ואומין
רוח זרה שלטת בו, אז רפתה רוחו והיה לחומין
גם הואיל באר דבריו, אל תרא יין כי יתאדם מראיתו,
להשיב רק עיניך בו, כי שוא חזותו,
אך יתהלך כמישרים, מבטנד לראשך פעם פעמים,
ובמכטך לבדנה דאבון לנפש וכליון עינים.

לבל ילזו מעיניך דברי חמים נמעי נעמנים
נשא משלו: „על כרם חסר לב עכרת והנה עלה כלו קמשונים“
וכאשר הרים עמרת אשת חיל וישרת הליכותיה
עמרת בעלה אשר גמלתהו טוב כל ימי חייה
קרא לאמר: כרם נמעה מפרי כפיה ויהללוה בשערים מעשיה:
מי נתן יד לפאר מקום מקדשנו ועיר מלאה צדק
מה היתה הנסכה, מי החזיק והחרה כל מחזיקי בדק
היין אשר נשא נחמיה משקה למלך בשושן הכירה
על ידו נכתב ונחתם לשומר הפרדס לקחת משם איש קורה
מי יתן ותבוא שאלתו לאל מחונני ישמרנו כאישון
לגאלנו מהר וגדול יהיה כבוד הבית האחרון מן השני והראשון.

תמו דברי ישעיה

REITH J. B. A. 2

BRUCE AND GEDDIE

THE ALBERTA RECORD

ED. J. G. B. A. 2

B
157-
158.

REDEN JESAIÆ'S

BRIEFE und GEDICHTE

VON

JESAIÆ TUGENDHOLD.

Herausgeber

EISIG GRÄBER.

KRAKAU.

Druck von Josef Fischer.

1896.